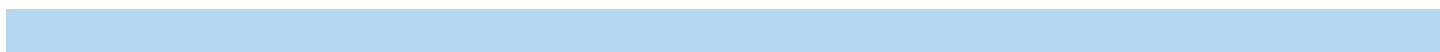

P E N S I O E N F O N D S
C A M P I N A

JAARVERSLAG

2020

Stichting Pensioenfonds Campina

Jaarverslag 2020

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
1. Kerncijfers	4
Pensioen Dashboard	5
2. Profiel van het pensioenfonds	6
2.1 Algemene informatie	6
2.2 Missie, visie, kernwaarden en strategie	6
2.3 Beleid en verantwoording	7
2.4 Pensioenregeling	7
3. Organisatie van het pensioenfonds	8
3.1 Organisatieschema	8
3.2 Governance	8
4. Bestuursverslag	12
4.1 Hoofdpijnen	12
4.2 Regelgeving en overheidsbeleid	14
4.3 Bestuur	15
5. Beleggingenparagraaf	23
5.1 Beleggingsdoelstelling	23
5.2 Beleggingsovertuigingen	23
5.3 Beleggingsbeleid	23
5.4 Samenstelling strategische beleggingsportefeuille	24
5.5 Marktonwikkelingen en beleggingsresultaten in 2020	24
6. Financiële paragraaf	30
6.1 Algemeen	30
6.2 Uitvoeringskosten	31
7. Pensioenparagraaf	35
7.1 Status van het pensioenreglement	35
7.2 Kenmerken van de huidige pensioenregeling	35
7.3 Ontwikkeling en samenstelling deelnemersbestand	37
8. Actuariële paragraaf	38
9. Risicoparagraaf	40
10. Toekomstparagraaf	48
11. Jaarrekening	50
Balans per 31 december	50
Staat van baten en lasten	51
Kasstroomoverzicht	52
Toelichting behorende tot de jaarrekening	53
12. Overige gegevens	84
12.1 Actuariële verklaring	84
12.2 Accountant verklaring	86
12.3 Statutaire regeling omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten	95
12.4 Verslag van raad van toezicht	96
12.5 Verslag van het verantwoordingsorgaan	100
Bijlage A Personalia	103
Bijlage B Code pensioenfonds	105
Bijlage C Overzicht mutaties in deelnemers over het jaar 2020	107

Voorwoord

In alle opzichten was 2020 een hectisch jaar vanwege de Covid-19 pandemie. Alle gremia en bestuurscommissies hebben digitaal vergaderd en op het pensioenbureau werd gewerkt in aangepaste diensten en vanuit huis om de continuïteit van de pensioenuitvoering zo goed mogelijk te waarborgen.

In het voorjaar sloeg het virus toe op de financiële markten waar de koersen van aandelen, vastgoed, high yield obligaties en emerging market debt in een vrije val kwamen. Het gevolg voor het pensioenfonds was dat de dekkingsgraad sterk daalde en zelfs enige tijd onder de 100% kwam. Het protocol van het pensioenfonds schrijft voor dat bij een dergelijke sterke daling een crisiscommissie uit het bestuur gevormd wordt. Die commissie is frequent bijeen geweest en heeft de vinger aan de pols gehouden. De markten kwamen gelukkig later geleidelijk terug vanwege het uitzicht op effectieve vaccins en daarmee optimisme over het herstel van de economie. De lastigste vraag was of de ‘rebalancing’ tussen de matching portefeuille en de return portefeuille geheel dan wel gedeeltelijk doorgevoerd moest worden. Er is gekozen voor een prudente rebalancing tot de helft van de bandbreedte zodat het beleggingsrisico binnen aanvaardbare grenzen bleef. De resulterende uitbreiding van de return portefeuille heeft er tezamen met het herstel van de financiële markten voor gezorgd dat de dekkingsgraad zich in de loop van het jaar goed hersteld heeft. Helaas was het herstel op de peildatum eind oktober nog niet zo ver dat indexatie van de pensioenen mogelijk was.

In december 2020 is het Wetsvoorstel ‘Wet toekomst pensioenen’ gepubliceerd, waarin het pensioenakkoord tussen kabinet, werkgevers en vakbonden van juni 2019 verder is uitgewerkt. Het definitieve wetsvoorstel zal in de loop van 2021 naar de Tweede Kamer worden verstuurd en het bestuur zal zorgvuldig onderzoeken wat de consequenties zijn voor Pensioenfonds Campina met een gesloten pensioenregeling.

Uit deelnemersonderzoek in 2019 bleek dat er een positieve houding bij onze deelnemers bestaat ten opzichte van maatschappelijk verantwoord beleggen. Het bestuur heeft serieus werk gemaakt van de verdieping van een degelijk beleid op dat gebied. Er werd een richting gevende workshop georganiseerd onder leiding van Ortec. In het komende jaar zal dit beleid verder geconcretiseerd worden en geleidelijk omgezet worden in passende praktische beleggingskeuzes. Het bestuur blijft daarbij het doel voor ogen houden dat beleggingsopbrengsten binnen aanvaardbare risico's te allen tijde het voornaamste doel blijven van het beleggingsbeleid.

Het afgelopen jaar zijn er vanuit alle drie geledingen nieuwe bestuursleden aangetreden. De inrichting van de sleutelfuncties is afgerond na goedkeuring door de toezichthouder en de sleutelfunctiehouders interne audit en risicobeheer zijn in december benoemd. Zij zijn inmiddels aan de slag gegaan om invulling te geven aan hun nieuwe taak. Ook in het verantwoordingsorgaan zijn er twee nieuwe leden benoemd. Van de aftredende leden van beide gremia kon vanwege de coronamaatregelen helaas nog niet op passende wijze afscheid genomen worden. Het bestuur wil hier in het bijzonder zijn dank uitspreken aan de heer C. de Ridder die zich vele jaren als voorzitter met niet aflatend enthousiasme heeft ingezet voor het fonds en zijn deelnemers.

Nadat de kantonrechter in 2019 de vorderingen van het pensioenfonds tegen FrieslandCampina vanwege de opzegging van de uitvoeringsovereenkomst had afgewezen, diende in december van 2020 het hoger beroep dat het pensioenfonds had ingesteld bij het Gerechtshof in Den Haag. Het Hof heeft in februari 2021 de vordering tot schadevergoeding toegewezen. Een schadestaatprocedure wordt voorbereid.

In het afgelopen jaar heeft het bestuur zowel het verantwoordingsorgaan als de raad van toezicht op constructieve wijze zien functioneren. Het bestuur dankt hen voor het in het bestuur gestelde vertrouwen. Het bestuur dankt de directie en de andere medewerkers op het pensioenbureau voor hun tomeloze inzet, vanwege de coronamaatregelen grotendeels vanuit huis. Tot slot dankt het bestuur alle anderen die betrokken zijn bij het pensioenfonds voor hun inzet.

Namens het bestuur van de Stichting Pensioenfonds Campina
F. Verveld, voorzitter

1. Kerncijfers

(tenzij anders vermeld luiden alle bedragen in EUR 1 miljoen)

	2020	2019	2018	2017	2016
Aantal (gewezen) deelnemers:					
Deelnemers	104	127	143	165	188
Gewezen deelnemers (werkzaam bij de werkgevers)	986	1.070	1.153	1.242	1.339
Gewezen deelnemers ('slapers')	3.442	3.643	3.851	4.142	4.351
Pensioengerechtigden	6.917	6.977	7.039	7.037	7.097
	11.449	11.817	12.186	12.586	12.975
Reglementvariabelen:	%	%	%	%	%
Toeslagverlening actieven per 1 januari	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Toeslagverlening inactieven per 1 januari	0,3	0,6	0,1	0,0	0,0
Cumulatief niet toegekende toeslagen	12,4	11,3	12,9	11,5	11,1
Inflatie (prijsindex periode oktober-oktober)	1,4	1,1	1,2	0,4	0,4
Pensioenuitvoering:	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
Feitelijke premie	0,1	0,5	0,7	0,4	0,2
Kostendekkende premie	0,1	0,5	0,7	0,4	0,2
Pensioenuitvoeringskosten	1,7	1,8	1,7	1,7	1,7
Pensioenuitvoeringskosten per deelnemer ¹	149	150	137	136	121
Uitkeringen	53,5	53,9	54,0	54,6	55,4
Vermogenssituatie en solvabiliteit:	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
Pensioenvermogen	1.613,8	1.555,4	1.366,6	1.464,9	1.448,8
Minimaal vereist eigen vermogen	54,9	53,7	50,1	51,6	54,6
Vereist eigen vermogen (strategische beleggingsmix)	254,7	255,9	241,8	251,3	256,5
	%	%	%	%	%
Nominale dekkingsgraad	117,9	116,1	109,4	113,9	106,4
Minimum vereist eigen vermogen	104,0	104,0	104,0	104,0	104,0
Vereiste dekkingsgraad ²	118,6	119,1	119,3	119,5	118,8
Beleidsdekkingsgraad	109,2	112,7	113,8	110,9	101,9
Beleggingsportefeuille:	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
Aandelen ³	508,7	534,0	473,4	512,9	492,9
Vastrentende waarden	424,0	529,8	492,3	479,5	480,7
Vastgoedbeleggingen en infrastructuur	103,4	117,3	102,0	105,9	108,3
Derivaten	70,0	45,5	10,9	11,0	18,0
Overige beleggingen	536,5	352,7	284,2	337,0	340,6
	1.642,6	1.579,3	1.362,8	1.446,3	1.440,5
	%	%	%	%	%
Beleggingsrendement	8,1	18,7	-2,7	5,6	10,4
Benchmark rendement	8,7	18,1	-2,8	4,9	10,1
Kosten vermogensbeheer	0,49	0,45	0,52	0,46	0,43
Beleggingsrendement afgelopen 5 jaar	7,1	6,3	6,4	7,0	8,6

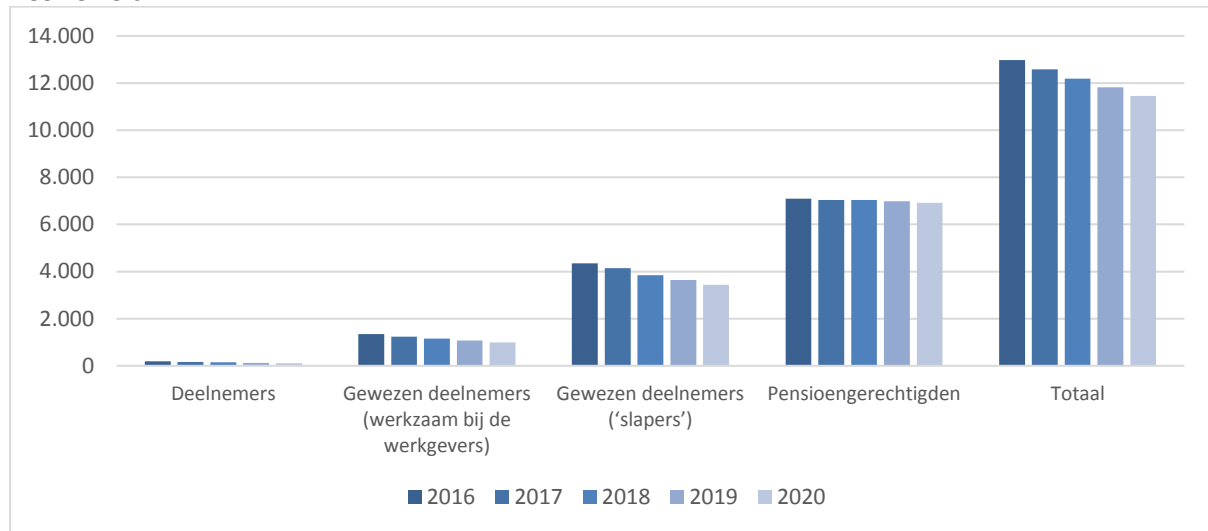
¹ De berekening is gebaseerd op het totaal aantal deelnemers, inclusief alle gewezen deelnemers. Het bedrag is in EUR.

² Vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische beleggingsmix in evenwichtssituatie.

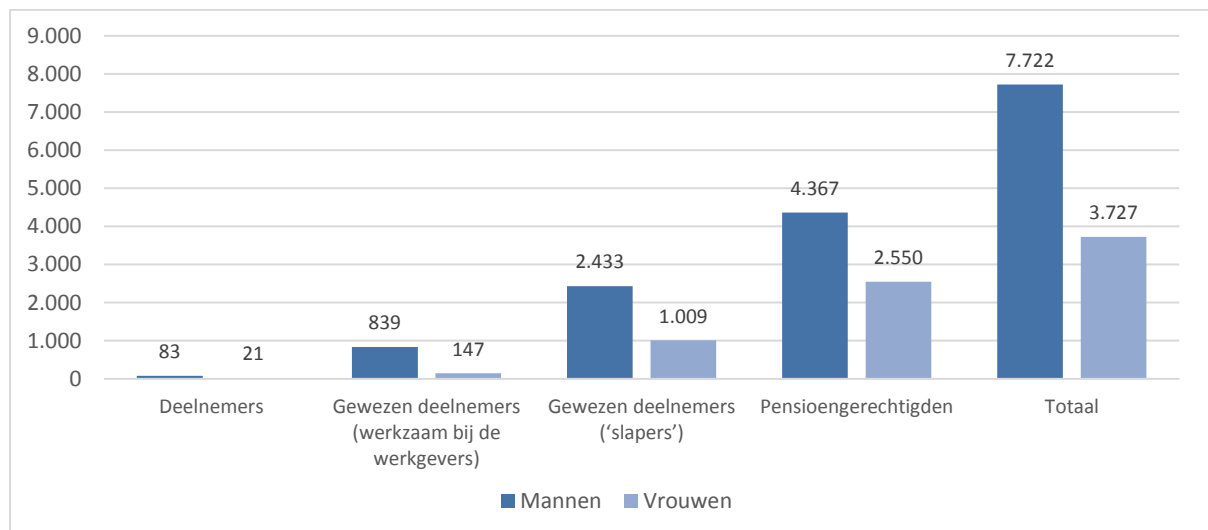
³ De beleggingscategorie hedgefondsen was tot 2018 onder aandelen gerubriceerd, daarna onder overige beleggingen.

Pensioen Dashboard

Deelnemers

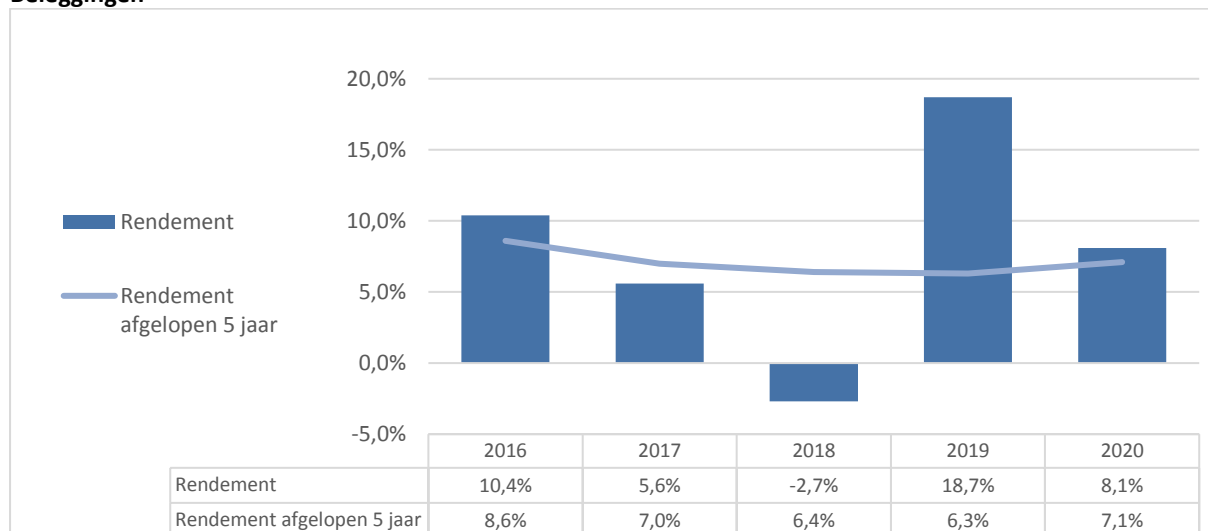

Grafiek 1- Verloop deelnemersbestand afgelopen 5 jaar

Grafiek 2 - Verdeling mannen en vrouwen per groep ultimo 2020

Beleggingen

Grafiek 3 - Beleggingsrendement

2. Profiel van het pensioenfonds

2.1 Algemene informatie

Stichting Pensioenfonds Campina is een ondernemingspensioenfonds die de pensioenregeling uitvoert van werknemers die uiterlijk op 31 december 2008 in dienst zijn getreden bij (de rechtsvoorgangers van) FrieslandCampina Nederland B.V. (voorheen FrieslandCampina Werknemers B.V.), FrieslandCampina Riedel B.V., FrieslandCampina Kievit B.V. of Zuivelcoöperatie DeltaMilk B.A. Door de fusie tussen Campina en Friesland Foods zijn er sinds 1 januari 2009 geen nieuwe deelnemers meer toegetreden.

Per 1 januari 2015 is de uitvoeringsovereenkomst met het pensioenfonds door de werkgevers opgezegd. Er is geen actieve opbouw meer in het pensioenfonds en de opgebouwde rechten en -aanspraken worden alleen nog beheerd en uitgekeerd. Werknemers van FrieslandCampina bouwen sindsdien pensioen op bij Bedrijfstakpensioenfonds voor de Zuivel en aanverwante industrie ('BP Zuivel') in een nieuwe pensioenregeling. In bepaalde gevallen bij arbeidsongeschiktheid wordt de pensioenopbouw voortgezet.

Vanaf 1 december 2009 is Zuivelcoöperatie DeltaMilk B.A. geen onderdeel meer van Koninklijke FrieslandCampina. Per 1 januari 2016 is FrieslandCampina Werknemers B.V. door middel van een juridische fusie opgegaan in FrieslandCampina Nederland B.V. Per 10 november 2017 heeft FrieslandCampina de vruchtensappen- en vruchtendrankenactiviteiten van Riedel in Nederland en België verkocht en de verkopende vennootschap FrieslandCampina Riedel B.V. is geliquideerd. De betrokken werknemers zijn sindsdien bij Riedel B.V. in dienst. Per 1 november 2019 is roomlikeurproducent FrieslandCampina Creamy Creation B.V. verkocht en de betrokken werknemers zijn sindsdien bij Creamy Creation B.V. in dienst. Bij de overgang is aan de betrokken werknemers van zowel Riedel B.V. als Creamy Creation B.V. toegezegd dat de Pensioen-Cao voor de zuivel van kracht blijft, waarbij dit voor de medewerkers van Creamy Creation B.V. onder voorbehoud is van vrijstelling van de verplichte deelname aan het Bedrijfstakpensioenfonds detailhandel, sector drankindustrie. De vrijstellingsprocedure is door Creamy Creation B.V. aangevraagd en loopt nog. Voor Pensioenfonds Campina betekent dit dat de betrokken werknemers van Riedel B.V. en Creamy Creation B.V. blijven aangemerkt als gewezen deelnemer (werkzaam bij de werkgevers) tot het moment dat de werknemers uit dienst zijn gemeld, dan wel tot het moment dat niet langer vrijstelling wordt verleend.

Statutaire omschrijving

Het pensioenfonds, statutair gevestigd te Woerden, is opgericht op 31 december 1993. De laatste statutenwijziging vond plaats op 31 december 2018. De stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41060277. De statutaire omschrijving van het doel van het pensioenfonds luidt: 'De Stichting heeft ten doel het doen van pensioenuitkeringen aan diegenen die daar volgens het pensioenreglement recht op hebben, zomede al hetgeen met het vorenstaande verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn.'

2.2 Missie, visie, kernwaarden en strategie

Missie

De missie van Pensioenfonds Campina is om de bij het pensioenfonds opgebouwde pensioenaanspraken en -rechten op een verantwoorde wijze te beheren, zodanig dat de nominale pensioenaanspraken en -rechten zoveel als mogelijk kunnen worden nagekomen en waarbij wordt gestreefd naar een waardevast pensioen.

Visie

In het te voeren beleid wordt op evenwichtige wijze gestreefd naar een waardevast pensioen, rekening houdend met redelijke grenzen van risico's voor alle betrokkenen.

Kernwaarden

Het pensioenfonds hanteert de volgende kernwaarden: *betrouwbaar, evenwichtig, integriteit, transparantie, realisme, doelmatig, zorgvuldig en begrijpelijk.*

Strategie

De missie wordt als volgt verwezenlijkt:

- Het deskundig, competent en integer besturen van het pensioenfonds;
- Het tijdig, juist en efficiënt uitvoeren van de pensioenovereenkomst zoals vastgesteld in het pensioenreglement;
- Het prudent beleggen van de aanwezige middelen en het realiseren van een optimaal rendement op de beleggingsportefeuille waarbij wordt voldaan aan de beginselen van veiligheid, kwaliteit en risicodiversificatie;
- Het begrijpelijk en correct communiceren met alle belanghebbenden;
- Het afleggen van verantwoording aan alle belanghebbenden.

2.3 Beleid en verantwoording

De belangrijkste taken van het pensioenfonds zijn het administreren van de tot en met 31 december 2014 opgebouwde pensioenaanspraken, het informeren van de belanghebbenden, het uitbetalen van pensioenen en het beleggen en beheren van het fondsvermogen. Het bestuur is eindverantwoordelijk voor de uitvoering en houdt als 'goed huisvader' de regie over de werkzaamheden van het pensioenfonds. Uitgangspunt in het handelen van ieder individueel bestuurslid en het bestuur als geheel is het handelen in het belang van alle belanghebbenden van het pensioenfonds, rekening houdend met de korte- en langetermijneffecten van maatregelen. In het verslag van het bestuur worden de overwegingen bij belangrijke besluiten in 2020 toegelicht. Het bestuur weegt in zijn besluitvorming de aanbevelingen van het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht mee en gaat een dialoog aan met alle belanghebbenden bij het afleggen van verantwoording.

In de Actuariële en Beleidstechnische Nota (ABTN) zijn de opzet van het pensioenfonds, de risicoanalyse en wijze van uitvoering gedocumenteerd. In beleidsdocumenten is een noodprocedure opgenomen waarin staat beschreven hoe het pensioenfonds omgaat met besluitvorming in spoedeisende situaties. Deze noodprocedure maakt onderdeel uit van het financieel crisisplan, dat als bijlage bij de ABTN is opgenomen. De statuten, het pensioenreglement en de ABTN zijn beschikbaar op de website van het pensioenfonds.

Het boekjaar valt samen met het kalenderjaar. Na afloop van elk boekjaar wordt de balans opgesteld en wordt het financiële resultaat alsmede de bestemming daarvan vastgesteld.

2.4 Pensioenregeling

Het pensioenfonds voert de pensioenregelingen uit voor de werknemers en hun nabestaanden van de voormalig aangesloten werkgevers voor zover deze door die werkgevers bij het pensioenfonds zijn ondergebracht. Dit betreft de pensioentoezeggingen die tot en met 31 december 2014 zijn overeengekomen. De pensioenregelingen die door het pensioenfonds worden uitgevoerd, zijn met ingang van 1 januari 2015 premievrijgemaakt.

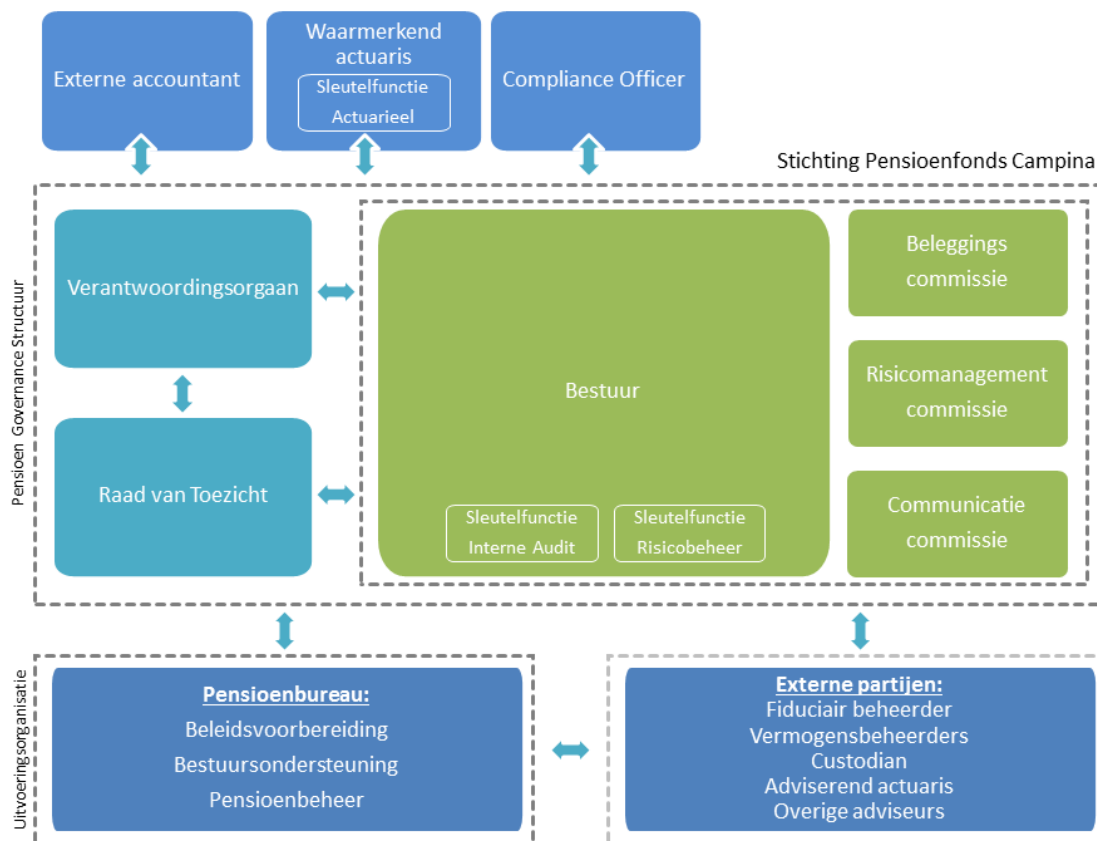
Er vindt uitsluitend nog pensioenopbouw plaats voor deelnemers, die op 31 december 2014 nog een WAO of WIA-uitkering genieten en waarvoor de pensioenopbouw wegens premievrijstelling in verband met arbeidsongeschiktheid wordt voortgezet.

Met ingang van 1 januari 2015 verleent het pensioenfonds volgens de bepalingen in het pensioenreglement uitsluitend voorwaardelijke toeslagverlening op pensioenaanspraken en pensioenrechten van gewezen deelnemers ('slapers') en pensioengerechtigden. De onvoorwaardelijke toeslagverlening over de bij het pensioenfonds opgebouwde pensioenaanspraken van arbeidsongeschikte medewerkers en gewezen deelnemers (werkzaam bij de werkgevers) is per diezelfde datum ondergebracht bij een andere pensioenuitvoerder. In de Pensioenparagraaf worden de kenmerken en eventuele wijzigingen in de pensioenregeling nader toegelicht.

3. Organisatie van het pensioenfonds

3.1 Organisatieschema

Pensioenfonds Campina is een ondernemingspensioenfonds met een paritair bestuursmodel. De organisatiestructuur, taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van onder meer het bestuur, de ondersteunende commissies, het verantwoordingsorgaan en het intern toezicht zijn hieronder beschreven.

3.2 Governance

Bestuur

Het bestuur is verantwoordelijk voor het besturen van het pensioenfonds en de verantwoordelijkheden en bevoegdheden zijn vastgelegd in de statuten, reglementen en de ABTN. Het bestuur, dat paritair is vastgesteld, bestaat uit acht leden en de bestuursleden worden benoemd door het bestuur na voordracht of verkiezing. Namens de werknemers worden vier leden door de Centrale Ondernemingsraad voorgedragen en namens de werkgever worden twee leden voorgedragen. Er zijn twee bestuursleden voorgedragen namens de gepensioneerden, waarvoor de V.G.C. - Belangenvereniging voormalige medewerkers Campina - kandidaten kan voorstellen. Voor bestuursleden geldt een zittingsperiode van vier jaar en een bestuurslid kan maximaal twee keer voor een nieuwe zittingsperiode van vier jaar worden herbenoemd. Voor de samenstelling van het bestuur en het rooster van aftreden wordt verwezen naar het bestuursverslag.

Commissies

Beleggingscommissie

De beleggingscommissie heeft als mandaat het voorbereiden en uitvoeren van het beleggingsbeleid, het adviseren met betrekking tot alle beleggingsaangelegenheden van het pensioenfonds en het monitoren van de fiduciair manager en de custodian. De commissie heeft onder andere een voorbereidende en adviserende rol met betrekking tot het opstellen van het strategische beleggingsplan, het opstellen van het jaarlijkse beleggingsplan, en transacties en andere voorstellen van bijzondere aard en omvang, die het risicoprofiel binnen het raamwerk van het pensioenfonds wijzigen. De commissie is samengesteld uit één lid namens elke geleiding van het bestuur met beleggings- en financiële ervaring, twee externe beleggingsadviseurs, de

directeur van het pensioenbureau. De beleggingscommissie wordt ondersteund door een medewerker van het pensioenbureau.

Risicomanagementcommissie

De risicomanagementcommissie adviseert en ondersteunt het bestuur in de breedste zin van het woord over zaken op het gebied van het integraal risicomanagement van het pensioenfonds. De uitgangspunten van het risicomanagement heeft het bestuur vastgelegd in een 'Integraal Risicomanagement Handboek'. De risicomanagementcommissie zorgt voor een adequate opzet en monitoring van het integraal risicomanagement. Het doel van de risicomanagementcommissie is het beoordelen van een integere en beheerste bedrijfsvoering. De commissie is samengesteld uit drie leden van het bestuur en wordt ondersteund door een medewerker van het pensioenbureau.

Communicatiecommissie

De communicatiecommissie adviseert en ondersteunt het bestuur in de breedste zin van het woord over zaken op het gebied van de communicatie naar (gewezen) deelnemers, gepensioneerden en andere belanghebbenden. Het communicatiebeleidsplan vormt de basis voor de inzet van communicatie in beleids- en projectplannen en de wijze waarop bestuur en het pensioenbureau invulling geven aan hun communicatieve taak. De commissie is samengesteld uit één lid namens elke geleding en de directeur van het pensioenbureau. De communicatiecommissie wordt ondersteund door een medewerker van het pensioenbureau.

Sleutelfuncties onder IORP II-richtlijn

Het doel van IORP II is het bevorderen van de verdere harmonisatie van pensioenen in de Europese Unie. De IORP II richtlijn heeft impact op de governance. Een belangrijk onderdeel hiervan betreft de inrichting van de sleutelfuncties, in het bijzonder de risicobeheerfunctie, de actuariële functie en de interne auditfunctie. IORP II maakt een onderscheid tussen de houder van een sleutelfunctie en de personele invulling van de daadwerkelijke uitvoering van de sleutelfunctie, waarbij de houder de eindverantwoordelijkheid blijft houden. Pensioenfonds Campina heeft de sleutelfuncties als volgt ingericht:

Sleutelfunctie	Houder sleutelfunctie	Operationele uitvoering (vervulling)
Risicobeheerfunctie	Bestuurslid en tevens voorzitter risicomanagementcommissie	Risicomanagementcommissie + het pensioenbureau
Actuariële functie	Certificerend actuaris	Certificerend actuaris
Interne auditfunctie	Bestuurslid	Externe partij + het pensioenbureau

Verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan vertegenwoordigt alle belanghebbenden van het pensioenfonds. Het bestuur legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan over het beleid en de wijze waarop het is uitgevoerd. Het verantwoordingsorgaan bewaakt de juiste uitvoering van het pensioenreglement en de evenwichtige belangenbehartiging van de verschillende belanghebbenden door het bestuur. Het verantwoordingsorgaan adviseert het bestuur over de in de pensioenwet vastgelegde onderwerpen en heeft daarnaast nog enige bovenwettelijk adviesbevoegdheden, die zijn vastgelegd in de statuten van het pensioenfonds.

Tenminste twee keer per jaar overlegt het verantwoordingsorgaan met (een delegatie van) het bestuur, en voor zover nodig voor het uitvoeren van zijn taak, is er overleg met de accountant en actuaris. Het verantwoordingsorgaan beoordeelt minimaal eenmaal per jaar het reilen en zeilen van het pensioenfonds en let daarbij o.a. op efficiency en effectiviteit. Het verantwoordingsorgaan geeft jaarlijks een oordeel over het door het bestuur gevoerde beleid en het verslag van de bevindingen is opgenomen in paragraaf 12.5 van dit jaarverslag met een reactie hierop van het bestuur. Het verantwoordingsorgaan bestaat uit vijf leden, waarvan één vertegenwoordiger namens de werknemers, één vertegenwoordiger namens de werkgevers en drie vertegenwoordigers namens de gepensioneerden, die worden benoemd na voordracht of verkiezing.

Raad van toezicht

De raad van toezicht heeft als taak toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het pensioenfonds. Het is belast met het toezien op een adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur, en staat het bestuur met raad terzijde. De taken en bevoegdheden van de raad van toezicht zijn beschreven in het Reglement van de Raad van Toezicht. De raad van toezicht legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan, aan de werkgever en een samenvatting van het oordeel en de bevindingen worden in het jaarverslag opgenomen. De raad van toezicht bestaat uit drie onafhankelijke, deskundige en gezaghebbende personen, die op geen enkele wijze, anders dan uit hoofde van de raad van toezicht, betrokken bij het functioneren van het pensioenfonds. Het verslag van de bevindingen over de uitvoering van de taken en de uitoefening van bevoegdheden gedurende het boekjaar is opgenomen in paragraaf 12.4 van dit jaarverslag.

Uitvoeringsorganisatie

Het bestuur heeft de beleidsvoorbereiding ten behoeve van de bestuurlijke taken en de (dagelijkse) uitvoering van de pensioenregeling gedelegeerd aan het pensioenbureau. Het bestuur is eindverantwoordelijk voor de juiste uitvoering van alle uitbestede taken. De kernwerkzaamheden van het pensioenbureau betreffen vermogensbeheer, pensioenadministratie (deelnemers-, uitkerings- en financiële administratie), risicomangement en pensioencommunicatie. De medewerkers van het pensioenbureau hebben een arbeidsovereenkomst met FrieslandCampina Werknemers B.V., waarmee een service-level-agreement is gesloten ter waarborging van de continuïteit. De inhoud van hun werkzaamheden wordt bepaald door het bestuur. Het pensioenfonds maakt gebruik van ICT-diensten van een van de (voormalig) aangesloten werkgevers.

Uitbestedingsrelaties

Uit strategische overwegingen heeft het pensioenfonds delen van haar bedrijfsprocessen en –activiteiten uitbesteed aan andere partijen (uitvoerders). Deze processen en activiteiten hebben betrekking op deelprocessen van de pensioenuitvoering, het vermogensbeheer en alle overige processen en activiteiten waarvan het bestuur van het pensioenfonds het zinvol acht om deze uit te besteden aan een externe partij.

Pensioenadministratie en pensioenuitkeringen

Voor de pensioenadministratie, die in eigen beheer wordt uitgevoerd, maakt het pensioenfonds gebruik van de pensioensoftware van Visma Idella. De verwerking van de pensioenuitkeringen, waaronder begrepen verwerking van uitbetalingen, loonaangifte, print- en maildiensten, is uitbesteed aan Visma Raet. Met beide partijen zijn service level agreements gesloten, waaronder het operationeel maken van een server hosting omgeving en het in licentie gebruiken van SaaS-oplossingen (Software as a Service). Jaarlijks worden de interne beheersingsrapportages beoordeeld inzake de effectieve werking van de beheersmaatregelen met betrekking tot de pensioen excasso services en pensioensoftware.

Vermogensbeheer

Het beleggingsbeleid wordt uitgevoerd door externe vermogensbeheerders binnen het raamwerk van een fiduciaire beheerovereenkomst met Goldman Sachs Asset Management. De fiduciaire manager is strategisch adviseur van het bestuur op het gebied van de strategische asset allocatie, portefeuilleconstructie, manager selectie, monitoring, risicobeheer en performancebewaking, en management rapportages. De fiduciair manager verricht geen direct vermogensbeheer.

Het bestuur heeft maatregelen getroffen om toezicht te kunnen uitoefenen op de activiteiten van de externe vermogensbeheerders. Voor het toezicht op de vermogensbeheerder is met name het monitoren van het beleggen binnen de mandaten van belang. Hierbij wordt aandacht gegeven aan de aard, juiste interpretatie en uitvoering van beleggingen in lijn met de uitkomsten van de ALM-studie zoals die door het bestuur periodiek wordt gemaakt en/of herijkt. Met de fiduciair manager en de externe vermogensbeheerders zijn in de beheerovereenkomsten afspraken over vergoedingen gemaakt die zodanig zijn dat de partijen niet worden aangemoedigd om meer risico te nemen dan het bestuur aanvaardbaar acht. De beleggingscommissie voert periodiek overleg met de fiduciair manager over de kwaliteit van de uitvoering.

De beleggingsadministratie is ondergebracht bij de custodian Northern Trust Company. Er is een periodieke afstemming tussen de fiduciair manager, externe vermogensbeheerder en de custodian, waarover door de custodian wordt gerapporteerd. Met de fiduciair manager en de custodian zijn service level agreements afgesloten en beide organisaties verstrekken jaarlijks een interne beheersingsrapportage 'SOC1' (Service

Organization Controls), waaruit blijkt dat de opzet en werking van de administratieve organisatie en de interne controle voldoen aan de daaraan te stellen eisen. Namens het bestuur worden jaarlijks de interne beheersingsrapportages 'SOC1' beoordeeld inzake de effectieve werking van de beheersmaatregelen.

Externe ondersteuning en controle

Het pensioenfonds wordt bijgestaan door externe deskundigen voor actuariaat, vermogensbeheer, ALM-studie en risicobeheersing en compliance. De heren J.Th.A.M. Jeurissen en A.M. van Nunen hebben als extern adviseur zitting in de beleggingscommissie. Ortec Finance B.V. staat het pensioenfonds bij op het gebied van de ALM-studies.

De adviserende actuaris is de heer C.D. Snoeks, lid van het AG en verbonden aan Ernst & Young Actuarissen.

Als certificerend (waarmerkend) actuaris is de heer J.J.M. Tol, lid van het AG en verbonden aan Triple A – Risk Finance Certification, aangesteld. De actuariële verklaring staat in paragraaf 12.1 van dit jaarverslag.

De externe accountant van het fonds is de heer A.J.H. Reijns RA van KPMG Accountants. De controleverklaring van de accountant staat in paragraaf 12.2 van dit jaarverslag.

De heer G.J. Mersch van GBA Accountants & Adviseurs is aangesteld als compliance officer. De compliance officer is onafhankelijk van het bestuur en rapporteert periodiek zijn bevindingen aan het bestuur. De compliance officer ziet erop toe dat de gedragscode van het pensioenfonds wordt nageleefd en fungeert als meldpunt voor compliance kwesties.

Personalia

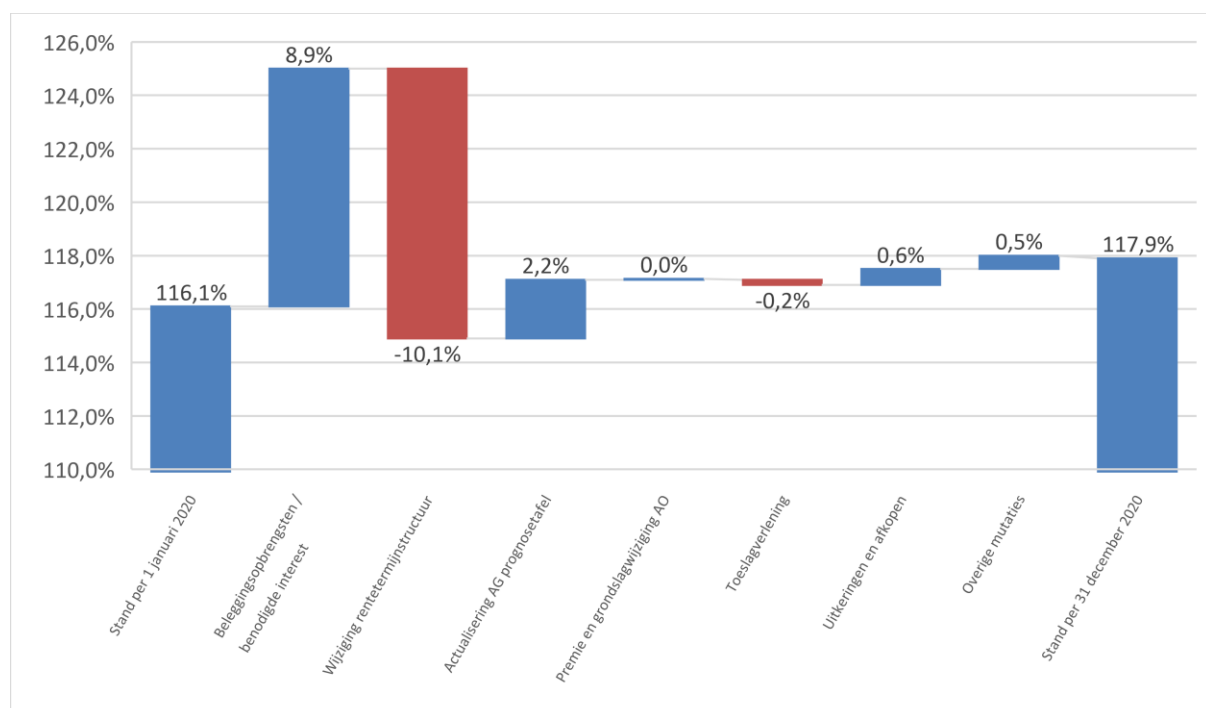
Voor een volledig overzicht van de bezetting van de verschillende organen van het pensioenfonds alsmede de aangestelde adviseurs wordt verwezen naar bijlage A.

4. Bestuursverslag

4.1 Hoofddijnen

Financiële positie en ontwikkeling dekkingsgraad

Door de uitbraak van het Coronavirus (Covid-19), dat door de Wereldgezondheidsorganisatie is bestempeld als een pandemie, was het boekjaar 2020 een erg turbulent jaar. In het eerste kwartaal werd de wereld geconfronteerd met het tijdelijk sluiten van scholen, winkels, bedrijven en andere organisaties om de uitbraak van het virus onder controle te krijgen. Door deze ingrijpende maatregelen is in maart het sentiment op de financiële markten geheel omgeslagen. De koersen van aandelen, beursgenoteerd vastgoed, high yield obligaties en emerging market debt zijn hard gedaald en daardoor komt de dekkingsgraad sterk onder druk te staan. In het voorjaar daalde de financiële positie zeer sterk tot een dekkingsgraad van 99,9%, maar in de loop van het jaar was er sprake van een geleidelijk herstel dat is toe te schrijven aan de omvangrijke wereldwijde maatregelen van overheden en centrale banken om economieën te ondersteunen. Eind december 2020 was de nominale dekkingsgraad van Pensioenfonds Campina weer geheel hersteld tot 117,9%, een stijging met 1,8%-punt ten opzichte van 2019. Het verloop van de nominale dekkingsgraad in 2020 is als volgt:

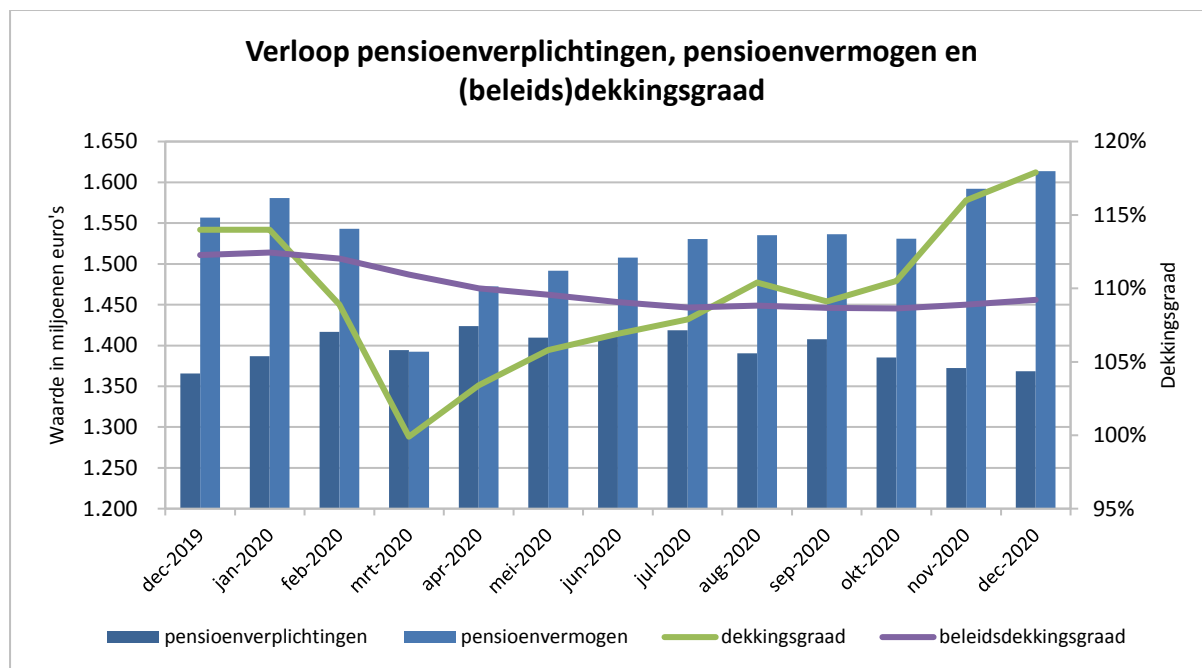

Toelichting op de mutaties:

- Beleggingen en benodigde interest: Het bruto directe en indirecte beleggingsresultaat bedroeg EUR 118,7 miljoen, te vermeerderen met de interesttoevoeging op basis van de éénjaarsrente primo boekjaar van EUR 4,2 miljoen. De kosten voor vermogensbeheer bedragen EUR 5,0 miljoen. De impact op de dekkingsgraad is 8,9%-punt;
- Wijziging rentetermijnstructuur: De daling van de rentetermijnstructuur (RTS) zette zich ook in 2020 voort en het effect is een stijging van de voorziening voor pensioenverplichtingen met EUR 118 miljoen. De impact op de dekkingsgraad is -10,1%-punt;
- Wijziging overlevingskansen: in 2020 is de nieuwe Prognosetafel AG2020 gepubliceerd waarbij de sterftekansen voor mannen en vrouwen licht zijn toegenomen. Een stijging van de sterftekansen betekent een daling van de technische voorziening. De impact op de dekkingsgraad is 2,2%-punt;
- Toeslagverlening: Per 1 januari 2020 is een beperkte toeslag verleend aan de pensioengerechtigden en gewezen deelnemers ('slapers') van 0,3%. De invloed op de dekkingsgraad is -0,2%;
- Uitkeringen en afkopen: De pensioenuitkeringen en afkopen waren EUR 53,3 miljoen en dat is EUR 0,4 miljoen minder dan in 2019. De impact van de uitkeringen op de dekkingsgraad is 0,6%-punt;
- Overig mutaties: hieronder valt onder meer het resultaat op sterfte, waardeoverdrachten en actuariële mutaties (hoog-laag, uitruil en pensionering). De impact op de dekkingsgraad is 0,5%.

Beleidsdekkingsgraad

De beleidsdekkingsgraad, die wordt vastgesteld op basis van het gemiddelde van de dekkingsgraden van de voorafgaande 12 maanden, is minder volatiel dan de actuele dekkingsgraad, maar herstelt zich ook minder snel. Eind 2020 is de beleidsdekkingsgraad dan ook nog niet hersteld van de sterke daling van de nominale dekkingsgraad, die kan worden toegeschreven aan daling van de financiële positie door de coronapandemie in het voorjaar. Per saldo is de beleidsdekkingsgraad met 3,5%-punt gedaald naar 109,2% eind 2020. In de onderstaande grafiek staat het maandverloop in 2020 weergegeven met daarbij het pensioenvermogen en de voorziening voor pensioenverplichtingen.

Toeslagverlening

Bij een beleidsdekkingsgraad tussen 110% en de toekomstbestendige indexatiegrens mag er - naar rato - gedeeltelijk toeslag worden verleend. Per 1 januari 2020 zijn de pensioenrechten en -aanspraken van pensioengerechtigden en gewezen deelnemers ('slapers') met 0,3% verhoogd. De prijsinflatie over de referentieperiode oktober 2018 t/m oktober 2019 bedroeg 1,7% en dat betekent dat de ambitie om voorwaardelijke toeslagen te verlenen slechts beperkt (18%) kon worden gerealiseerd. Per 1 januari 2020 was de cumulatieve achterstand 12,4%.

	2020									
	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Ambitie (prijsinflatie)	1,7	1,7	1,3	0,4	0,4	0,7	0,9	2,0	2,3	1,4
Toegekend (per 1 januari)	0,3	0,6	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Cumulatieve achterstand	12,4	10,9	9,7	8,4	7,9	7,5	6,8	5,8	3,7	1,4

Wegens een ontoereikende beleidsdekkingsgraad per eind oktober 2020 moest helaas de toeslagverlening per 1 januari 2021 worden gepasseerd. De cumulatieve achterstand voor gewezen deelnemers ('slapers') en gepensioneerden bedraagt 12,1% per 1 januari 2021. Bij het vaststellen van de cumulatieve indexatieachterstand geldt een maximumtermijn van 10 jaar waarbinnen wordt teruggekeken naar de gemiste toeslagen en gegeven kortingen. Per 2021 valt de gemiste toeslagverlening van 1,4% over het jaar 2011 buiten de scope, wat per saldo leidt tot een beperkte daling van de cumulatieve achterstand. Pas bij een beleidsdekkingsgraad die boven de toekomstbestendige indexatiegrens (2020: 122,7%) uitkomt, mogen ook inhaaltoeslagen worden toegekend.

Korting pensioen

Het pensioenfonds heeft tot heden geen korting hoeven door te voeren.

Stelselwijzigingen

In 2020 hebben geen stelselwijzigingen plaatsgevonden.

4.2 Regelgeving en overheidsbeleid

Nieuw Pensioenakkoord

Na bijna tien jaar overleg kondigden op 12 juni 2020 het kabinet, werkgevers en vakbonden een uitwerking van hun in juni 2019 gesloten pensioenakkoord aan. In de 'Hoofdpijnennotitie uitwerking pensioenakkoord' is een technische uitwerking van het nieuwe pensioenstelsel opgenomen. De gevolgen voor het Nederlandse pensioenstelsel zijn groot en de belangrijke wijzigingen zijn als volgt:

- In het nieuwe pensioencontract stijgt de AOW-leeftijd minder snel en vanaf 2025 stijgt dit mee met de gemiddelde levensverwachting;
- De financiering van het pensioen wordt drastisch gewijzigd en de doorsneepremie, waarbij een gelijk premiepercentage voor alle deelnemers wordt gehanteerd, wordt vervangen door een leeftijdsafhankelijke (vlakke) premie. Deze premie is voor alle deelnemers gelijk, maar de opbouw wordt degressief naarmate de deelnemer ouder wordt. De hoogte van de vlakke premie wordt fiscaal gemaximeerd tot 30% (met een overgangsregeling);
- Er komen twee nieuwe soorten regelingen, namelijk (1) het nieuwe pensioencontract en (2) de verbeterde premieregeling. In beide regelingen is de beschikbare premie het uitgangspunt. Middeloon- en eindloonregelingen met de toekenning van aanspraken, zijn niet meer toegestaan. Dit betekent dat de min of meer harde pensioentoezegging over de toekomstige pensioenuitkering wordt losgelaten. Deelnemers ontvangen een levenslange pensioenuitkering, die in hoogte kan fluctueren;
- Het nabestaandenpensioen wordt eenvoudiger en als het overlijden vóór de pensioendatum plaatsvindt wordt dit op risicobasis verzekerd. De maximale uitkering voor een partner en wezen bedraagt respectievelijk 50% en 20% van het salaris. De dekking van het nabestaandenpensioen ná de pensioendatum is op opbouwbasis en de hoogte bedraagt 70% van het ouderdompensioen;
- Op de pensioendatum mag de deelnemer eenmalig een bedrag ineens op te nemen ter grootte van maximaal 10% van de waarde van het ouderdompensioen.

Op 16 december 2020 is het wetsvoorstel 'Wet toekomst pensioenen' gepubliceerd en dit is de uitwerking van het veel bredere Pensioenakkoord dat in juni 2019 tussen kabinet en sociale partners is afgesloten. Het definitieve wetsvoorstel wordt volgens de planning nog in 2021 naar de Tweede Kamer gestuurd, zodat de wet per 2022 kan ingaan. Vervolgens hebben sociale partners en pensioenuitvoerders tot 2026 de tijd om over te gaan naar het nieuwe stelsel.

Het wetsvoorstel regelt heel veel (nieuwe) zaken, maar in de omvangrijke memorie van toelichting is slechts één pagina gewijd aan de positie van gesloten pensioenfondsen. Het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid stelt dat veel gesloten pensioenfondsen niet zullen invaren: *'... omdat er in veel gevallen bij reeds bestaande gesloten pensioenfondsen geen werkgever meer betrokken is, waardoor er geen nieuwe pensioenovereenkomst gesloten wordt waar bestaande pensioenaanspraken en pensioenrechten naar kunnen invaren.'* Gesloten pensioenfondsen hoeven niet in te varen in het nieuwe contract, maar dat kan uiteraard wel. Pensioenfonds Campina heeft met een groep andere gesloten pensioenfondsen deelgenomen aan de internetconsultatie over het wetsvoorstel met als doel dat het oude FTK en het nieuwe pensioencontract meer wordt afgestemd op de speciale positie van gesloten pensioenfondsen en zo een optimale keuze tussen de twee stelsels te hebben.

Pensioencommunicatie: Uniform Pensioen Overzicht en mijnpensioenoverzicht.nl

In wetgeving is vastgelegd hoe pensioenuitvoerders moeten communiceren met hun (ex-)deelnemers. De twee communicatiemiddelen met een wettelijke grondslag zijn het Uniform Pensioenoverzicht (UPO) en de website mijnpensioenoverzicht.nl. Het UPO biedt een deelnemer inzicht in zijn pensioen bij een bepaalde pensioenuitvoerder, terwijl mijnpensioenoverzicht.nl een totaalbeeld geeft over alle pensioenuitvoerders en inclusief AOW. Daarnaast wordt inzicht gegeven in mogelijke mee- en tegenvallers wat betreft de pensioenuitkering. Zo worden er drie pensioenbedragen getoond, op basis van een pessimistisch, verwacht en optimistisch scenario. Deze bedragen worden uitgerekend op basis van een door De Nederlandsche Bank voorgeschreven uniforme rekenmethodiek. Sinds 2020 zijn dezelfde scenario-bedragen ook in het UPO opgenomen.

Naar aanleiding van het advies van de Commissie Parameters uit 2019 is deze scenarioset uitgebreid van 2.000 naar 10.000 scenario's. Voor de haalbaarheidstoets is de uitbreiding verplicht met ingang van 2021. Bij de uniforme rekenmethodiek is dit uiterlijk verplicht per 2022, maar uit praktisch oogpunt zal het pensioenfonds de aanpassing in 2021 doorvoeren.

4.3 Bestuur

Bestuurlijke thema's

Coronapandemie en crisiscommissie

Het jaar 2020 was in veel opzichten een bewogen jaar. De coronacrisis heeft geleid tot de diepste economische crisis sinds de Tweede Wereldoorlog en de pandemie trok een zware wissel op de internationale economie, de kapitaalmarktrente en de koersen van effecten. Vanwege de ernstige verstoring van de kapitaalmarkten, waarbij in maart de dekkingsgraad in korte tijd met meer dan 10% daalde, is conform het financieel crisisplan een ad-hoc crisiscommissie gevormd bestaande uit de voorzitters van het bestuur, de beleggingscommissie, de risicomanagementcommissie, de secretaris van het bestuur en de directeur. Vanaf maart 2020 is deze crisiscommissie periodiek bijeen geweest en heeft overleg gevoerd met de fiduciair manager over de marktontwikkelingen. De fiduciair manager heeft het pensioenfonds dagelijks op de hoogte gehouden over de marktontwikkelingen en een dagelijkse schatting afgegeven van de actuele marktwaarde dekkingsgraad. De crisiscommissie heeft in deze periode namens het bestuur de situatie nauwlettend gevolgd en hierover gerapporteerd aan het bestuur en de beleggingscommissie. De crisiscommissie heeft verschillende voorstellen aan het bestuur gedaan, onder andere over beoogde aanpassingen in de beleggingsportefeuille en het waarborgen van de continuïteit van de operationele processen rondom de pensioenuitvoering. Na een geleidelijk herstel van de beleggingen en het heropenen van bedrijven, zij het met voorzorgsmaatregelen, is de crisiscommissie in juni 2020 ontbonden.

Bestuurlijke activiteit

In 2020 is het bestuur zeven keer bijeen geweest. Vanwege de Covid-19 pandemie hebben de vergaderingen sinds maart 2020 online plaatsgevonden. Er was veel aandacht voor de druk op de financiële positie, aanpassingen van de beleggingsportefeuille en het verminderen van het beleggingsrisico. Hierop wordt nader ingegaan in de Beleggingenparagraaf. Daarnaast is aandacht geweest voor de inrichting van de sleutelfuncties onder de nieuwe IORP-richtlijn, aanpassing van de levensverwachting, het communicatiebeleidsplan, onderzoek naar het aanpassen van het maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid en de juridische procedure. Deze thema's zijn hieronder toegelicht.

Sleutelfuncties onder IORP II

De Europese Richtlijn IORP II vereist dat pensioenfonds drie sleutelfuncties inrichten om het bestuur te ondersteunen bij de uitvoering en te zorgen voor een gezonde en prudente bedrijfsvoering. De wet staat toe dat pensioenfonds bij de inrichting van de sleutelfuncties rekening houden met proportionaliteit, dat wil zeggen de omvang, interne organisatie, aard, schaal en complexiteit. Het bestuur heeft met De Nederlandsche Bank overlegd over de inrichting van de sleutelfuncties en de toezichthouder heeft goedgekeurd dat de sleutelfunctiehouders voor zover mogelijk zitting hebben in het bestuur. Uitzondering hierop is de actuariële sleutelfunctie, welke functie extern is belegd bij de certificerende actuaire. In het najaar zijn alle sleutelfunctionarissen door De Nederlandsche Bank getoetst en goedgekeurd.

Aanpassing levensverwachting

In september 2020 heeft het Actuarieel Genootschap de landelijke overlevingstafels gewijzigd, die worden gebruikt voor de vaststelling van de technische voorziening. De prognosetafel AG2020 is gebaseerd op Europese gegevens tot en met 2018 en Nederlandse data tot en met 2019. Dit betekent dat de effecten van Covid-19 niet zijn meegenomen in de nieuwe inschattingen van de levensverwachtingen. Uit de nieuwe overlevingstafels blijkt dat Nederlanders nog steeds ouder worden. Nieuwgeborenen in 2021 worden naar verwachting gemiddeld 89 jaar (man) en 92 jaar (vrouw) oud. Een huidige 65-jarige wordt gemiddeld 85 jaar (man) en 88 jaar (vrouw). Een nieuwgeborene wordt naar verwachting dus vier jaar ouder dan een nu 65-jarige.

De verwachte toename van de levensverwachting is echter afgevlakt in vergelijking met de vorige prognosetafel. Ten opzichte van de vorige prognose neemt de gemiddeld te bereiken leeftijd voor een nieuwgeborene met ongeveer 1 jaar af. Dit betekent dat pensioenfonds minder geld hoeven aan te houden

dan voorheen omdat er minder lang pensioen moet worden uitbetaald. De toepassing van de Prognosetafel AG2020 leidt tot een verlaging van de technische voorzieningen met EUR 27,5 miljoen ten opzichte van 31 december 2019. De impact is echter minder dan bij andere pensioenfonds door de vergrijsde samenstelling van het deelnemersbestand en omdat er sprake is van relatief meer mannen dan vrouwen.

Maatschappelijk verantwoord beleggen

In het najaar hebben bestuur en de beleggingscommissie onder leiding van een externe deskundige gesproken over de recente ontwikkelingen op het gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen. Dit volgde op het deelnemersonderzoek van november 2019 waarbij is onderzocht wat de houding is van werknemers en gepensioneerden ten aanzien van maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB). De deelnemers zijn van mening dat het pensioenfonds een verantwoordelijkheid heeft om bij beleggen rekening te houden met de gevolgen voor mens en milieu, zoals bijvoorbeeld met de lange termijn risico's van klimaatverandering. Anderzijds vinden de deelnemers dat maatschappelijk verantwoord beleggen niet ten koste mag gaan van het te behalen rendement. Het vormgeven van het nieuwe MVB beleid is nog niet afgerond en is ook een belangrijk aandachtspunt voor 2021. Het bestuur en de beleggingscommissie zullen invulling geven aan het vaststellen van de maatschappelijk verantwoorde beleggingsbeginselen, het kiezen van (duurzaamheid) thema's, het integreren hiervan in het beleggingsproces, het monitoren van de naleving hiervan en het rapporteren hierover.

Juridische procedure

In 2017 is door het pensioenfonds een juridische procedure gestart nadat overleg met FrieslandCampina over de financiële gevolgen van een (schade)vergoeding wegens opzegging van de uitvoeringsovereenkomst tot niets had geleid. Ten tijde van de opzegging in 2015 verkeerde Pensioenfonds Campina in een herstelsituatie en de reguliere premiebetaling, inclusief diverse bufferopslagen, dragen dan bij aan het herstel van het eigen vermogen. Een verbeterd eigen vermogen is van wezenlijk belang en leidt tot een verbetering van het indexatieperspectief van (bestaande en toekomstige) inactieven.

De Hoge Raad heeft in de zaak 'Alcatel-Lucent Pensioenfonds versus Alcatel-Lucent' geoordeeld dat voor een uitvoeringsovereenkomst wat betreft de opzegging geen andere regels gelden dan voor andere duurovereenkomsten die voor onbepaalde tijd zijn aangegaan. De eisen van redelijkheid en billijkheid kunnen met zich meebrengen dat een dergelijke duurovereenkomst slechts kan worden opgezegd onder aanbieding van een (schade)vergoeding. FrieslandCampina heeft iedere verplichting tot betaling van een vergoeding afgewezen.

Door FrieslandCampina was de pensioenopbouw van een ander deel van de werknemers ondergebracht bij een verzekeraar, welke uitvoeringsovereenkomst per 1 januari 2015 ook is opgezegd. Ondanks dat de werkgever daartoe niet was verplicht, zijn bij het opzeggen van deze uitvoeringsovereenkomst er wel extra substantiële betalingen aan de verzekeraar toegezegd en betaald om de indexatieambitie op peil te houden. De gepensioneerden en slapers van Pensioenfonds Campina hebben mede daardoor een grote indexatieachterstand opgelopen ten opzichte van vergelijkbare deelnemers in de pensioenregeling van Avéro Achmea.

Nadat de kantonrechter had geoordeeld dat de eenzijdige opzegging van de uitvoeringsovereenkomst was geoorloofd, heeft het pensioenfonds een appèldagvaarding uitgebracht. In december 2020 heeft het hoger beroep gediend bij het Gerechtshof Den Haag en in februari 2021 heeft het hof geoordeeld dat FrieslandCampina onrechtmatig heeft gehandeld door de uitvoeringsovereenkomst in 2015 op te zeggen zonder daarbij een redelijke vergoeding aan te bieden. Het eerdere vonnis van de kantonrechter is daarbij vernietigd. FrieslandCampina kan tegen het arrest van het hof beroep in cassatie instellen.

Het hof is van oordeel dat FrieslandCampina als goed werkgever een verantwoordelijkheid heeft naar de huidige en toekomstig gepensioneerden van het pensioenfonds. Bij opzegging van de uitvoeringsovereenkomst had FrieslandCampina rekening moeten houden met de Pensioen CAO waarin een indexatieambitie voor gepensioneerden en slapers is opgenomen. FrieslandCampina heeft zich volgens het hof '... geen goed werkgever getoond door jegens Pensioenfonds Campina de hand op de knip te houden en niets bij te dragen.' Het hof veroordeelt FrieslandCampina dan ook tot vergoeding aan het pensioenfonds van de schade die het gevolg is van opzegging van de uitvoeringsovereenkomst. Hoeveel de schade is, moet worden bepaald in een schadestaatprocedure.

Pensioencommunicatie

In 2020 is het communicatiebeleidsplan geactualiseerd en in het nieuwe beleidsplan zijn de reacties mee genomen uit het deelnemersonderzoek van november 2019. De website is de centrale plaats voor alle informatie en het pensioenfonds wil meer verkeer naar de website leiden door bijvoorbeeld het opnemen van verwijzingen met een QR-code in de nieuwsbrief. Op de website is een nieuwe button gemaakt voor een snelle link naar het laatste nieuws en downloads. Het contactformulier op de website wordt al veel gebruikt voor het stellen van vragen aan het pensioenbureau.

In het boekjaar zijn drie nieuwsbrieven uitgebracht en de actuele financiële positie en de beleggingsresultaten zijn een terugkerend thema. Daarnaast zijn actuele onderwerpen onder de aandacht gebracht, zoals de uitkomsten van het deelnemersonderzoek, de gevolgen van de coronacrisis, de toeslagverlening per 1 januari 2020, het pensioenakkoord en de stand van zaken rondom de juridische procedure.

Het pensioenfonds is voornemens om in 2021 weer drie nieuwsbrieven uit te brengen.

Bestuursamenstelling

De heren Van den Hoven en Rothkrantz, die sinds 2019 de bestuursvergaderingen als toehoorder hebben bijgewoond, zijn in respectievelijk oktober en november benoemd als bestuurslid. Per 1 november 2020 is ook mevrouw Janssen toegetreden tot het bestuur, zij is als extern bestuurslid aangetrokken door de werkgever. Bestuursleden worden voor een termijn van 4 jaar (her)benoemd.

Voor (toekomstige) vacatures worden aspirant-leden voor het bestuur en verantwoordingsorgaan geworven, die gedurende de opleiding en in aanloop naar de toetsing door de toezichthouder meelopen. In 2020 volgde een aspirant-bestuurslid als toehoorder de bestuursvergaderingen en zal naar verwachting per 1 januari 2022 toetreden tot het bestuur.

In oktober 2020 heeft de heer De Ridder het bestuurslidmaatschap beëindigd. Het bestuur bedankt hem voor zijn grote betrokkenheid en zijn inzet voor een goede positie van medewerkers, slapers en pensioengerechtigden waarvan de pensioenen zijn ondergebracht bij het pensioenfonds.

Voor het bestuur geldt het onderstaande rooster van aftreden:

Naam	Functie	Vertegenwoordiging	Aftredend
De heer F. Verveld	bestuurslid en voorzitter	pensioengerechtigden	01-03-2022
De heer J.L.M. Adriaans	Bestuurslid en secretaris	werknemers	01-07-2022
De heer A.W.M. Fakkert	bestuurslid	werkgevers	01-04-2021
De heer S.W. de Haes	bestuurslid	werknemers	01-01-2023
De heer M.M.G.M. van den Hoven	bestuurslid	pensioengerechtigden	01-10-2024
Mevrouw E.H. Janssen	bestuurslid	werkgevers	01-11-2024
De heer S.A. Molenaar	bestuurslid	werknemers	01-01-2022
De heer R.J. Rothkrantz	bestuurslid	werknemers	01-11-2024

Zelfevaluatie functioneren bestuur

Jaarlijks beoordeelt het bestuur aan de hand van een zelfevaluatie de effectiviteit van de samenwerking, besluitvorming en uitvoering. Daarbij worden de competenties van het bestuur als collectief bekeken. Als gevolg van de coronapandemie heeft het bestuur sinds maart 2020 online vergaderd en is het bestuur niet meer fysiek bijeengeweezen. De geplande zelfevaluatie met externe coaches heeft daarom niet plaatsgevonden. De eerstvolgende zelfevaluatie van het vernieuwde bestuur in aanwezigheid van externe coaches staat gepland voor medio 2021.

Overleg met het verantwoordingsorgaan

Er is twee keer overleg gevoerd tussen (een delegatie van) het bestuur en het verantwoordingsorgaan, waarbij door het bestuur nadere toelichting is gegeven op belangrijke ontwikkelingen, zoals de ontwikkelingen van de financiële positie, de beleggingsresultaten, de gevolgen van het pensioenakkoord voor het pensioenfonds en de juridische procedure. Er zijn in 2020 drie adviesaanvragen geweest aan het verantwoordingsorgaan,

namelijk actualisering van het beleid inzake beloningen en vergoedingen, het communicatiebeleidsplan 2020-2023 en de klachten- en geschillenregeling.

Overleg met de raad van toezicht

Het bestuur heeft twee keer overleg gevoerd met de raad van toezicht, waarbij door het bestuur nadere toelichting is gegeven op belangrijke ontwikkelingen. Er was in 2020 een goedkeuringsaanvraag over het beleid inzake beloningen en vergoedingen, welke goedkeuringsaanvraag nog niet is afgerond. Daarnaast legt het bestuur een voorgenomen benoeming van bestuurders voor aan de raad van toezicht. De raad van toezicht heeft in 2020 ingestemd met de benoeming van drie nieuwe bestuursleden.

Opvolging aanbevelingen vanuit het jaarwerk

Door de certificerend actuaire, de accountant, het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht worden naar aanleiding van de controle en beoordeling tijdens het jaarwerk aanbevelingen gedaan aan het bestuur. De opvolging van de aanbevelingen wordt in een bevindingsrapport opgenomen en toegelicht. Het bevindingsrapport wordt door het bestuur gedurende het jaar gemonitord. Voorafgaand aan de controle voor het jaarwerk 2020 is de opvolging van de verschillende aanbevelingen besproken met alle betrokken partijen. Het pensioenfonds heeft voor zover mogelijk opvolging gegeven aan de aanbevelingen of anderszins toegelicht waarom bepaalde aanbevelingen niet zijn overgenomen.

Code Pensioenfonds

De Code Pensioenfonds heeft tot doel het functioneren van de besturen van pensioenfonds te verbeteren en inzichtelijker te maken. Bepalend voor de werking van de Code is hoe pensioenfonds met de intenties omgaan – niet de mate waarin zij die naar de letter naleven. Er is dus ruimte om af te wijken van de normen, mits dit weloverwogen gebeurt. De Code is gebaseerd op het ‘pas toe of leg uit’-beginsel en is gerubriceerd volgens acht thema's, welke in de volgende tabel staan weergegeven.

Thema	Omschrijving	Naleving
1. Vertrouwen waarmaken	Zij die voor het pensioenfonds verantwoordelijkheid dragen maken het in hen gestelde vertrouwen waar. Dat blijkt vooral uit adequaat bestuur, verantwoord beleggingsbeleid en zorgvuldig risicomanagement.	✓
2. Verantwoordelijkheid nemen	Het bestuur neemt zijn verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de pensioenregeling.	✓
3. Integer handelen	Het bestuur bevordert een cultuur van integriteit en compliance.	✓
4. Kwaliteit nastreven	Het fonds stelt hoge kwaliteitseisen, voert daar beleid op en is een 'lerende organisatie'.	✗ Norm 28
5. Zorgvuldig benoemen	Het fonds handelt zorgvuldig bij (her)benoeming en ontslag, en zorgt voor geschiktheid, complementariteit en diversiteit in de samenstelling van de organen van het fonds.	✗ Norm 33
6. Gepast belonen	Het fonds voert een verantwoord en beheerst beloningsbeleid, gericht op kwaliteit, continuïteit en consistentie.	✓
7. Toezicht houden en inspraak waarborgen	Het fonds waarborgt intern toezicht op de kwaliteit en integriteit van de bedrijfsvoering.	✓
8. Transparantie bevorderen	Het fonds streeft openheid na, communiceert over missie, strategie en risico's en legt verantwoording af over gevoerd beleid.	✓

In de Code Pensioenfonds staan een aantal normen waarover het pensioenfonds standaard in het jaarverslag moet rapporteren. Dit betreffen de normen 5, 31, 33, 47, 58, 62, 64 en 65. Een beschrijving van deze normen is als bijlage B opgenomen in dit jaarverslag.

De raad van toezicht rapporteert in het verslag (paragraaf 12.4 van dit jaarverslag) van het intern toezicht over de naleving van de Code. De raad van toezicht is van oordeel dat het bestuur voldoende aandacht heeft besteed aan de naleving van de Code Pensioenfonds. Het bestuur geeft aan dat het de Code zoveel als mogelijk toepast en in geval van afwijking daartoe een weloverwogen en onderbouwd besluit neemt.

Het bestuur inventariseert jaarlijks de naleving van de normen van de Code en zaken die om nadere uitvoering vragen worden opgepakt door het bestuur. Het bestuur toont hiermee aan dat het een verantwoord bestuursbeleid voert. De normen van de Code worden vrijwel volledig toegepast, maar het pensioenfonds voldoet niet aan norm 28 en norm 33.

Norm 28

Het eigen functioneren is voor het bestuur en voor het intern toezicht een continu aandachtspunt. Het bestuur en het intern toezicht evalueren in elk geval jaarlijks het eigen functioneren van het orgaan als geheel en van de individuele leden. Hierbij betrekken het bestuur en het intern toezicht één keer in de drie jaar een onafhankelijke derde partij.

Het bestuur doet een jaarlijkse zelfevaluatie onder begeleiding van externe coaches. Als gevolg van de coronapandemie heeft het bestuur sinds maart 2020 online vergaderd en is het niet meer fysiek bijeengewees. De geplande zelfevaluatie met externe coaches heeft daarom niet plaatsgevonden. De eerstvolgende zelfevaluatie in aanwezigheid van externe coaches staat gepland voor de zomer 2021.

Norm 33

In zowel het bestuur als in het verantwoordingsorgaan of het belanghebbendenorgaan is er tenminste één vrouw en één man. Er zitten zowel mensen van boven als van onder de 40 jaar in. Het bestuur stelt een stappenplan op om diversiteit in het bestuur te bevorderen.

Het bestuur heeft een diversiteitsbeleid vastgesteld en streeft daarbij naar diversiteit in de samenstelling van alle fondsorganen voor zover er kandidaten beschikbaar zijn. Het bestuur vindt het namelijk belangrijk dat alle belanghebbenden op zo evenwichtig mogelijke wijze vertegenwoordigd zijn. Ter verbetering van de diversiteit in de samenstelling van fondsorganen legt het bestuur vacatures tijdig, en voorzien van een duidelijk profiel, voor aan de voordragende organisaties. Bij de oproeping tot kandidaatstelling wordt de gewenste diversiteit benadrukt, waarbij tevens melding wordt gemaakt van het uitgangspunt dat geschiktheid van de kandidaat te allen tijde prevaleert. De toetsing van kandidaten gebeurt mede aan de hand van de diversiteitsdoelstelling. Sinds 2020 is zowel in het bestuur als in het verantwoordingsorgaan een vrouw vertegenwoordigd. Momenteel zijn er ook twee vrouwelijke aspirant-leden voor het bestuur, die naar verwachting in 2021 worden voorgedragen voor benoeming.

In beide organen is echter geen lid jonger dan veertig jaar. Bij Pensioenfonds Campina zijn sinds 2009 geen nieuwe deelnemers toegetreden en is sprake van een vergrijnde populatie, waardoor er voor de fondsorganen nagenoeg geen geschikte leden jonger dan 40 jaar beschikbaar zijn. Het is daardoor nu en in de toekomst moeilijk om in een paritair bestuursmodel aan de leeftijdsnorm van de Code Pensioenfonds te voldoen. Van het totale deelnemersbestand is eind 2020 slechts 0,3% van de (gewezen) deelnemers, die nog werkzaam is bij de werkgevers, jonger dan 40 jaar.

Het bestuur kijkt bij de samenstelling van de fondsorganen breder dan de diversiteit zoals beschreven in de Code Pensioenfonds, waarin diversiteit met name wordt vertaald naar geslacht en leeftijd. Het bestuur hecht ook belang aan verscheidenheid van vaardigheden, achtergronden, opleiding en persoonlijkheden.

Naleving gedragscode en wet- en regelgeving

De verklaring inzake het naleven van de gedragscode voor het pensioenfonds, die betrekking heeft op het voorgaande jaar, is in 2020 door alle verbonden personen, waaronder bestuurs- en commissieleden, leden van het verantwoordingsorgaan en medewerkers, getekend. Begin 2021 zijn door alle verbonden personen opnieuw verklaringen afgegeven over de naleving van de gedragscode in 2020. De compliance officer heeft in maart 2021 aan het bestuur zijn bevindingen gerapporteerd. In deze rapportage komt naar voren dat er geen overtredingen van de gedragscode zijn geconstateerd. De verbonden personen hebben melding gemaakt van hun relevante nevenfuncties, deze zijn beoordeeld en leiden niet tot bemerkingen.

Ontwikkelingen in wet- en regelgeving worden door het bestuur nauwgezet gevolgd. Relevante wijzigingen worden geanalyseerd en de opvolging wordt besproken in de bestuursvergaderingen. In dit bestuursverslag zijn de belangrijkste ontwikkelingen toegelicht. Het bestuur is niet bekend met overtredingen van wet- en regelgeving. Gedurende het boekjaar was een herstelplan van toepassing vanwege een reservetekort.

Klachten, geschillen en onregelmatigheden

Het pensioenfonds kent een Klachten- en geschillenregeling, die in 2020 is geactualiseerd. De klachten- en geschillenregeling staat op de website van het pensioenfonds. Iedere actieve deelnemer, gewezen deelnemer of pensioengerechtigde kan schriftelijk een klacht indienen of een geschil voorleggen. Geschillen betreffen een dispuut tussen het pensioenfonds en de belanghebbenden over de toepassing van het pensioenreglement en/of de statuten. Een klacht gaat over een incorrecte uitvoering van de pensioenregeling, danwel een incorrecte behandeling, dienstverlening of omgangsvormen van de medewerkers van het pensioenbureau. De klacht of het geschil wordt afgehandeld door de directeur van het pensioenfonds en in tweede instantie door het bestuur. Als betrokkene en het pensioenfonds er niet samen uitkomen, kan de betrokkene de klacht of het geschil voorleggen aan een externe instantie, zoals de Ombudsman Pensioenen. In 2020 zijn er, evenals in 2019, geen klachten of geschillen ontvangen.

Onregelmatigheden die binnen het fonds, de fondsorganen en bij de partijen aan wie de taken zijn uitbesteed worden gesignaleerd, kunnen worden gerapporteerd bij de compliance officer op grond van de klokkenluidersregeling. Er zijn in 2020 geen onregelmatigheden gerapporteerd. Ook bij de uitvoerders en de vermogensbeheerders zijn klokkenluidersregelingen geïmplementeerd.

Privacyreggeving

Sinds 25 mei 2018 is de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) van toepassing. Het pensioenfonds dient, als 'eigenaar' van de persoonsgegevens, expliciet te kunnen aantonen dat het voldoet aan de eisen vanuit de AVG. Daarnaast heeft de Pensioenfederatie in 2019 een Gedragslijn gepubliceerd over de naleving van de AVG. Dit is de Gedragslijn Verwerking Persoonsgegevens Pensioenfonds.

Om de naleving van de AVG en de Gedragslijn te waarborgen en dit aantoonbaar te maken zijn de volgende activiteiten en beheersmaatregelen ingericht:

- er is een functionaris gegevensverwerking aangesteld;
- er is een actuele privacyverklaring beschikbaar op de website;
- er is een protocol meldplicht datalekken;
- er wordt een incidentenregister bijgehouden, waaronder eventuele datalekken;
- er wordt een verwerkingsregister bijgehouden met o.a. rechten van betrokkenen onder de AVG.

Het pensioenfonds voldoet in het verslagjaar 2020 aan de normen uit de AVG en de Gedragslijn. Er zijn bij de Autoriteit Persoonsgegevens geen meldingen gemaakt van datalekken.

Toezichthouders

In de Pensioenwet is De Nederlandsche Bank belast met het prudentieel toezicht, waaronder het toezicht op de financiële gang van zaken. De Autoriteit Financiële Markten is belast met het gedragstoezicht, in het bijzonder het toezicht gericht op de naleving van normen ten aanzien van de voorlichting. Daarnaast is Autoriteit Financiële Markten op grond van de Wet op het financieel toezicht (Wft) belast met het effectentypisch gedragstoezicht. Het pensioenfonds neemt kennis van de diverse thema-onderzoeken van De Nederlandsche Bank en Autoriteit Financiële Markten, en de guidance on good practices die de toezichthouders publiceren worden voor zover van toepassing overwogen en geïmplementeerd. In 2020 is er geen periodiek overleg geweest tussen het pensioenfonds en de toezichthouders van De Nederlandsche Bank. De doorbelaste kosten van het toezicht door de toezichthouders aan het pensioenfonds zijn als volgt:

	2020	2019	Mutatie
	EUR	EUR	%
De Nederlandsche Bank	88.167	84.529	4,3
Autoriteit Financiële Markten	5.032	5.288	-4,8
Totaal	93.199	89.817	3,8

Boetes en dwangsommen

In het verslagjaar zijn door De Nederlandsche Bank en Autoriteit Financiële Markten geen boetes of dwangsommen opgelegd. Evenmin is een aanwijzing gegeven als bedoeld in artikel 171 van de Pensioenwet of een bewindvoerder aangesteld als bedoeld in artikel 173 van de Pensioenwet.

Beheerste en integere bedrijfsvoering

Een pensioenfonds moet zijn organisatie zodanig inrichten dat het een beheerste en integere bedrijfsvoering waarborgt. Daarbij gaat het om de beheersing van bedrijfsprocessen en bedrijfsrisico's, de integriteit van personen betrokken bij het pensioenfonds, de waarborging van de soliditeit van het pensioenfonds zelf en het beheersen van de financiële positie op de lange termijn. Bij maatregelen ter waarborging van de soliditeit gaat het zowel om de beheersing van de financiële risico's als van andere risico's die de soliditeit van het pensioenfonds kunnen aantasten. Voor het beleid ten aanzien van de belangrijkste risico's wordt verwezen naar de Risicoparagraaf in dit jaarverslag.

In de incidentenregeling zijn procedures en maatregelen opgenomen hoe wordt gehandeld in geval van een incident en op welke wijze een incident wordt vastgelegd. Er zijn in 2020 geen incidenten geweest.

Actuariële en bedrijfstechnische nota

De actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN) is in december 2020 geactualiseerd in verband met wijzigingen in het intern toezicht, het benoemen van sleutelfunctiehouders, actualisatie van het herstelplan en beperkte aanpassingen over de procedure en tijdstip van het vaststellen van de toeslagen. Het financieel crisisplan, dat onderdeel is van de ABTN, is eveneens geactualiseerd.

Integriteit

Het integriteitsbeleid van het pensioenfonds is vastgelegd in een bijlage bij de ABTN en het Integraal Risicomanagement Handboek. De vastlegging omvat een aantal mogelijke maatregelen met betrekking tot personen teneinde een integere bedrijfsvoering te waarborgen.

Beheersingsmaatregelen bij (schijn van) belangenverstrengeling

De Systematische Integriteitsrisicoanalyse (SIRA) is onderdeel van het Integraal Risicomanagement Handboek en wordt jaarlijks geactualiseerd. Het bestuur beoordeelt hierbij de risico's en beheersmaatregelen op het gebied van fraude, corruptie, witwassen, terrorismefinanciering, ontduiking van fiscale regelgeving, marktmanipulatie, voorwetenschap en belangenverstrengeling. De SIRA is voor het laatst in juni 2020 geactualiseerd.

Het bestuur is zich ervan bewust dat bij de besluitvorming (de schijn van) belangenverstrengeling moet worden voorkomen en daartoe zijn specifieke beheersmaatregelen ingevoerd. Onderwerpen waarbij door het bestaan van nevenfuncties en/of (schijnbaar) tegenstrijdige belangen van leden van het bestuur een risico is op (de schijn van) belangenverstrengeling voor het pensioenfonds, worden door het betreffende individu gemeld en in het bestuur besproken. Bij (potentiële) strijdigheid van belangen zal de betreffende persoon geen deel uitmaken van de commissie die de besluitvorming hierover voorbereidt en zal zich bij de besluitvorming in het bestuur afzijdig houden. Ook in 2020 hebben de werkgeversleden in het bestuur niet deelgenomen aan de voorbereiding, behandeling en besluitvorming over de juridische procedure jegens de werkgevers terzake van de beëindiging van de uitvoeringsovereenkomst en de afwikkeling daarvan.

Beloningsbeleid

Het pensioenfonds voert een beheerst en duurzaam beloningsbeleid. Dit beloningsbeleid, dat is vastgelegd in een beloning en vergoedingsregeling, is in overeenstemming met de doelstellingen van het pensioenfonds. De vergoedingsregeling, die van toepassing is voor leden van het bestuur, het verantwoordingsorgaan en commissies, volgt de SER-standaardvacatieregeling en is een gematigde beloning op basis van tijdsbesteding. Alleen de bestuursleden en leden van het verantwoordingsorgaan, die niet in dienst zijn van een van de werkgevers, ontvangen een vergoeding van het pensioenfonds. De werkgever stelt tijd beschikbaar aan bestuursleden die bij de werkgevers werkzaam zijn of betaalt de kosten voor een extern bestuurslid.

Er worden geen prestatiegerelateerde beloningen betaald aan leden van het bestuur en verantwoordingsorgaan. Bij tussentijds ontslag van een bestuurslid of van een lid van het intern toezicht is geen ontslagvergoeding verschuldigd.

Naar de mening van het bestuur is er sprake van een beheerste en passende vergoedingsregeling gegeven de doelstellingen van het pensioenfonds, de verantwoordelijkheid en het tijdsbeslag.

Beheersing bedrijfsprocessen

De uitvoering van het fiduciair management is uitbesteed aan Goldman Sachs Asset Management (GSAM) en de hiermee verbonden financiële administratie aan Northern Trust. Met beide instellingen voert het pensioenfonds frequent en intensief overleg en zijn uitgebreide rapporteringen overeengekomen. Hierdoor wordt een goed beeld verkregen van het functioneren van deze managers. Periodiek worden door zowel Northern Trust als Goldman Sachs SOC1-verklaringen afgegeven, waarbij verantwoording wordt afgelegd over de administratieve organisatie waarbinnen de uitbestede werkzaamheden worden verricht en de daarbij in acht genomen compliance. Deze rapporten worden vergeleken met hetgeen over die werkzaamheden is vastgelegd in de overeenkomsten met deze dienstverleners. Eventuele bevindingen worden met de dienstverleners besproken.

Voor zover het pensioenfonds werkzaamheden zelf uitvoert geschiedt dit door personeel in dienst van FrieslandCampina en gedetacheerde krachten. Voor de automatisering maakt het pensioenfonds gebruik van de IT-infrastructuur van FrieslandCampina. Om de continuïteit van de personele beschikbaarheid en de bijkomende dienstverlening te waarborgen bestaan schriftelijke afspraken tussen het pensioenfonds en de werkgever.

5. Beleggingenparagraaf

5.1 Beleggingsdoelstelling

Het beleggingsbeleid is erop gericht om de nominale pensioenen veilig te stellen door het behalen van een lange-termijn rendement dat minimaal gelijk is aan de rente die gemiddeld bij de berekening van de technische voorzieningen in aanmerking is genomen. Daarboven heeft het bestuur de ambitie om additioneel rendement te behalen om de pensioenaanspraken en –rechten van gewezen deelnemers en pensioengerechtigden jaarlijks te kunnen aanpassen aan de inflatie.

5.2 Beleggingsovertuigingen

De beleggingsovertuigingen vormen de grondbeginselen van het beleggingsbeleid en zijn in de ABTN opgenomen. Alle belangrijke beslissingen in het beleggingsproces worden door het bestuur aan deze overtuigingen getoetst.

5.3 Beleggingsbeleid

Op basis van periodieke ALM-studies wordt vastgesteld welke beleggingsmix voor de langere termijn wenselijk is, gelet op de pensioenverplichtingen. Door de fiduciair manager worden voorstellen gedaan voor de invulling van de beleggingsmix qua beleggingscategorieën, regio's, sectoren en voor de te selecteren vermogensbeheerders. Daarnaast adviseert de fiduciair manager over alle aspecten van het beleggingsbeleid, onderhoudt de fiduciair manager het contact met de vermogensbeheerders en controleert of de vermogensbeheerders qua beleggingen en risico's binnen de grenzen van hun mandaat blijven. Namens het bestuur ziet de beleggingscommissie toe op het functioneren van de fiduciair manager, beoordeelt ze de door de fiduciair manager gedane voorstellen en adviseert het bestuur daarover.

Het beleggingsbeleid is gericht op integraal balansmanagement, wat inhoudt dat de beleggingen van het pensioenfonds nauwkeurig zijn afgestemd op de pensioenverplichtingen. Hiertoe is de beleggingsportefeuille gesplitst in een 'liability matching' portefeuille en een 'return generating' portefeuille.

De liability matching portefeuille heeft als primaire doelstelling het gedeeltelijk afdekken van het renterisico van de opgebouwde pensioenaanspraken op basis van de actuele marktrente. Hiertoe wordt de kasstroomprojectie van de opgebouwde pensioenrechten qua looptijden gerepliceerd met vastrentende waarden en derivaten. De portefeuille is samengesteld uit staatsobligaties en obligaties uitgegeven door supranationale organisaties, agencies en bedrijven met een hoge kredietwaardigheid. Daarnaast worden rentederivaten, zoals rente swaps en futures, gebruikt voor zover dit doelmatig is binnen het beleggingsbeleid. Als benchmark voor deze portefeuille geldt de contant gemaakte kasstromen van de pensioenverplichtingen, die jaarlijks door de actuaris worden vastgesteld.

De doelstelling van de return generating portefeuille is het genereren van extra rendement waaruit ook de toeslagen kunnen worden gefinancierd. De samenstelling van de return generating portefeuille wordt periodiek geëvalueerd en in 2020 zijn er enige aanpassingen geweest in de samenstelling van deze portefeuille.

Tussen de verschillende beleggingscategorieën wordt bij overschrijding van de bandbreedten herschikking per kwartaal doorgevoerd, of eerder indien daar aanleiding toe bestaat. Het valutarisico van de in vreemde valuta genoteerde beleggingen in wereldwijde aandelen, aandelen small cap, aandelen public infrastructuur en indirect vastgoed wordt voor 70% afgedekt. Het valutarisico van obligaties opkomende markten in harde valuta, high yield obligaties, senior bank loans en bedrijfsobligaties is volledig afgedekt; het valutarisico van de overige beleggingscategorieën wordt niet afgedekt. Het pensioenfonds heeft een voorkeur voor passief beheer van aandelenmandaten vanwege de relatief lage vermogensbeheerkosten. De verschillende obligatie-, het global infrastructuur en hedgefondsmandaten worden momenteel actief beheerd.

ALM-studie

Periodiek laat het bestuur door middel van een ALM-studie onderzoeken of het strategisch beleidskader nog aansluit bij de karakteristieken van het pensioenfonds. In 2018 was de meest recente ALM-studie uitgevoerd. Onderzocht zijn de belangrijkste sturingsmiddelen van het beleggingsbeleid, te weten de afdekking van het renterisico en de verhouding tussen de return generating en liability matching portefeuilles.

In de studie is vastgesteld dat het effect van de rentehedge als stuurmiddel om risico's terug te dringen relatief

Jaarverslag 2020 23 [naar inhoudsopgave >>](#)

beperkt is. Dit komt door de lage duration van de verplichtingen. Verhoging helpt wel de kans op onderdekking te verkleinen, maar vermindert niet de kortingen in de komende jaren. Dit komt enerzijds doordat onvoorwaardelijke kortingen pas ná 5 jaar kunnen plaatsvinden en anderzijds doordat kortingen uit de herstelplanrestrictie met name voortkomen uit slechte rendementen uit de return generating portefeuille en veel minder uit rentedalingen.

5.4 Samenstelling strategische beleggingsportefeuille

Gesplitst naar beleggingscategorieën is de strategische beleggingsportefeuille als volgt samengesteld:

Beleggingscategorie:	%
▪ Liability matching obligaties	9,1
▪ Liability matching renteswaps	27,2
▪ Aandelen wereldwijd	18,0
▪ Aandelen opkomende markten	3,9
▪ Aandelen multi-factor ('smart beta')	5,6
▪ Aandelen small cap US	2,2
▪ Aandelen small cap Europe, Australasia en Far East (EAFE)	2,2
▪ Aandelen vastgoed (wereldwijd)	3,1
▪ Aandelen public infrastructuur (wereldwijd)	3,8
▪ Senior bank loans	2,5
▪ Investment grade corporate credits	3,0
▪ Obligaties opkomende markten (in lokale valuta)	1,5
▪ Obligaties opkomende markten (in harde valuta)	5,0
▪ High yield obligaties wereldwijd	2,9
▪ High yield obligaties US	2,9
▪ Absolute return	2,1
▪ Tactical Trading Managers (MF)	2,2
▪ Liquiditeiten	2,8
Totaal	100,0

Strategische beleggingsportefeuille en rente-afdekking

In het afgelopen jaar zijn er enige wijzigingen doorgevoerd in de strategische beleggingsportefeuille. In februari is er 2,2% gealloceerd aan de beleggingscategorie Tactical Trading en in augustus 3,0% aan investment grade bedrijfsobligaties. De weging van de overige beleggingscategorieën is hierbij beperkt aangepast. De strategische renteafdekking is verhoogd naar 70% van de verplichtingen, waarbij de verplichtingen zijn gewaardeerd op marktwaaarde. De verhoging is in twee stappen uitgevoerd. Eind november is de renteafdekking naar 65% verhoogd en begin 2021 is de tweede stap doorgevoerd naar 70%. Verder is de strategische verdeling in de liability matching portefeuille tussen swaps en obligaties gewijzigd van 50/50% naar 75/25%. Tenslotte is de weging tussen return generating en liability matching portefeuille geoptimaliseerd naar 63,6/36,4% (was 60/40%).

5.5 Markontwikkelingen en beleggingsresultaten in 2020

De frequentie van vergaderen van de beleggingscommissie was hoger dan gemiddeld in verband met de turbulente ontwikkelingen op de kapitaalmarkt door de coronacrisis. In 2020 is de beleggingscommissie 9 keer bijeen geweest, waarbij een delegatie van de fiduciair manager aanwezig was. Daarnaast hield het pensioenbureau intensief contact met de fiduciair manager over het dagelijks vermogensbeheer.

Financiële markten

Na een turbulent jaar door de Covid-19 pandemie hebben de financiële markten in 2020 wisselvallig gepresteerd. Terwijl de wereldwijde economische activiteit fors is gedaald als gevolg van 'lockdowns' en andere maatregelen om de verspreiding van het virus in te dammen, kregen aandelenmarkten door de enorme economische stimulus van de overheden en centrale banken de wind in de zeilen. Hierdoor herstelden

de koersen in de tweede helft van het jaar snel. De S&P 500 en MSCI Emerging Markets stegen beiden met ruim 18%, maar koersen in Europa lieten geen eenduidig beeld zien. De Euro Stoxx 50 eindigde per saldo 2,6% lager.

Alle Europese staatsobligaties behaalden een positief rendement in 2020 geholpen door het zeer ruime monetair beleid van de centrale banken. Italiaanse staatsobligaties behaalden met 7,9% het hoogste rendement en Nederlandse staatsobligaties waren gemiddeld 3,8% hoger. De 20 en 30 jarige swaprentes daalden beide met 60 bp. De spreads van wereldwijde bedrijfsobligaties bleven nagenoeg ongewijzigd, maar de spreads van high yield en emerging market obligaties daalden gemiddeld met 20 en 13 bp. De rentetermijnstructuur daalde over alle looptijden en de UFR daalde met 30 bp naar 1,8%.

Beleggingsresultaten

Ondanks alle turbulentie op de effectenbeurzen was er sprake van een goed beleggingsresultaat in absolute zin. De beleggingscategorieën staatsobligaties en aandelen hebben een positief resultaat geboekt, maar het resultaat van de categorieën overige vastrentende waarden, real assets en hedgefondsen was negatief. Per saldo was het beleggingsresultaat van de fiduciaire beleggingsportefeuille 8,1%. Vergeleken met de relevante benchmark is op portefeuilleniveau is er een bruto underperformance behaald.

	portefeuille performance	benchmark performance	under-/out performance
	%	%	Δ
Liability matching portefeuille	13,44	13,94	-0,50
Return generating portefeuille	4,09	4,65	-0,56
	=====	=====	=====
Totaal rendement fiduciair mandaat	8,11	8,68	-0,57
	=====	=====	=====

In de volgende tabel zijn de verschillende beleggingscategorieën uitgesplitst naar resultaat, rendement en relatieve performance ten opzichte van de relevante benchmarks:

Beleggingen	2020	2019	Mutaties	Resultaat	Rendement 2020		
					Behaald	Benchmark	Outperf.
(x € 1.000)							
Aandelen wereldwijd (passief)	288.166	270.188	-11.000	28.978	7,45%	6,33%	1,12%
Aandelen smart beta (passief)	81.488	86.737	-4.500	-749	-0,90%	6,43%	-7,33%
Aandelen opkomende landen (passief)	65.428	79.894	-19.116	4.650	9,41%	8,54%	0,87%
Aandelen small cap US (passief)	39.014	48.779	-12.553	2.788	10,34%	10,05%	0,29%
Aandelen small cap EAFE (passief)	37.414	51.106	-14.032	340	3,06%	3,07%	-0,01%
Totaal aandelen	511.510	536.704	-61.201	36.007	6,04%	6,17%	-0,13%
Senior bank loans (actief)	39.119	35.655	3.647	-183	-1,03%	1,73%	-2,76%
Obligaties opkomende markten (actief, afgedekt naar Euro)	74.698	78.453	-1.370	-2.385	-1,07%	-2,87%	1,80%
Obligaties opkomende markten (actief, in lokale valuta)	24.110	41.564	-14.000	-3.454	-6,55%	-5,79%	-0,76%
Obligaties high yield wereldwijd (actief)	46.920	40.670	3.000	3.250	7,86%	4,66%	3,20%
Obligaties high yield US (actief)	44.466	39.769	3.430	1.267	2,70%	5,23%	-2,53%
Obligaties investment grade credits (actief)	48.283	-	47.000	1.283	2,87%	2,06%	0,81%
Totaal vastrentende waarden	277.596	236.111	41.707	-222	0,02%	-0,29%	0,31%
Aandelen infrastructuur wereldwijd (actief)	56.833	64.195	-2.500	-4.862	-8,71%	-14,66%	5,95%
Aandelen indirect vastgoed wereldwijd (passief)	47.415	54.195	-1.000	-5.780	-15,51%	-16,37%	0,86%
Totaal real assets	104.248	118.390	-3.500	-10.642	-11,61%	-15,19%	3,58%
Absolute return	24.468	27.640	-	-3.172	-11,48%	-0,50%	-10,98%
Tactical trading (managed futures)	28.185	-	31.442	-3.257	-9,61%	-5,03%	-4,58%
Totaal hedgefondsen	52.653	27.640	31.442	-6.429	-14,72%	-3,28%	-11,44%
Valuta afdekking	38.626	21.152	-9.013	26.487	3,00%	-	-
Totaal return portefeuille	984.633	939.997	-565	45.201	4,09%	4,65%	-0,56%
Obligaties (actief)	149.821	302.456	-193.280	40.645	13,66%	13,15%	0,51%
Renteswaps (passief)	447.149	248.924	166.280	31.945	12,47%	-	-
Totaal liability matching portefeuille	596.970	551.380	-27.000	72.590	13,44%	13,94%	-0,50%
Liquide middelen	20.478	52.127	-32.435	786	-	-	-
Totaal onder fiduciair beheer	1.602.081	1.543.504	-60.000	118.577	8,11%	8,68%	-0,57%
Te vorderen interest	-1.246	-3.080	1.834				
Te vorderen dividend	-679	-918	239				
Te vorderen dividendbelasting	-513	-561	48				
Beleggingsdebiteuren en -crediteuren	64.880	48.304	16.576				
Overige	-21.921	-7.906	-14.015				
Totaal beleggingen	1.642.602	1.579.343	4.682				

Mutaties = aankopen + gefactureerde kosten - verkopen - inkomsten

Liability matching portefeuille

De liability matching portefeuille is in het vierde kwartaal 2020 geherstructureerd, waarbij de verhouding passieve swaps ten opzichte van actieve obligaties is gewijzigd naar 75/25% (was 50/50%). De obligatieportefeuille heeft een euro-staatsobligatiebenchmark, met een ongewijzigde (ex-ante) tracking error van 100 bp, outperformance target van 50 bp en een set restricties / guidelines. Er is hierbij (beperkte) leverage toegestaan. Door de rente swaps in portefeuille neemt de leverage in de portefeuille toe, maar de tracking error af. Het resultaat van de liability matching portefeuille was 13,4% ten opzichte van een benchmarkrendement van 13,9%. De duration van de liability matching portefeuille is 14,7 en voor een pensioenfonds relatief kort. Als dekking van de rentederivaten wordt een relatief groot bedrag van EUR 459 miljoen aan liquiditeiten aangehouden in een geldmarktfonds, dat in dit overzicht is opgenomen onder de liability matching portefeuille.

Return generating portefeuille

De return generating portefeuille boekte een resultaat van 4,1% met een underperformance van 0,6% ten opzichte van de benchmark.

▪ *Aandelen*

Aandelen hebben een rendement behaald van 6,0%. Het smart beta aandelen mandaat boekte een klein verlies, maar de andere mandaten hebben positief bijgedragen aan het resultaat. De beleggingscategorie aandelen als geheel boekte een kleine underperformance van 0,1%, dat geheel kan worden toegeschreven aan de underperformance van het smart beta aandelen mandaat.

▪ *Vastrentende waarden 'credits'*

Het resultaat van de verschillende subcategorieën in de 'credit' portefeuille was wisselend, maar per saldo was er een nagenoeg break-even resultaat met een outperformance van 0,3%.

▪ *Real assets*

De categorie 'real assets' boekte een resultaat van -11,6%, maar met een outperformance van 3,6%. Het wereldwijde aandeleninfrastructuur mandaat behaalde een negatief resultaat van 8,7% doordat met name vliegvelden, havens, transportmiddelen en oliepípleidingen werden afgewaardeerd. Ondanks het negatieve resultaat was er een hoge outperformance van 5,9%. Beursgenoteerd vastgoed boekte een negatief rendement van 15,5% met een outperformance 0,9%.

▪ *Hedgefondsen*

Het resultaat van hedgefondsen was met -17,7% teleurstellend met een forse underperformance van 11,4%.

Cycle aware investments

Met cycle aware investments worden middellange termijn posities ingenomen die afwijken van de strategische beleggingsportefeuille. De positie zijn ingegeven door conjuncturele overwegingen, macro-economische verwachtingen of buitengewone (markt)omstandigheden. Begin 2020 was er één cycle aware positie. Het ging daarbij om een onderweging van 1,6% in high yield obligaties onder gelijktijdige overweging van emerging markets obligaties met eenzelfde omvang. Deze positie is in 2020 volledig afgebouwd. Ultimo 2020 zijn er geen cycle aware posities in de beleggingsportefeuille aanwezig.

Periodieke evaluatie van actieve vermogensbeheerders

Het pensioenfonds bespreekt elk kwartaal de resultaten van de actieve vermogensbeheermandaten met de fiduciair manager. Op de actieve obligatieportefeuille werd een outperformance gerealiseerd van 0,51%, maar ten opzichte van de verplichtingen tegen de swap rente boekte het liability matching mandaat echter een underperformance van 0,50%. Dit is toe te schrijven aan het basisrisico. De staatsobligaties in de obligatieportefeuille hebben niet identiek gereageerd ten opzichte van swaps, die worden gebruikt voor het verdisconteren van de verplichtingen. De hedge is dus niet perfect. Door minder obligaties (en dus meer swaps) te hanteren wordt het basisrisico kleiner.

Het relatieve resultaat van global infrastructurele aandelen was uitstekend met een outperformance van bijna 6% in 2020. Ook in 2019 was een fraaie outperformance (2,35%) en daarmee is de negatieve trend van 2018 tot stilstand gekomen.

Eind mei 2020 is de samenstelling van de multifactor strategie smart beta aandelen aangepast. Dit aandelenmandaat is geschoeid op 5 verschillende factoren: value, momentum, size, low volatility en quality. In 2020 hebben de factoren size en value een underperformance laten zien. Sinds de aanpassingen is de performance van dit mandaat weer in lijn met de benchmark.

De underperformance van GTAA en trend-following is zeer substantieel met respectievelijk 10,98% en 4,58%. De toegevoegde waarde van het GTAA mandaat wordt in 2021 onder de loep genomen.

Relatieve performance ten opzichte van pensioenverplichtingen

In het verslagjaar stegen de beleggingen onder fiduciair management met EUR 59 miljoen tot EUR 1.602 miljoen en was er een toename van de pensioenverplichtingen met EUR 28 miljoen tot EUR 1.368 miljoen op basis van waardering van de verplichtingen tegen de UFR rentetermijnstructuur. Per saldo had dit een positieve impact van 1,8%-punt op de dekkingsgraad van het pensioenfonds. Indien de pensioenverplichtingen worden gewaardeerd op de actuele rentetermijnstructuur (zonder UFR) van ultimo 2020 zouden de pensioenverplichtingen EUR 1.395 miljoen bedragen. De daarbij behorende dekkingsgraad op marktwaarde is 115,7%, ofwel 2,2%-punt lager dan de nominale dekkingsgraad.

Uitlening van effecten

Het pensioenfonds beoogt met het uitlenen van effecten ('securities lending') het rendement op de directe gehouden posities in aandelen en obligaties te vergroten. Met securities lending wordt het economisch en juridisch eigendom gesplitst. Het juridisch eigendom van de effecten wordt door het pensioenfonds volledig overgedragen onder de verplichting voor de inlener om op een bepaald tijdstip een gelijk aantal van dezelfde effecten terug te leveren. Het economisch eigendom blijft gedurende de gehele uitleenperiode bij de uitlener. Securities lending wordt toegepast zolang dit het beheer van de portefeuilles niet verstoort en er een aantrekkelijk rendement op kan worden behaald onder goede beheersing van de risico's. Het programma waarborgt dat het pensioenfonds van zijn stemrecht als aandeelhouder gebruik kan blijven maken.

Met het oog op het beheersen van risico's worden er strikte parameters voor securities lending gehanteerd. De hoogte van het plafond dat beschikbaar is voor uitlening onder het securities lending programma is ongewijzigd USD 350 miljoen en het gemiddelde bedrag dat is uitgeleend bedroeg EUR 168 miljoen (2019: EUR 172 miljoen). De custodian Northern Trust treedt op als tegenpartij, waarop de facto een kredietrisico wordt gelopen. De credit rating van Northern Trust is A+/A2 en wordt als goed gekwalificeerd. De custodian accepteert als agent het tegenpartijrisico met de derde tegenpartij en door te werken met geaccrediteerde tegenpartijen, welke periodiek worden geëvalueerd, wordt het tegenpartijrisico beheerst.

De belangrijkste inkomstenbron van securities lending komt uit wereldwijde aandelen. In 2020 is de opbrengst uit hoofde van uitlening van effecten met 5% gedaald tot EUR 0,2 miljoen. De lichte daling komt door een gemiddeld lagere spread van 14,5 bp (2019: 14,9 bp) op het uitlenen van stukken. De gemiddelde beschikbaarheid van stukken is gedaald tot EUR 702 miljoen (2019: EUR 725 miljoen), maar de benutting van het programma is gestegen tot gemiddeld 23,9% (2019: 23,7%).

Resultaatafhankelijke vergoedingen

Het pensioenfonds betaalde in 2020 een resultaatafhankelijke vergoeding van EUR 183. Een resultaatafhankelijke vergoeding is verschuldigd als de vooraf overeengekomen benchmark wordt overschreden. Er wordt daarbij rekening gehouden met een zogenaamde 'high water mark', waarbij de resultaatafhankelijke vergoeding pas is verschuldigd als eventuele verliezen uit het verleden zijn goedgemaakt. Als gevolg van de volatiliteit van de behaalde rendementen kunnen deze vergoedingen jaarlijks een sterk wisselend beeld geven.

Transitiekosten

De eenmalige transitiekosten wegens aanpassingen in de beleggingsportefeuilles en periodieke rebalancing bedroegen in 2020 EUR 156. In 2019 zijn geen eenmalige transitiekosten geweest.

Maatschappelijk verantwoord beleggen en stemgedrag

Verantwoord beleggen vormt integraal onderdeel van de beleggingsuitgangspunten. Er wordt hieraan invulling gegeven door middel van uitoefening van het stemrecht op aandelen en het uitsluiten van beleggingen in ondernemingen die zich bezighouden met bepaalde maatschappelijk omstreden activiteiten.

Stembeleid

Het stembeleid van het pensioenfonds is afgestemd op de door het bestuur aanvaarde corporate governance beginselen. Doelstelling van het stembeleid is het waarborgen van het aandeelhoudersbelang van het pensioenfonds. De uitvoering van het stembeleid is gedelegeerd aan ISS, een specialist op het gebied van corporate governance. Voor de grootste 200 aandelenbelangen vindt het stemgedrag plaats conform de algemene stemrichtlijnen van ISS.

Uitsluitingsbeleid

Het uitsluitingsbeleid sluit aan op bestaande internationale juridische kaders van de United Nations Principles for Responsible Investments (UN PRI). Dit betreft in het bijzonder controversiële wapens, zware milieuvervuiling, betrokkenheid bij fraude of corruptie en betrokkenheid bij schendingen op het gebied van de mensenrechten, zoals kinderarbeid, dwangarbeid en vrijheid van vakbeweging. Het pensioenfonds laat zich adviseren door VigeoEIRIS, een organisatie die wereldwijd de activiteiten van beursgenoteerde ondernemingen controleert op deze aspecten. Ieder kwartaal worden de directe aandelenbeleggingen gescreend op ondernemingen die zich schuldig maken aan schendingen van UN PRI. Met ondernemingen, die zich niet gedragen volgende de opgestelde principes van de Verenigde Naties, gaat VigeoEIRIS in overleg om

hen ertoe te bewegen zich te verbeteren. Ondernemingen die niet verbeteren worden uitgesloten. Het pensioenfonds houdt voor de individuele beleggingen een uitsluitingslijst bij en ziet erop toe dat deze wordt toegepast door de vermogensbeheerders. De beleggingen in beleggingsfondsen vallen hierbuiten. Eind 2020 waren 26 ondernemingen, die deel uitmaken van de benchmark van het pensioenfonds, uitgesloten. In 2020 zijn geen wijzigingen aangebracht in de uitsluitingslijst.

6. Financiële paragraaf

6.1 Algemeen

De dekkingsgraad is de verhouding tussen het pensioenvermogen ten opzichte van de technische voorzieningen. Het pensioenvermogen steeg met EUR 59 miljoen tot EUR 1.614 miljoen en is voornamelijk toe te schrijven aan de positieve beleggingsresultaten. De technische voorzieningen zijn met EUR 28 miljoen toegenomen, waardoor de dekkingsgraad per saldo met 1,8%-punt is gestegen naar 117,9%.

Samenvatting van de financiële positie van het fonds en ontwikkelingen gedurende het jaar:

	2020		
	Pensioen-vermogen	Technische voorzieningen	Dekkingsgraad
	EUR	EUR	%
Stand per 1 januari	1.555.407	1.340.047	116,1
Beleggingen + benodigde interest	113.702	-4.226	8,9
Wijziging rentetermijnstructuur	-	118.009	-10,1
Actualisering AG prognosetafel	-	-27.501	2,2
Premies en toeslagen	49	-142	-0,0
Toeslagverlening uit het vermogen	-	3.019	-0,2
Uitkeringen en afkopen	-53.529	-53.344	0,6
Overige mutaties	-1.868	-7.402	0,5
Stand per 31 december	1.613.761	1.368.460	117,9

Beleggingsresultaten

In 2020 waren de beleggingsopbrengsten EUR 119 miljoen (exclusief EUR 5 miljoen kosten voor het vermogensbeheer), bestaande uit EUR 21 miljoen directe beleggingsopbrengsten en EUR 98 miljoen waardeveranderingen.

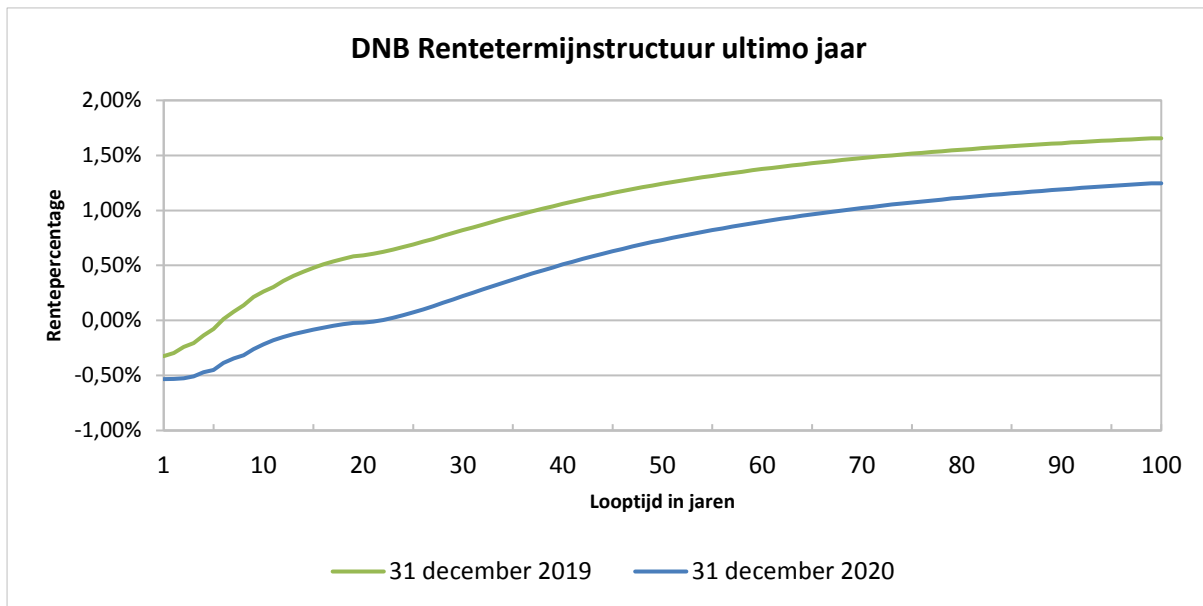
Premie

Het pensioenfonds brengt een kostendekkende premie in rekening aan de werkgevers voor een kleine groep arbeidsongeschikte deelnemers die nog pensioen opbouwen. Hiervoor wordt dezelfde methodiek gehanteerd als in voorgaande jaren, namelijk een kostendekkende premie conform de vereisten vanuit de Pensioenwet. In 2020 was de kostendekkende premie EUR 0,1 miljoen (2019: EUR 0,5 miljoen). Er is geen premiekorting verleend of premie teruggestort naar de werkgever(s).

Modified duration

De modified duration van de technische voorziening wordt berekend op basis van de kasstromen en de actuele rentetermijnstructuur die maandelijks wordt gepubliceerd door De Nederlandsche Bank. Doordat er geen pensioenopbouw meer plaatsvindt en het deelnemersbestand jaarlijks veroudert, neemt de modified duration in principe elk jaar af. Echter door de sterk gedaalde marktrente is de modified duration in 2020 weer toegenomen ten opzichte van voorgaande jaren. Per 31 december 2020 bedraagt de modified duration 14,3 jaar (2019: 14,1 jaar). De bijbehorende zero coupon rente is 0,3% (2019: 0,5%).

In de volgende grafiek is de ontwikkeling van de rentetermijnstructuur voor pensioenfondsen ultimo 2020 vergeleken met de stand van ultimo vorig boekjaar. Eind december 2020 is de rente over de hele curve verder gedaald ten opzichte van het voorgaande jaar en voor de looptijden tot 22 jaar is de rente negatief.

De afgelopen 5 jaar heeft de dekkingsgraad per 31 december zich als volgt ontwikkeld:

	2020	2019	2018	2017	2016
	%	%	%	%	%
Beleidsdekkingsgraad	109,2	112,7	113,8	110,9	101,9
Nominale dekkingsgraad	117,9	116,1	109,4	113,9	106,4

De vereiste dekkingsgraad zoals die voortvloeit uit de solvabiliteitsvoorschriften volgens de Pensioenwet bedraagt 118,6% op basis van de strategische beleggingsmix in evenwichtssituatie. Ultimo 2020 is geen sprake van een toereikende solvabiliteit.

Evaluatie herstelplan

Het pensioenfonds heeft op grond van artikel 139 Pensioenwet een geactualiseerd herstelplan ingediend bij De Nederlandsche Bank, dat in de loop van het jaar door de toezichthouder is goedgekeurd. Hierin is uitgewerkt hoe in de herstelperiode tot 2026 het pensioenfonds naar verwachting weer zal voldoen aan het vereist eigen vermogen op basis van de beleidsdekkingsgraad. Zolang er een tekortsituatie is, wordt het herstelplan jaarlijks geactualiseerd waarbij eind 2020 de resterende herstelperiode maximaal 10 jaar bedroeg.

Ook per 31 december 2020 was nog sprake van een reservetekort. De beleidsdekkingsgraad is hoger dan de waarde van de technische voorzieningen verhoogd met het minimaal vereist eigen vermogen (104,0%) en is lager dan het vereist eigen vermogen (118,6%). Het pensioenfonds heeft eind maart 2021 weer een geactualiseerd herstelplan ingediend. De belangrijkste maatregel in het herstelplan is het opschorten van toeslagverlening. In beginsel wordt rekening gehouden met minimaal tijdsevenredig herstel. Op basis van dit herstelplan is het pensioenfonds naar verwachting eind 2021 uit reservetekort.

Reële dekkingsgraad

De reële dekkingsgraad geeft een indicatie van het toeslagpotentieel en wordt conform de methodiek van De Nederlandsche Bank berekend als de beleidsdekkingsgraad ultimo jaar (109,2%) uitgedrukt als percentage van de beleidsdekkingsgraad die is vereist is om volledig toeslag te kunnen verlenen 122,7% (2019: 124,4%). Eind 2020 is de reële dekkingsgraad 89,0% (2019: 90,6%).

6.2 Uitvoeringskosten

De uitvoeringskosten bestaan uit de kosten voor uitvoering van de regeling, waaronder alle kosten van een pensioenuitvoerder, en uit de kosten die verband houden met de belegging van de premies (kosten vermogensbeheer en transactiekosten). De kosten van het pensioenbureau hebben op beide kostensoorten betrekking en zijn op basis van tijdsbesteding en aard van de kosten toegerekend aan beide categorieën.

Administratieve uitvoeringskosten (pensioenbeheer)

Een belangrijk aandachtspunt is gelegen in een goede beheersing van de pensioenuitvoeringskosten. Door opzegging van de uitvoeringsovereenkomst worden deze uitvoeringskosten niet langer meer betaald door de werkgevers, maar door het pensioenfonds zelf gedragen en ten laste gebracht van de voorziening voor toekomstige uitvoeringskosten. De pensioenbeheerkosten bevatten alle kosten, inclusief kosten voor het voeren van een juridische procedure, die gezien de aard van de procedure als incidentele kosten kunnen worden beschouwd. De daling van de pensioenbeheerkosten met 4% in 2020 is toe te schrijven aan lagere incidentele kosten van EUR 0,1 miljoen (2019: EUR 0,2 miljoen).

De Pensioenfederatie adviseert dat kosten van pensioenbeheer worden gerapporteerd in Euro per deelnemer, waarbij het aantal deelnemers de som is van het aantal actieve deelnemers plus pensioengerechtigden.

	2020	2019
	EUR	EUR
Pensioenuitvoeringskosten [A]	1.701	1.771
Totaal aantal actieve en pensioengerechtigde deelnemers [B]	7.021	7.104
Kosten (EUR x 1) per deelnemer [A/B]	242	249

Als gesloten pensioenfonds zijn er nauwelijks actieve deelnemers (namelijk alleen arbeidsongeschikten) en daarom acht het bestuur het gegrond om bij de vaststelling van kosten per deelnemer af te wijken van de definitie van de Pensioenfederatie. De kosten van pensioenbeheer omgeslagen op basis van het totaal aantal deelnemers, inclusief alle gewezen deelnemers, geeft dan een beter beeld. Het aantal deelnemers nam in 2020 ten opzichte van 2019 met 3% af.

	2020	2019
	EUR	EUR
Pensioenuitvoeringskosten [A]	1.701	1.771
Totaal aantal deelnemers [B]	11.449	11.817
Kosten (EUR x 1) per deelnemer, inclusief gewezen deelnemers [A/B]	149	150

Vermogensbeheer

De kosten van het vermogensbeheer worden deels verantwoord in de staat van baten en lasten in de jaarrekening. Dit betreft de zogenaamde 'out-of-pocketkosten', ofwel de kosten die daadwerkelijk zijn betaald voor het vermogensbeheer. In 2020 is dit een bedrag van EUR 5,0 miljoen (2019: EUR 5,4 miljoen). Deze kosten zijn onderdeel van het beleggingsrendement van het pensioenfonds. Daarnaast zijn er andere, niet direct zichtbare kosten die verbonden zijn aan het vermogensbeheer. Dit zijn de kosten die binnen de onderliggende beleggingsfondsen direct worden verrekend met de waarde van de beleggingen en niet tot uitdrukking komen in separate facturen. Het gaat hierbij om beheerkosten van beleggingsfondsen en om aan- en verkoopkosten van deze beleggingsfondsen. Ook betreft het de kosten als gevolg van transacties binnen de beleggingsfondsen waarin het pensioenfonds belegt. Deze kosten zijn niet direct zichtbaar in de vorm van uitgaven door het pensioenfonds, maar vormen feitelijk wel een kostenpost van het vermogensbeheer. In lijn met het rapport van de Pensioenfederatie 'Aanbevelingen uitvoeringskosten' worden deze kosten ook verantwoord in het jaarverslag.

De toelichting op de vermogensbeheerkosten in het bestuursverslag wijkt op onderdelen af van de kosten zoals gepresenteerd in de jaarrekening. In de jaarrekening worden alleen kosten verantwoord die direct bij het pensioenfonds in rekening zijn gebracht, overeenkomstig de Richtlijnen van de Raad voor de Jaarverslaggeving. In de volgende tabel is de aansluiting tussen de vermogensbeheerkosten zoals gepresenteerd in het bestuursverslag en de kosten zoals opgenomen in de jaarrekening weergegeven:

	2020		
	Vermogens- beheerkosten	Transactie kosten	Totaal
	EUR	EUR	EUR
Beheervergoedingen	4.165	-	4.165
Bewaarloon	330	175	505
Overige vergoedingen	326	-	326
Kosten opgenomen in de jaarrekening	4.821	175	4.996
Kosten gesaldeerd met indirecte beleggingsopbrengsten	1.138	1.354	2.492
Totaal kosten vermogensbeheer	5.959	1.529	7.488

De totale kosten van het vermogensbeheer, inclusief resultaatafhankelijke vergoedingen en transactiekosten, zijn als percentage van het gemiddeld belegd vermogen toegenomen tot 0,49% over 2020 (2019: 0,45%). De stijging is veroorzaakt door hogere transactiekosten. Dit betreft de aan- en verkoopkosten van beleggingen en niet zichtbare kosten, die zijn gebaseerd op schattingen van de fiduciair manager. De transactiekosten als percentage van het gemiddeld belegd vermogen bedragen 0,10% (2019: 0,05%). Er waren EUR 0,2 miljoen incidentele aan- en verkoopkosten gerelateerd aan de funding van nieuwe beleggingsmandaten (2019: nihil).

	2020			
	Beheer kosten	Resultaat- afhankelijke beloningen	Transactie kosten	Totaal
Kosten per beleggingscategorie	EUR	EUR	EUR	EUR
▪ Aandelen	370	-	276	646
▪ Vastgoed en Infrastructuur	477	-	56	533
▪ Vastrentende waarden	1.617	-	878	2.495
▪ Hedgefondsen	941	183	313	1.437
▪ Overige beleggingen	530	-	6	536
<i>Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën</i>	3.935	183	1.529	5.647
Overige vermogensbeheerkosten	EUR	EUR	EUR	EUR
▪ Kosten vermogensbeheer pensioenfonds en bestuursbureau	193	-	-	193
▪ Kosten fiduciair beheer	1.345	-	-	1.345
▪ Bewaarloon	170	-	-	170
▪ Advieskosten vermogensbeheer	133	-	-	133
<i>Totaal overige vermogensbeheerkosten</i>	1.841	-	-	1.841
Totaal kosten vermogensbeheer				7.488

	2019			
	Beheer kosten	Resultaat-afhankelijke beloningen	Transactie kosten	Totaal
Kosten per beleggingscategorie	EUR	EUR	EUR	EUR
▪ Aandelen	1.137	-	328	1.465
▪ Vastgoed en Infrastructuur	529	-	84	613
▪ Vastrentende waarden	2.160	-	615	2.775
▪ Overige beleggingen	-	-	-	-
<i>Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën</i>	3.826	-	1.027	4.853
Overige vermogensbeheerkosten	EUR	EUR	EUR	EUR
▪ Kosten vermogensbeheer pensioenfonds en bestuursbureau	193	-	-	193
▪ Kosten fiduciair beheer	1.314	-	-	1.314
▪ Bewaarloon	294	-	-	294
▪ Advieskosten vermogensbeheer	116	-	-	116
<i>Totaal overige vermogensbeheerkosten</i>	1.917	-	-	1.917
Totaal kosten vermogensbeheer				6.770

Het rendement na vermogensbeheerkosten bedroeg 7,51% (2019: 16,85%).

Benchmarking

In een benchmarking heeft het pensioenfonds de kosten vergeleken met de uitkomsten uit de publicatie van Lane Clark & Peacock (september 2020) die de kosten over 2019 van pensioenfonds vergelijkt. De pensioenbeheerkosten per deelnemer zijn herrekend op basis van de definitie van de Pensioenfederatie, exclusief incidentele kosten. De herrekende pensioenuitvoeringskosten van Pensioenfonds Campina, exclusief incidentele kosten, bedragen EUR 1.581. Deze pensioenbeheerkosten zijn gerelateerd aan de gemiddelde kosten van ondernemingspensioenfonds, middelgrote pensioenfonds (met 10.000 tot 100.000 deelnemers en een belegd vermogen tussen EUR 1 en 10 miljard) en alle pensioenfonds (excl. ABP en PFZW).

	Pensioenbeheerkosten exclusief incidentele kosten	Vermogensbeheer- en transactiekosten
	Kosten (EUR x 1) per deelnemer	%
Pensioenfonds Campina	223	0,41
Ondernemingspensioenfonds	260	0,47
Middelgrote pensioenfonds	182	0,39
Alle fondsen (excl. ABP/PFZW)	134	0,49

Benchmarkgegevens zijn gebaseerd op de cijfers per 31 december 2019

De gemiddelde kosten per deelnemer (EUR x 1) van EUR 223 zijn aanmerkelijk lager dan de gemiddelde kosten van de ondernemingspensioenfonds. Voor de vergelijking met de middelgrote fondsen wordt opgemerkt dat met ruim 11.000 deelnemers het pensioenfonds zich aan de onderkant bevindt van de gehanteerde bandbreedte (10.000 tot 100.000 deelnemers). In acht nemend dat Pensioenfonds Campina is gesloten voor nieuwe pensioenopbouw, is het tevens een vergrijsd fonds. Dat betekent relatief veel werkzaamheden van werknemers en slapers naar hun pensionering: tijdelijke overbrugging, flexibilisering, overlijdens, nabestaandenpensioen, etc. In dat licht acht het bestuur de kosten per deelnemer acceptabel.

De totale vermogensbeheerkosten zijn naar de mening van het bestuur redelijk en liggen in lijn met de beheerkosten voor middelgrote pensioenfonds, maar zijn lager dan de kosten voor zowel ondernemingspensioenfonds als voor alle pensioenfonds (excl. ABP en PFZW). Het bestuur blijft streven naar een verdere kostenoptimalisatie van het vermogensbeheer.

7. Pensioenparagraaf

7.1 Status van het pensioenreglement

Vanwege het gesloten karakter van het pensioenfonds vinden er in beginsel geen aanpassingen meer plaats in het pensioenreglement, anders dan de wettelijke wijzigingen. Per 1 januari 2020 is het reglement beperkt aangepast in verband met een viertal wettelijk toegestane (ruimere) flexibiliseringsmogelijkheden.

Aanwijzing pensioenregeling door het Ministerie van Financiën

In het pensioenreglement komt de premievrije pensioenopbouw in verband met arbeidsongeschiktheid voor rekening van het pensioenfonds. Dit betekent dat in de gevallen waarin de premievrijstelling in verband met arbeidsongeschiktheid is ingegaan, de verplichtingen van het pensioenfonds en de rechten van de arbeidsongeschikte deelnemer vaststaan, namelijk opbouw tot de pensioengerechtigde leeftijd. Door opzegging van de uitvoeringsovereenkomst is er sprake van een uitgewerkte rechtsverhouding, waardoor aanpassing van de regeling niet meer mogelijk is.

Ter voorkoming dat de pensioenregeling in de toekomst mogelijk kan worden aangemerkt als onzuivere regeling, heeft het pensioenfonds op grond van artikel 19d (Wet Loonbelasting) een verzoek ingediend bij het Ministerie van Financiën. Op 10 november 2016 heeft het Ministerie van Financiën de pensioenregeling onder voorwaarden aangewezen als een pensioenregeling in de zin van de Wet Loonbelasting voor toepassing van artikel 19d. Met de aanwijzing van het ministerie wordt voorkomen dat de huidige regeling kan worden aangemerkt als onzuivere pensioenregeling, mits voldaan wordt aan de gestelde voorwaarden.

7.2 Kenmerken van de huidige pensioenregeling

Algemeen

Vanaf 1 januari 2015 vindt binnen het pensioenfonds geen pensioenopbouw meer plaats voor deelnemers die op 31 december 2014 nog in dienst zijn van de werkgevers. Vanaf deze datum wordt de pensioenopbouw voortgezet bij Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Zuivel en aanverwante industrie (BP Zuivel). Ook is de onvoorwaardelijke toeslagverlening voor deze deelnemers en arbeidsongeschikten, buiten het pensioenfonds ondergebracht. De garantieregelingen ouderdomspensioen, nabestaandenpensioen en tijdelijk nabestaandenpensioen, worden ook niet meer door het pensioenfonds uitgevoerd.

Er vindt alleen nog pensioenopbouw plaats voor een kleine groep deelnemers, die op 31 december 2014 nog een WAO of WIA-uitkering genieten en waarvoor de pensioenopbouw wegens premievrijstelling in verband met arbeidsongeschiktheid wordt voortgezet. Bij een verlaging van de mate van arbeidsongeschiktheid wordt de premievrije voorzetting naar rato neerwaarts aangepast; een verhoging heeft geen invloed op de hoogte van de premievrije voorzetting. Eind 2020 betreft dit 104 personen.

Flexibiliseringsmogelijkheden pensioenreglement

Het pensioenreglement biedt vanaf 1 januari 2020 ruimere flexibiliseringsmogelijkheden. Het betreft een viertal wettelijk toegestane flexibiliseringsmogelijkheden.

1. Een in hoogte variabele uitkering (100/75): bij ingang van het levenslang ouderdomspensioen kan worden gekozen om tijdelijk een hoger pensioen te ontvangen. De uitkering in de jaren erna wordt dan lager. De periode van variërende uitkering is verruimd naar maximaal 10 jaar. Dit was eerst 5 jaar.
2. Een overbrugging tot de AOW-gerechtigde leeftijd: bij ingang van het levenslang ouderdomspensioen vóór de AOW-gerechtigde leeftijd kan onder voorwaarden worden gekozen voor een overbrugging. Dat kan in ruil voor lager pensioen vanaf de ingang van de AOW-gerechtigde leeftijd.
3. Vervroeging en uitstel pensioeningangsdatum: ingang van het pensioen is mogelijk vanaf 55 jaar en uitstellen tot uiterlijk 67 jaar. Het doorwerkvereiste bij uitstel is komen te vervallen.
4. Deeltijdpensioen: de definitie van deeltijdpensioen is verduidelijkt. Deeltijdpensioen is mogelijk in stappen van 20%, 40%, 60% of 80% op basis van een voltijds dienstverband.

Deze verruiming van de mogelijkheden sluit beter aan bij de flexibiliseringskeuzes die de pensioenregeling van BP Zuivel biedt, bij welk pensioenfonds de huidige werknemers momenteel pensioen opbouwen.

In hoofdlijnen zijn de kenmerken van de pensioenregeling als volgt:

Pensioensysteem

Het pensioensysteem is een uitkeringsovereenkomst op basis van middelloon.

Pensioenrichtleeftijd

De pensioenrichtleeftijd is 67 jaar.

Pensioengrondslag, maximaal pensioengevend salaris en franchise

De pensioengrondslag is het pensioengevend salaris verminderd met de franchise. Het maximaal pensioengevend salaris is vastgesteld op EUR 60.444 en de franchise bedraagt EUR 18.009. Zowel het maximum van het pensioengevend salaris als de franchise zijn met ingang van 1 januari 2015 bevroren.

Pensioenopbouw

Door beëindiging van de uitvoeringsovereenkomst vindt vanaf 1 januari 2015 alleen nog nieuwe pensioenopbouw plaats voor een kleine groep deelnemers, die op 31 december 2014 een WAO of WIA-uitkering genieten en waarvoor de pensioenopbouw wordt voortgezet wegens premievrijstelling in verband met arbeidsongeschiktheid. Deze opbouw is op basis van het middelloon naar deelnemersjaren en naar evenredigheid van de mate van arbeidsongeschiktheid. Jaarlijks wordt een ouderdomspensioen opgebouwd van 2,1% van de bevroren pensioengrondslag.

Partnerpensioen op risicobasis

De verzekering van het partnerpensioen bij overlijden is vervallen per 1 januari 2015, behoudens voor de arbeidsongeschikten, waarvoor nog pensioenopbouw plaatsvindt. Voor deze deelnemers is op risicobasis een partnerpensioen verzekerd van 70% van het bereikbare ouderdomspensioen. De verzekering vervalt bij beëindiging van de deelneming. Bij beëindiging wegens uitdiensttreding of pensionering wordt, indien de deelnemer een partner heeft, een deel van het ouderdomspensioen uitgeruild in partnerpensioen. De deelnemer en zijn/haar partner hebben de mogelijkheid om van deze uitruil af te zien.

Toeslagverlening actieven en gewezen deelnemers (werkzaam bij de werkgevers)

De onvoorwaardelijke toeslagverlening voor actieven, arbeidsongeschikten en gewezen deelnemers ('werkzaam zijn bij de werkgevers') is vanaf 1 januari 2015 buiten het pensioenfonds ondergebracht

Toeslagverlening gewezen deelnemers ('slapers') en pensioengerechtigden

De toeslagen op pensioenrechten en -aanspraken voor gewezen deelnemers ('slapers') en pensioengerechtigden worden jaarlijks vastgesteld door het bestuur van het pensioenfonds. Er bestaat een ambitie om jaarlijks de pensioenrechten en -aanspraken aan te passen. De daadwerkelijke toeslag in een jaar is voorwaardelijk en afhankelijk van de hoogte van de beschikbare middelen. De toeslag bedraagt maximaal de stijging van de CBS-consumentenprijsindex, afgeleid, zoals vastgesteld door het CBS.

Inhaaltoeslagen

Onvolledige toeslagverlening en korting hangen samen met de financiële positie van het pensioenfonds. Na voldoende herstel van de financiële positie kan het bestuur besluiten niet toegekende toeslagen alsnog te verlenen en/of gekorte pensioenaanspraken en -rechten geheel of gedeeltelijk te compenseren. Uitgangspunt hierbij is dat compensatie plaatsvindt door het toekennen van inhaaltoeslagen die zijn gedefinieerd als percentages van de actuele pensioenaanspraken en -rechten. Alleen als na de toeslagverlening de beleidsdekkingsgraad hoger is dan de bovengrens, kunnen deze inhaaltoeslagen worden toegekend. Er geldt een maximumtermijn van 10 jaar waarbinnen teruggekeken wordt naar de gemiste toeslagen en gegeven kortingen.

In artikel 11 van het pensioenreglement wordt ingegaan op de toeslagregeling. Het pensioenreglement is terug te vinden op www.pensioenfondscampina.nl.

7.3 Ontwikkeling en samenstelling deelnemersbestand

Alle deelnemers die nog een actief dienstverband hadden met FrieslandCampina of De Graafstroom hebben per 1 januari 2015 de status van gewezen deelnemer (werkzaam bij de werkgevers). Het aantal actieven bestaat vanaf die datum alleen nog uit arbeidsongeschikten en deelnemers met een individuele vertrekregeling; vanaf 1 januari 2018 zijn er geen deelnemers meer met een individuele vertrekregeling. In afgelopen 5 jaar heeft de opbouw van het deelnemersbestand zich als volgt ontwikkeld:

	2020	2019	2018	2017	2016
Deelnemers	104	127	143	165	188
Gewezen deelnemers (werkzaam bij de werkgevers)	986	1.070	1.153	1.242	1.339
Gewezen deelnemers ('slapers')	3.442	3.643	3.851	4.142	4.351
Pensioengerechtigden	6.917	6.977	7.039	7.037	7.097
Totaal	11.449	11.817	12.186	12.586	12.975
Specificatie pensioengerechtigden:					
-ouderdomspensioen	4.740	4.789	4.832	4.826	4.845
-partnerpensioen	2.144	2.154	2.170	2.171	2.203
-wezenpensioen	33	34	37	40	49
Totaal	6.917	6.977	7.039	7.037	7.097

De terugloop van het totaal aantal deelnemers zet onverminderd door. In 2020 is het totaal aantal deelnemers met 368 ofwel met 3,0% afgenomen. Het aantal pensioengerechtigden is licht gedaald ten opzichte van het voorgaande jaar.

Niet alleen het aantal deelnemers loopt terug, ook wijzigt geleidelijk de verhouding tussen pensioengerechtigden en overige deelnemers. In de grafiek van de opbouw van het deelnemersbestand is die vergrijzing van het pensioenfonds goed zichtbaar. Zo is van het totale deelnemersbestand slechts 0,3% (2019: 0,4%) van de (gewezen) deelnemers die nog werkzaam is bij de werkgevers, jonger dan 40 jaar.

Van de groepen 'gewezen deelnemers (werkzaam bij de werkgevers)' en 'ingegaan ouderdomspensioen' is 10,1% vrouw (2019: 10,0%).

Een gedetailleerd overzicht van de ontwikkeling van het deelnemersbestand in 2020 is als bijlage C opgenomen in dit jaarverslag.

8. Actuariële paragraaf

De actuariële analyse van het saldo van baten en lasten kan als volgt worden weergegeven:

Bedragen in EUR x 1.000	2020	2019
	EUR	EUR
Premieresultaat		
Premiebijdragen	65	497
Pensioenopbouw	-79	-101
Risicokoopsommen	-38	-40
Verrekening premie vorig boekjaar	-16	-5
Toeslagverlening	-46	-386
Toevoeging aan technische voorzieningen i.v.m. kostenvoorziening	-1	-10
In premie begrepen bedrag toekomstige kosten	-2	-12
	-117	-57
Interestresultaat		
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds	113.702	244.224
Rentetoevoeging voorziening pensioenverplichtingen	4.226	2.868
Wijziging marktrente	-118.003	-137.461
	-75	109.631
Overig resultaat		
Resultaat op waardeoverdrachten (saldo overdracht van rechten)	104	-33
Aanpassing overlevingskansen	27.501	-
Resultaat op sterfte	4.802	-209
Resultaat op kosten	236	61
Resultaat op herverzekering	16	47
Resultaat op toeslagverlening	-2.714	-5.610
Wijziging veronderstellingen kostenvoorziening	-	-4.603
Diversen	188	-727
	30.133	-11.074
Totaal saldo van baten en lasten	29.941	98.500

Premieresultaat

Vanwege de beëindiging van de uitvoeringsovereenkomsten is er geen pensioenopbouw meer voor deelnemers die in dienst zijn van de werkgevers en de onvoorwaardelijke toeslagverlening voor deze deelnemers is buiten het pensioenfonds ondergebracht bij een verzekeraar. De beperkte kostendekkende premie heeft onder meer betrekking op de onvoorwaardelijke indexatie van arbeidsongeschikten uit de in het verleden van toepassing zijnde eindloonregeling. De pensioengrondslag wordt jaarlijks aangepast door verhoging van zowel het pensioengevend salaris als de franchise. De bereikbare pensioenaanspraken van deze deelnemers worden alleen aangepast indien er sprake is van een verhoging van de pensioengrondslag. Naast dat de groep deelnemers jaarlijks afneemt, is in boekjaar 2020 voor het merendeel geen sprake geweest van een verhoging van de pensioengrondslag. De premie is hierdoor afgenomen.

Interestresultaat

De directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn ongeveer van gelijke omvang als de wijziging van de rentetermijnstructuur. Per saldo is het resultaat op beleggingsopbrengsten en interest nagenoeg nihil. De aanpassingen in de vaststelling van de rentetermijnstructuur zijn nader toegelicht in de Financiële paragraaf.

De benodigde interesttoevoeging is gebaseerd op éénjaarsrente die wordt afgeleid van de door De Nederlandsche Bank publiceerde rentetermijnstructuur aan het begin van het boekjaar. Deze rente bedroeg primo boekjaar -0,324% (1 januari 2019: -0,235%).

Overig resultaat

De toepassing van de prognosetafel AG2020 heeft geleid tot een verlaging van de technische voorziening met EUR 27,5 miljoen ten opzichte van de stand per eind 2019.

Het resultaat op sterfte bestaat uit langleven- en kortlevenrisico. Het resultaat op langleven is gestegen door vrijval van de technische voorziening door overlijden. In 2020 zijn in totaal 223 gepensioneerd (2019: 219) met een aanspraak op ouderdomspensioen overleden. De gemiddelde ouderdomsaanspraak voor deze groep bedroeg EUR 8,5 duizend (2019: EUR 7,8 duizend) en de gemiddelde leeftijd 81,9 jaar (2019: 81,4 jaar). In 2021 zal weer een quick-scan ervaringssterfte worden verricht, waarbij dit sterfteresultaat nader wordt onderzocht.

Onder de post diversen is onder meer begrepen het resultaat op actuariële mutaties (hoog-laag, uitruil, conversie en pensionering).

Haalbaarheidstoets en pensioenresultaat

De haalbaarheidstoets laat zien in welke mate de indexatieambities kunnen worden gerealiseerd en in hoeverre pensioenresultaten kunnen tegenvallen in slechte scenario's. Voor de haalbaarheidstoets is de risicohouding vastgesteld, waarin de grenzen zijn aangegeven voor het pensioenresultaat. Het pensioenfonds streeft naar een waardevast pensioen met behoud van koopkracht door middel van toeslagverlening. Het verwachte pensioenresultaat geeft aan hoe de verwachting van de pensioenuitkeringen over hun looptijd zich verhoudt tot het behoud van koopkracht.

Het is de ambitie om de komende 60 jaar ten minste een pensioenresultaat van 90% van een volledig met prijsinflatie geïndexeerd pensioen te behalen. Dit wordt jaarlijks getoetst. Voor elk geboortjaar wordt het verwacht pensioenresultaat bepaald die vervolgens worden gemiddeld. De prognose wordt gemaakt op basis van de door De Nederlandsche Bank voorgeschreven uniforme scenarioset. Het gemiddeld verwacht pensioenresultaat (50% percentiel) wordt beoordeeld, maar daarnaast wordt een 'slecht weer' scenario (= laagste 5% percentiel) weergegeven. De haalbaarheidstoets is geactualiseerd met de gegevens ultimo 2020. Bij de toetsing eind 2020 bleek dat we aan de gestelde grenzen voldoen.

	Verwacht pensioenresultaat	Pensioenresultaat in 'slecht weer'-scenario
	%	%
Haalbaarheidstoets (2020)	100	94
Aanvangshaalbaarheidstoets (2015)	100	72

De resultaten van de haalbaarheidstoets bij zowel het verwacht pensioenresultaat als het pensioenresultaat in 'slecht weer'-scenario zijn nagenoeg ongewijzigd ten opzichte van vorig jaar. In de specifieke situatie van Pensioenfonds Campina is naar de mening van het bestuur het pensioenresultaat van beperkte betekenis. De inkoop van toeslagen over de opgebouwde pensioenaanspraken van de gewezen deelnemers (werkzaam bij de werkgevers) en de beperkte groep actieven zijn bij een andere pensioenuitvoerder ondergebracht. Dit geeft een vertekend beeld ten opzichte van de uitkomsten van de haalbaarheidstoets bij andere pensioenfondsen.

Oordeel van de certificerend actuaire over de financiële positie

In de actuariële verklaring heeft de certificerend actuaire geoordeeld dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 PW, met uitzondering van artikel 132. De vermogenspositie is niet voldoende omdat het aanwezige eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen, maar niet lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen. Hierdoor is sprake van een reservetekort. De actuaire is van mening dat de technische voorzieningen als toereikend zijn vastgesteld. De volledige actuariële verklaring staat in paragraaf 12.1 van dit jaarverslag.

9. Risicoparagraaf

Risicomanagement maakt integraal onderdeel uit van het besturen van een pensioenfonds en is een van de kerntaken van het bestuur. De belangrijkste doelstelling van het pensioenfonds is het op verantwoorde wijze beheren van de opgebouwde pensioenaanspraken en -rechten, zodanig dat de nominale pensioenen zoveel als mogelijk kunnen worden nagekomen en die, waar mogelijk, te indexeren voor prijsinflatie. Bij de uitvoering hiervan loopt het pensioenfonds financiële en niet-financiële risico's. Integraal risicomanagement betekent dat het pensioenfonds inzicht heeft in de risico's die deze strategische doelstelling kunnen bedreigen en maatregelen te nemen om deze risico's afdoende te beheersen. In deze risicoparagraaf wordt achtereenvolgens ingegaan op ontwikkelingen in 2020, risicohouding, integraal risicomanagementbeleid van het pensioenfonds, strategische en operationele risico's en worden de risicogrenzen bij verschillende risico categorieën (S1 t/m S10) inzichtelijk gemaakt.

Ontwikkelingen in 2020

De risicomanagementcommissie heeft integraal risicomanagement als specifiek aandachtsgebied en zorgt voor een adequate opzet en monitoring hiervan. Het doel van de risicomanagementcommissie is het bevestigen van een integere en beheerste bedrijfsvoering. In het kader van de vervulling van de verantwoordelijkheden rapporteert de risicomanagementcommissie over de voortgang door middel van kwartaalrapportages en doet verslag van haar werkzaamheden aan het bestuur. De belangrijkste aandachtsgebieden in 2020 zijn geweest:

- De impact van de Covid 19-pandemie met betrekking tot financiële en niet-financiële risico's. Ook is aandacht besteed aan business continuity;
- Herijking van de vastgestelde risico's uit het integraal risicomanagement handboek;
- Actualiseren van beleid met betrekking tot data, IT en privacy;
- Monitoren van de ontwikkeling van het vereist eigen vermogen in relatie tot de risicohouding;
- Monitoren van diversen rapportages;
- Actualisering van fondsdocumenten, waaronder de ABTN en het financieel crisisplan.

Door middel van periodieke rapportages vanuit zowel de uitvoeringsorganisatie, de actuaris, de fiduciair manager, de custodian en externe adviseurs, is het pensioenfonds in staat de risico's en fondssituatie goed te monitoren. Daarnaast is er een managementrapportage waarin de risicorapportages zijn opgenomen. Minimaal eens per jaar beoordeelt het voltallige bestuur (na advies van de risicomanagementcommissie) de risico's. Indien nodig worden aanvullende beheersmaatregelen genomen.

In 2020 is het risico-assessment geactualiseerd onder verantwoordelijkheid van de risicomanagementcommissie. Daarbij werden de bruto-risico's bepaald, de gewenste beheersmaatregelen vastgesteld en daarmee de netto-risico's vastgesteld, die binnen de risicobereidheid van het pensioenfonds moeten passen. Naast de bewaking van de financiële risico's is er veel werk verzet om de niet-financiële risico's rondom data, IT en privacy inzichtelijk te maken. Er wordt onder begeleiding van een externe partij een samenhangend informatiebeveiligingsbeleid, IT-beleid en privacybeleid opgesteld.

Integraal risicomanagement: risico's en beheersing van risico's

De mate waarin het pensioenfonds bereid is risico's te lopen (risicobereidheid) wordt bepaald door de missie, visie, kernwaarden en strategische doelstellingen. Het bestuur houdt hier op meerdere manieren rekening mee. Door de implementatie van de wet- en regelgeving van de Europese Richtlijn IORP II zijn de vereisten voor pensioenfondsen op het gebied van governance en risicomanagement verder aangescherpt. Een belangrijk wijziging is de introductie van de sleutelfunctiehouder risicobeheer, waarmee de onafhankelijkheid van het risicobeheer wordt geborgd.

Bij het toepassen van het integraal risicomanagement hanteert het pensioenfonds het 'three lines of defence'-model. Gestreefd wordt naar een zuivere scheiding van de eerste, tweede en derde lijn tussen bestuur en bestuurscommissies. Het volledige beleid ten aanzien van integraal risicomanagement is vastgelegd in een beleidsdocument Integraal Risicomanagement. Het 'three lines of defence'-model ziet er als volgt uit:

- 1^e lijn: het bestuur vormt de eerste lijn doordat het verantwoordelijkheid draagt voor de beleids- en besluitvorming en risicobeheersing;
- 2^e lijn: de risicomanagementcommissie ziet toe op een correcte uitvoering van de risicomanagement taken door de eerste lijn;
- 3^e lijn: dit betreft de fondsorganen (verantwoordingsorgaan, raad van toezicht) en functionarissen (accountant, certificerend actuaris) die achteraf toetsen of het risicomanagement correct is toegepast.

Strategische en operationele risico's

Het pensioenfonds onderscheidt de volgende risico's, verdeeld over twee hoofdcategorieën:

- Strategische risico's;
- Operationele risico's (algemeen, financieel en niet-financieel).

Strategische risico's

Het bestuur heeft de strategische risico's in 2018 vastgesteld. In 2019 en 2020 is dit opnieuw geëvalueerd en dit heeft niet geleid tot een aanpassing van een van deze risico's. De strategische risico's zijn als volgt gedefinieerd:

Strategische risico's
Het pensioenfonds is een gesloten pensioenfonds en daarmee is de toekomstbestendigheid beperkt.
Het pensioenfonds is gesloten en daarmee is het pensioenfonds gevoelig voor (onder andere politieke en economische) ontwikkelingen op de kapitaalmarkt met impact op de financiële positie vanwege de afgenomen herstelkracht.
Het pensioenfonds is gesloten en daarmee is het pensioenfonds gevoelig voor discontinuïteit in de operationele sfeer.
Het risico dat het pensioenfonds het beleggingsbeleid in onvoldoende mate afstemt op de verplichtingen.

Operationele risico's

Het pensioenfonds hanteert voor de identificatie van de operationele risico's de FIRM-indeling, die ook door De Nederlandsche Bank wordt gebruikt voor de beoordeling van risico's. Voor de identificatie van de operationele risico's worden de volgende risicocategorieën gehanteerd:

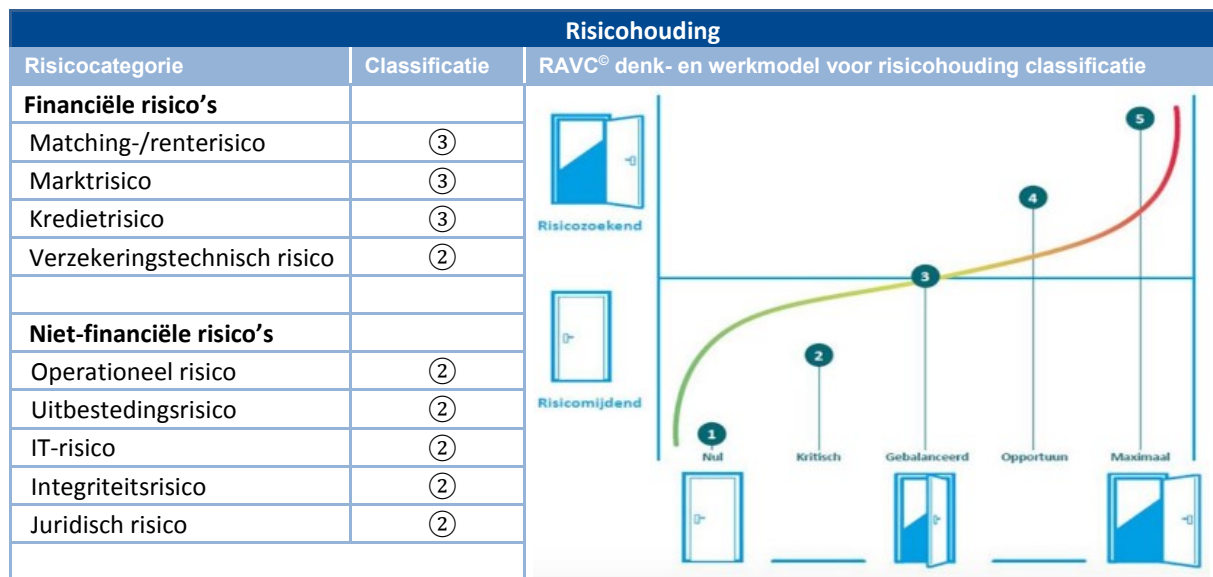
Operationele risico's - risicocategorieën	
Financiële risico's	Niet-financiële risico's
Matching-/renterisico	Omgevingsrisico
Marktrisico	Operationeel risico
Kredietrisico	Uitbestedingsrisico
Verzekeringstechnisch risico	IT-risico
	Integriteitsrisico
	Juridisch risico

Risicohouding

De wet omschrijft de risicohouding als de mate waarin het pensioenfonds bereid is beleggingsrisico's te lopen om de doelstellingen van het pensioenfonds te realiseren en daarbij de mate waarin het pensioenfonds beleggingsrisico's kan lopen gegeven de kenmerken van het pensioenfonds. Deze risicohouding is vastgesteld na overleg met het verantwoordingsorgaan. De risico's die het pensioenfonds in werkelijkheid loopt, moeten aansluiten bij deze risicohouding. Wanneer dit niet het geval is, moeten aanvullende maatregelen worden getroffen.

Periodiek worden de bruto risico's door het bestuur vastgesteld, gewogen, geëvalueerd en bijgesteld. In 2020 heeft het bestuur zowel de systematische integriteitsrisico analyse (SIRA) als de overige geïdentificeerde risico's herijkt. Het netto risico is de resultante van het bruto risico ná het nemen van beheersmaatregelen. Bij het vaststellen van de risicohouding bij de financiële en niet-financiële risico's gaat het niet over hoe het beleid op een bepaald moment is, maar hoe het bestuur een bepaalde verhouding tussen beloning en risico's wenst.

Door middel van een vijfpuntsschaal (classificatie) wordt per risicocategorie aangegeven wat de risicohouding (Risk Appetite) is:

Gewenste risicohouding (risk appetite) (Risicomijdend - Risicozoekend)

Hieronder staan de classificaties toegelicht, die bij het pensioenfonds van toepassing zijn:

Kritisch (2): Deze risicohouding is gekenmerkt door de wens de mate van blootstelling aan risico's relatief laag te houden, vanuit de visie dat de gewenste beloning vereist dat een relatief laag niveau van blootstelling aan risico's wordt geaccepteerd;

Gebalanceerd (3): Deze risicohouding is gekenmerkt door de wens de mate van blootstelling aan risico's te balanceren, vanuit de visie dat gewenste beloning vereist dat een gebalanceerd niveau van blootstelling aan risico's wordt geaccepteerd.

Over het algemeen is de risicohouding bij het pensioenfonds behoudend. Het beleid van het pensioenfonds richt zich op voldoende rendement tegen aanvaardbare risico's. Om de doelstelling van het pensioenfonds te halen kunnen risico's niet volledig uitgesloten worden. Bijna alle financiële risico's zijn geclassificeerd als 'gebalanceerd'. Op het gebied van niet-financiële risico's is het vertrouwen van deelnemers in het pensioenfonds cruciaal en het bestuur vindt het belangrijk dat te allen tijde het beleid op bevredigende wijze kan worden uitgelegd. Ook ten aanzien van de uitvoering van de pensioenregeling wil het fonds weinig risico's nemen. De uitvoering dient zoveel mogelijk vlekkeloos te zijn en om deze reden zijn alle niet-financiële risico's geclassificeerd als 'kritisch'.

Financiële risico's	
Matching-/renterisico	Kredietrisico
Marktrisico	Verzekeringstechnisch risico

Matching-/renterisico

Het renterisico is het risico op een verandering van de dekkingsgraad van het pensioenfonds als gevolg van een verandering van de rente.

De belangrijkste beheersmaatregel is het afdekken van het renterisico van strategisch 70% van kasstroomprojectie van de opgebouwde pensioenverplichtingen. Monitoring vindt plaats door de asset manager, fiduciair manager en het pensioenbureau. Rapportages zijn zeer gedetailleerd, waarin tevens wordt gerapporteerd over de bandbreedtes. In 2020 zijn er geen overschrijdingen geweest van de bandbreedtes.

Het pensioenfonds gebruikt verschillende risicoanalyses, waaronder gevoeligheidsanalyses. De onderstaande tabel geeft een beeld van de gevoeligheid van de marktwaaarde dekkingsgraad voor bewegingen in de kapitaalmarktrente en het aandelenrendement. De marktwaaarde dekkingsgraad van ultimo 2020 (115,7%) wordt hier als uitgangspunt genomen.

Gevoeligheidsanalyse nominale dekingsgraad								
Rentebeweging (nominiaal)	Aandelenrendement							
		-20,0%	-15,0%	-7,5%	0,0%	7,5%	15,0%	20,0%
	1,0%	-3,6%	-0,8%	3,5%	7,7%	12,0%	16,3%	19,1%
	0,5%	-6,7%	-4,1%	-0,1%	3,8%	7,8%	11,7%	14,4%
	0,0%	-9,8%	-7,4%	-3,7%	0,0%	3,7%	7,4%	9,8%
	-0,5%	-12,8%	-10,6%	-7,1%	-3,7%	-0,3%	3,1%	5,4%
	-1,0%	-15,8%	-13,7%	-10,5%	-7,3%	-4,2%	-1,0%	1,1%

De bijbehorende risicohouding is geclassificeerd als 'Gebalanceerd'. Er zijn in 2020 geen gebeurtenissen geweest, die aanleiding gaven om de classificatie te wijzigen.

Marktrisico

Marktrisico is het risico dat de waarde van beleggingen in de portefeuille verandert als gevolg van veranderingen in de marktwaaarde van de betreffende beleggingen. Dit risico heeft enkel betrekking op zakelijke waarden (rentedragende beleggingen vallen onder renterisico).

De belangrijkste beheersmaatregelen zijn het beleggen in liquide instrumenten, goede spreiding over verschillende beleggingscategorieën, het gedeeltelijk afdekken van valutarisico's en periodieke rapportages over de samenstelling en ontwikkeling van de beleggingsportefeuille. Indien daartoe aanleiding is, vindt er een rebalancing plaats, zodat de spreiding in overeenstemming blijft met het beleid. De fiduciair manager monitort dit.

De bijbehorende risicohouding is geclassificeerd als 'Gebalanceerd'. Er zijn in 2020 geen gebeurtenissen geweest, die aanleiding gaven om de classificatie te wijzigen.

Kredietrisico

Het kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het pensioenfonds als gevolg van faillissementen of betalingsonmacht van tegenpartijen. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven en marktpartijen waarmee derivatenposities worden aangegeven.

De belangrijkste beheersmaatregelen zijn een goede spreiding naar beleggingsinstrument, rating, looptijd, sector en regio.

De bijbehorende risicohouding is geclassificeerd als 'Gebalanceerd'. Er zijn in 2020 geen gebeurtenissen geweest, die aanleiding gaven om de classificatie te wijzigen.

Verzekeringstechnisch risico

Het verzekeringstechnisch risico is het risico dat uitkeringen (nu, dan wel in de toekomst) niet gefinancierd kunnen worden vanuit premie- en/of beleggingsinkomsten als gevolg van onjuiste en/of onvolledige (technische) aannames en grondslagen bij de premiestelling. Onder dit risico is ook het langlevensrisico en het risico van arbeidsongeschiktheid begrepen.

De belangrijkste beheersmaatregelen zijn het periodiek actualiseren van prognosetafels, ervaringssterfte en risico's uit hoofde van arbeidsongeschiktheid. De AG prognosetafel is in 2020 geactualiseerd. Een volledig sterfteonderzoek vindt eens in de vier jaar plaats en een quickscan alleen in de tussenliggende oneven jaren. In 2018 is door de adviserend actuaire een volledig sterfteonderzoek uitgevoerd en zijn de fondsspecifieke correctiefactoren geactualiseerd. Het eerstvolgende volledige sterfteonderzoek staat gepland voor 2022. In 2019 is een quickscan uitgevoerd en dit heeft niet geleid tot aanpassing van de fondsspecifieke

correctiefactoren. De volgende quickscan staat gepland voor 2021. Omdat het pensioenfonds is gesloten wordt de mate van arbeidsongeschiktheid alleen naar beneden bijgesteld.

De bijbehorende risicohouding is geclassificeerd als 'Kritisch'. Er zijn in 2020 geen gebeurtenissen geweest, die aanleiding gaven om de classificatie te wijzigen.

Niet-Financiële risico's	
Omgevingsrisico	IT-risico
Operationeel risico	Integriteitsrisico
Uitbestedingsrisico	Juridisch risico

Omgevingsrisico

Omgevingsrisico omvat de risico's en onzekerheden die een belemmering vormen om de strategie te realiseren en invloed hebben op de lange termijn doelstellingen. Omgevingsrisico is het risico als gevolg van buiten de instelling of groep komende veranderingen op het gebied van concurrentieverhoudingen, belanghebbenden, reputatie en ondernemingsklimaat.

De belangrijkste beheersmaatregelen zijn het periodieke evalueren van het bestaansrecht van het pensioenfonds (toekomstplan) en het inzichtelijk maken van het pensioenresultaat (bijvoorbeeld door middel van de haalbaarheidstoets). De uitkomsten van de haalbaarheidstoets in 2020 voldoen aan de normen.

De bijbehorende risicohouding is geclassificeerd als 'Kritisch'. Er zijn in 2020 geen gebeurtenissen geweest, die aanleiding gaven om de classificatie te wijzigen.

Operationeel risico

Operationeel risico is het risico samenhangend met ondoelmatige of onvoldoende doeltreffende procesinrichting dan wel procesuitvoering. Het pensioenbureau verzorgt de bestuursondersteuning, de dagelijkse uitvoering van de pensioenadministratie (deelnemers-, uitkerings- en financiële administratie), beleggingsadministratie, risicomangement en pensioencommunicatie.

De belangrijkste beheersmaatregelen zijn adequate procedurebeschrijvingen (AO/IC), voldoende deskundigheid en beschikbaarheid van bestuur en personeel en inzicht hebben in de kostenstructuur (begroting). Er zijn in 2020 enkele nieuwe bestuursleden en leden van het verantwoordingsorgaan benoemd en er zijn eind 2020 geen openstaande vacatures. Voor de middellange termijn is de continuïteit gewaarborgd. Als de bemensing van de fondsorganen in gevaar komt, kan het paritaire bestuursmodel worden heroverwogen.

De bijbehorende risicohouding is geclassificeerd als 'Kritisch'. Er zijn in 2020 geen gebeurtenissen geweest, die aanleiding gaven om de classificatie te wijzigen.

Uitbestedingsrisico

Het uitbestedingsrisico is het risico dat de continuïteit, integriteit en/of kwaliteit van aan derden (al dan niet aan de sponsor) uitbestede werkzaamheden niet afdoende gewaarborgd zijn. Het pensioenfonds heeft specifieke taken uitbesteed aan gespecialiseerde dienstverleners, maar het bestuur blijft eindverantwoordelijkheid houden voor de werkzaamheden.

De belangrijkste beheersmaatregelen zijn adequate SLA-afspraken met dienstverleners, beoordeling van periodieke rapportages (ISAE-3402, ISAE-3000, SOC1 etc.) en periodieke evaluatie van de dienstverleners. Het uitbestedingsbeleidsdocument is in 2019 geactualiseerd, waarin genoemde beheersmaatregelen staan beschreven.

De bijbehorende risicohouding is geclassificeerd als 'Kritisch'. Er zijn in 2020 geen gebeurtenissen geweest, die aanleiding gaven om de classificatie te wijzigen.

IT-risico

IT-risico is het risico dat bedrijfsprocessen en informatievoorziening onvoldoende integer, niet continue of onvoldoende beveiligd worden ondersteund door IT.

De belangrijkste beheersmaatregelen zijn het uitvoeren van een IT-assessment en het opstellen van verwerkersovereenkomsten met uitbestedingspartijen. Er is aanvang gemaakt met het opstellen van het IT-beleidsdocument, waar het IT-assessment en het IT-beveiligingsbeleid ook onderdeel van uitmaken. Naar verwachting is dit document in 2021 gereed. Met uitbestedingspartijen zijn indien van toepassing verwerkersovereenkomsten afgesloten, zodat wordt voldaan aan AVG.

De bijbehorende risicohouding is geclassificeerd als 'Kritisch'. Er zijn in 2020 geen gebeurtenissen geweest, die aanleiding gaven om de classificatie te wijzigen.

Integriteitsrisico

Integriteitsrisico is het risico van aantasting van de reputatie van een pensioenfonds als gevolg van niet integere, onethische gedragingen van de organisatie, medewerkers dan wel van de leiding in het kader van wet- en regelgeving en maatschappelijke en door de instelling opgestelde normen.

De belangrijkste beheersmaatregel is het jaarlijks uitvoeren van een systematische integriteitsanalyse (SIRA), waarin aspecten worden beoordeeld, zoals bijvoorbeeld interne en externe fraude, corruptie, belangenverstrengeling, onoorbaar handelen en marktmanipulatie. Deze analyse is op 18 juni 2020 geactualiseerd.

De bijbehorende risicohouding is geclassificeerd als 'Kritisch'. Er zijn in 2020 geen gebeurtenissen geweest, die aanleiding gaven om de classificatie te wijzigen.

Juridisch risico

Juridisch risico is het risico samenhangend met (veranderingen in- en naleving van) wet- en regelgeving, het mogelijk bedreigd worden van haar rechtspositie, met inbegrip van de mogelijkheid dat contractuele bepalingen niet afdwingbaar of niet correct gedocumenteerd zijn.

De belangrijkste beheersmaatregelen zijn naleving van wet- en regelgeving, transparante bestuursprocessen en advisering door gespecialiseerde pensioenjuristen. Door de transparante bestuursprocessen, die voldoen aan wet- en regelgeving, wil het pensioenfonds aansprakelijkheid voorkomen. Door veranderende wet- en regelgeving wordt periodiek beoordeeld of fondsdocumentatie, waaronder het pensioenreglement, hierop moet worden aangepast. Het pensioenreglement is in 2019 geactualiseerd en per 1 januari 2020 van kracht.

De bijbehorende risicohouding is geclassificeerd als 'Kritisch'. Er zijn in 2020 geen gebeurtenissen geweest, die aanleiding gaven om de classificatie te wijzigen.

Risicogrenzen (S1 t/m S10)

Voor verschillende (financiële) risicocomponenten dient het pensioenfonds buffers aan te houden (S1 t/m S10) en in de onderstaande tabel staan de risicogrenzen per ultimo jaar beschreven en kort toegelicht. Een uitgebreidere beschrijving van de risico's en feitelijke omstandigheden is opgenomen in de toelichting op de jaarrekening.

Risico	Risicogrens	31 december 2020	31 december 2019
S1 Renterisico	Renteafdekking van 65% (2019: 60%) van kasstroomprojectie van de opgebouwde pensioenverplichtingen. Tolerantie $\pm$ 3%-punt.	64,9% afgedekt.	59,2% afgedekt.
S2 Zakelijke waardenrisico	Strategische beleggingsmix en gedefinieerde bandbreedtes.	De portefeuille is 0,1% overwogen op aandelen, 0,3% onderwogen op real assets, en 1,0% onderwogen op hedgefondsen. Dit is binnen de gestelde bandbreedtes.	De portefeuille is 2,1% overwogen op aandelen, 0,2% overwogen op real assets, en 0,2% onderwogen op hedgefondsen/absoluut return. Dit is binnen de gestelde bandbreedtes.

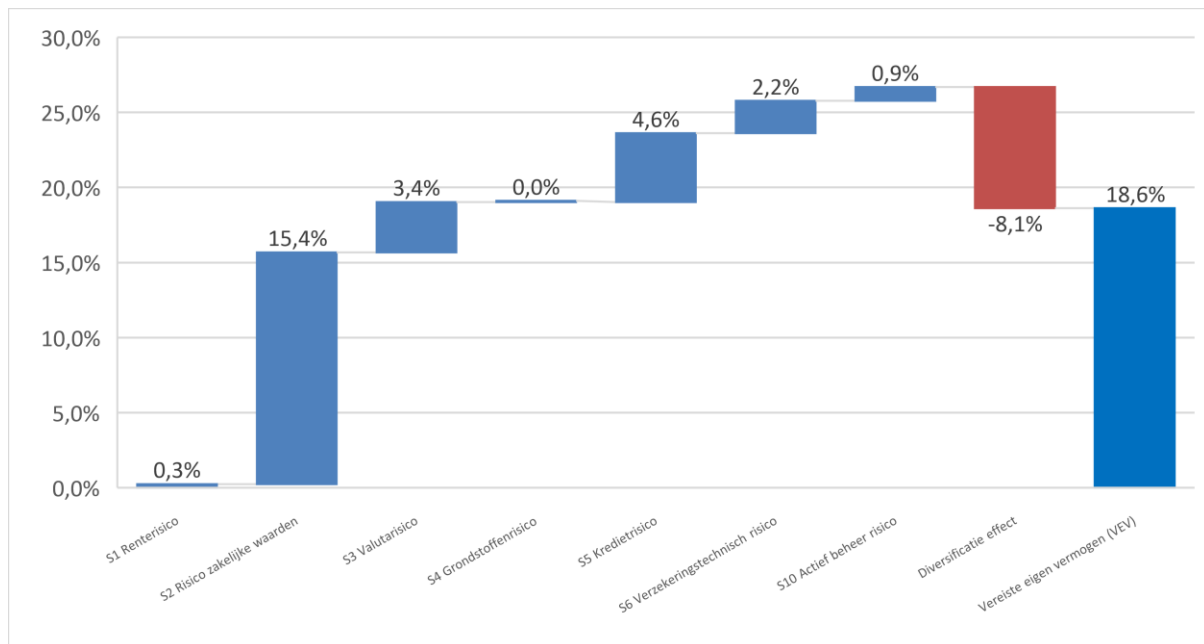
Risico	Risicogrens	31 december 2020	31 december 2019
S3 Valutarisico	Valuta-afdekking: - wereldwijde aandelen, indirect vastgoed en infrastructuur: 70%. - obligaties opkomende landen in harde valuta en bedrijfsobligaties: 100%.	Totaal 63,2% afgedekt via valutatransacties. De exposure van obligaties opkomende landen (in lokale valuta) en aandelen opkomende landen worden niet afgedekt.	Totaal 67,1% afgedekt via valutatransacties. De exposure van obligaties opkomende landen (in lokale valuta) en aandelen opkomende landen worden niet afgedekt.
S4 Grondstoffenrisico	Strategische beleggingsmix en gedefinieerde bandbreedtes.	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.
S5 Kredietrisico	Tegenpartijen in vastrentende waarden (exclusief obligaties opkomende markten, high yield en senior bank loans), derivaten, collateral en liquiditeiten dienen een investment grade credit rating te hebben.	58,3% van de vastrentende waarden hebben een investment grade rating. Onderpand voor securities lending bedroeg 104,9% van de onderliggende waarde.	70,3% van de vastrentende waarden hebben een investment grade rating. Onderpand voor securities lending bedroeg 105,2% van de onderliggende waarde.
S6 Verzekeringstechnisch risico	Minimaliseren van langlevenrisico door toepassing actuele overlevingskansen; beperkt, risico uit hoofde van arbeidsongeschiktheid en kort leven.	Prognosetafels AG2020 met fondsspecifieke factoren, die in 2018 zijn vastgesteld, worden toegepast.	Prognosetafels AG2018 met fondsspecifieke factoren, die in 2018 zijn vastgesteld, worden toegepast.
S7 Liquiditeitsrisico	Beperkte liquiditeitsrisico's.	De liquiditeitsontwikkeling en verhandelbaarheid van de beleggingen zijn zodanig dat het fonds een zeer beperkt liquiditeitsrisico loopt.	De liquiditeitsontwikkeling en verhandelbaarheid van de beleggingen zijn zodanig dat het fonds een zeer beperkt liquiditeitsrisico loopt.
S8 Concentratierisico	Met betrekking tot staatsobligaties is er een concentratierisico's van aanzienlijke omvang.	Spreiding van staatsobligaties is als volgt: Frankrijk: 3,2% Spanje: 1,5% Duitsland: 1,2% België: 1,0% Nederland: 0,6% Overig landen: 1,6% Voor de overige beleggingen geldt dat er sprake is van voldoende spreiding in de aard en de kenmerken van de beleggingen en/of tegenpartijen.	Spreiding van staatsobligaties is als volgt: Frankrijk: 6,6% Spanje: 3,9% Duitsland: 2,4% België: 1,9% Nederland: 1,1% Overig landen: 3,0% Voor de overige beleggingen geldt dat er sprake is van voldoende spreiding in de aard en de kenmerken van de beleggingen en/of tegenpartijen.
S9 Operationeel risico	Beperkte operationele risico's.	Contracten en SLA's met fiduciair manager en custodian zijn ingericht. Adequate contracten met vermogensbeheerders. Beperkte operationele risico's van de eigen uitvoeringsorganisatie.	Contracten en SLA's met fiduciair manager en custodian zijn ingericht. Adequate contracten met vermogensbeheerders. Beperkte operationele risico's van de eigen uitvoeringsorganisatie.
S10 Actief risico	Beperkt actief risico	Actief risico op basis van risico decompositie: 0,7%.	Actief risico op basis van risico decompositie: 0,6%.

Wettelijk vereiste dekkingsgraad

De risicohouding van een pensioenfonds komt tot uitdrukking via twee normen, gebaseerd op de lange termijn en de korte termijn. De risicohouding van het pensioenfonds komt voor de lange termijn tot uitdrukking in de door het pensioenfonds gekozen ondergrenzen in het kader van de haalbaarheidstoets en voor de korte termijn in de hoogte van het vereist eigen vermogen (VEV) of een bandbreedte hiervoor. Als er risicovoller wordt belegd, neemt het VEV toe en vice versa. Gekozen is voor een bandbreedte rondom het strategisch VEV per ultimo 2015 (118,2%) van 2,5%-punt erboven en eronder, derhalve minimaal 115,7% en maximaal 120,7%. Daarmee bepaalt het pensioenfonds dat bij de inrichting van het beleggingsrisico het totale risico is begrensd tot maximaal dit niveau. Het pensioenfonds monitort of het vereist eigen vermogen binnen de gestelde bandbreedtes ligt. Bij structurele over- of onderschrijding zal het bestuur in overleg treden met het verantwoordingsorgaan om nieuwe afspraken te maken over de risicohouding. Het VEV wordt na afloop van

elk kwartaal vastgesteld en gedurende 2020 lag de hoogte van zowel het strategische als het feitelijk VEV binnen de gestelde bandbreedte. Eind 2020 was het strategisch VEV met 118,6% (2019: 119,1%).

De samenstelling van het vereist eigen vermogen wordt bij hoofdstuk 11 'Jaarrekening' bij het onderdeel 'Risicobeheer' nader (cijfermatig) toegelicht. De samenstelling van het vereist eigen vermogen is als volgt:

10. Toekomstparagraaf

Economische onzekerheid

In de eerste maanden van 2021 is de wereldeconomie voorzichtig hersteld, maar de lage kapitaalmarktrente blijft een belangrijk aandachtspunt. Het bestuur volgt nauwlettend het monetair beleid van de centrale banken en de gevolgen daarvan op de rente en inflatie. Indien daartoe aanleiding bestaat zullen aanpassingen in het beleggingsbeleid worden overwogen. In het eerste kwartaal 2021 verbeterde de nominale dekkingsgraad met 5,5%-punt naar 123,4%; de beleidsdekkingsgraad steeg naar 112,5%. De verbetering van de dekkingsgraad is voornamelijk toe te schrijven aan de stijging van de kapitaalmarktrente, waardoor de pensioenverplichtingen met EUR 83 miljoen zijn gedaald.

Gefaseerde overgang naar nieuwe UFR-parameters

De nieuwe Ultimate Forward Rate (UFR) parameters, die mede bepalend is voor de manier waarop pensioenfonds hun verplichtingen waarderen, worden vanaf 1 januari 2021 in vier gelijke stappen ingevoerd. Met de stapsgewijze invoering zullen de nieuwe parameters begin 2024 volledig zijn ingevoerd. De Nederlandsche Bank zal de rentetermijnstructuur in de periode tot 1 januari 2024 baseren op een gewogen gemiddelde van de rentetermijnstructuur op basis van de huidige en de nieuwe UFR-parameters, waarbij de gewichten jaarlijks op 1 januari met gelijke stappen aangepast worden. De rentetermijnstructuur komt vanaf looptijd 20 jaar in de nieuwe situatie lager te liggen dan in de oude situatie. De daling van de rentetermijnstructuur leidt tot een toename van de voorziening pensioenverplichtingen, maar doordat de rentetermijnstructuur enkel wijzigt voor looptijden hoger dan 20 jaar is dit effect voor Pensioenfonds Campina met een gemiddeld ouder deelnemersbestand relatief beperkt. Het effect op de technische voorzieningen voor 2021 is uitgewerkt in noot 23 (Gebeurtenissen na balansdatum) in de jaarrekening.

Geen toeslagverlening

Per 31 oktober 2020 was de beleidsdekkingsgraad lager dan de toeslagdrempel van 110% en konden de ingegane pensioenen van pensioengerechtigden en de pensioenrechten van gewezen deelnemers ('slapers') op 1 januari 2021 niet worden verhoogd.

Uitspraak in de juridische procedure

Op 9 februari 2021 heeft het Gerechtshof Den Haag uitspraak gedaan in de procedure tussen Pensioenfonds Campina en werkgever FrieslandCampina. Het gerechtshof heeft geoordeeld dat FrieslandCampina onrechtmatig heeft gehandeld door de uitvoeringsovereenkomst in 2015 op te zeggen zonder daarbij een redelijke vergoeding aan te bieden. Daarmee is het eerdere vonnis van de kantonrechter vernietigd. In het bestuursverslag (paragraaf 4.3) is hierop nader ingegaan.

Het hof veroordeelt FrieslandCampina tot vergoeding aan Pensioenfonds Campina van de schade die het gevolg is van opzegging van de uitvoeringsovereenkomst zonder daarbij een redelijke vergoeding aan te bieden. De schade wordt in een aparte schadestaatprocedure bepaald.

Woerden, 21 april 2021

Stichting Pensioenfonds Campina

Het bestuur

F. Verveld - voorzitter

J.L.M. Adriaans - secretaris

A.W.M. Fakkert

M.M.G.M. van den Hoven

E.H. Janssen

S.W. de Haes

S.A. Molenaar

R.J. Rothkrantz

11. Jaarrekening

Balans per 31 december

(na bestemming saldo baten en lasten, bedragen in EUR 1.000)

		2020	2019
	Toelichting	EUR	EUR
ACTIVA			
Beleggingen voor risico fonds	5		
▪ Vastgoed en infrastructuur		103.444	117.267
▪ Aandelen		508.738	533.919
▪ Vastrentende waarden		424.015	529.839
▪ Derivaten		69.995	45.530
▪ Overige beleggingen		536.410	352.788
		1.642.602	1.579.343
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	6		
▪ Contracten herverzekering		144	145
Vorderingen en overlopende activa	7		
▪ Overige vorderingen		40.250	28.794
Overige activa	8		
▪ Liquide middelen		487	759
Totaal Activa		1.683.483	1.609.041
PASSIVA			
Stichtingskapitaal en reserves	9		
▪ Algemene reserves		245.301	215.360
Technische voorzieningen	10		
▪ Voorziening voor pensioenverplichtingen		1.368.460	1.340.047
Overige schulden en overlopende passiva	11		
▪ Overige schulden		69.722	53.634
Totaal Passiva		1.683.483	1.609.041
Nominale dekkingsgraad		117,9%	116,1%
Beleidsdekkingsgraad		109,2%	112,7%

Staat van baten en lasten

(bedragen in EUR 1.000)

		2020	2019
	Toelichting	EUR	EUR
Baten			
Premiebijdragen	15	49	492
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds	16	113.702	244.224
		113.751	244.716
Lasten			
Wijziging VPV voor rekening pensioenfonds:	10		
▪ pensioenopbouw		79	101
▪ risicokoopsommen		38	40
▪ grondslagwijziging arbeidsongeschiktheid		-259	377
▪ toeslagverlening		3.019	5.619
▪ rentetoevoeging		-4.226	-2.868
▪ onttrekking pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten		-55.278	-55.609
▪ wijziging marktrente		118.009	137.468
▪ wijziging uit hoofde van overdracht van rechten		-286	-289
▪ aanpassing overlevingskansen		-27.501	-
▪ wijziging veronderstellingen kostenvoorziening		-	4.603
▪ overige wijzigingen		-5.182	819
		28.413	90.261
Saldo herverzekering	17	-15	-12
Pensioenuitkeringen en afkopen	18	53.529	53.874
Saldo overdrachten van rechten	19	182	322
Kosten pensioenuitvoering	20	1.701	1.771
		83.810	146.216
Saldo van baten en lasten		29.941	98.500

Bestemming saldo baten en lasten

(bedragen in EUR 1.000)

	2020	2019
	EUR	EUR
Algemene reserves	29.941	98.500
Totaal	29.941	98.500

Kasstroomoverzicht

(bedragen in EUR 1.000)

		2020	2019
	Toelichting	EUR	EUR
Kasstroom uit pensioenactiviteiten			
Ontvangen premies		482	736
Ontvangen doorbelastingen		174	173
Betaalde pensioenuitkeringen		-53.614	-54.089
Betaalde waardeoverdrachten		-182	-323
Ontvangen uitkeringen van herverzekeraars		16	12
Betaalde pensioenuitvoeringskosten		-2.353	-2.486
Totale kasstroom uit pensioenactiviteiten		-55.477	-55.977
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten			
Verkopen en aflossingen van beleggingen	5	683.111	294.974
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten		24.862	26.538
Aankopen en verstrekkingen van beleggingen	5	-519.664	-224.934
Overige kasstromen uit hoofde van beleggingsactiviteiten		-134.328	-40.239
Betaalde kosten van vermogensbeheer		-4.943	-5.534
Netto kasstroom uit beleggingsactiviteiten		49.038	50.805
Mutatie geldmiddelen		-6.439	-5.172
Saldo begin boekjaar		2.936	8.108
Saldo einde boekjaar		-3.503	2.936
Liquide middelen	8	487	759
Overige beleggingen	5	-3.990	2.177
Geldmiddelen		-3.503	2.936

Toelichting behorende tot de jaarrekening

1 Inleiding

Stichting Pensioenfonds Campina is statutair gevestigd te Woerden en geregistreerd bij de Kamer van Koophandel te Utrecht onder nummer 41060277. Het doel van het pensioenfonds is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden. Tevens wordt aan een beperkte groep arbeidsongeschikte deelnemers een invaliditeitspensioen uitgekeerd gebaseerd op de invaliditeitspensioenregeling die tot 1 januari 2006 van toepassing was. Het pensioenfonds geeft invulling aan de uitvoering van een pensioenregeling van FrieslandCampina Werknemers B.V., welke geldt voor de deelnemers die op 31 december 2008 in dienst waren van Campina Zuivel B.V. of Campina Management B.V. Deze pensioenregeling geldt ook voor bepaalde werknemers in dienst bij FrieslandCampina Riedel B.V., FrieslandCampina Kievit B.V. en Zuivelcoöperatie DeltaMilk B.A.

Vanaf 1 december 2009 is Zuivelcoöperatie DeltaMilk B.A. (De Graafstroom) geen onderdeel meer van Koninklijke FrieslandCampina. Per 1 januari 2016 is FrieslandCampina Werknemers B.V. door middel van een juridische fusie opgegaan in FrieslandCampina Nederland B.V. Per 10 november 2017 heeft FrieslandCampina de vruchtensappen- en vruchtendrankenactiviteiten van Riedel in Nederland en België verkocht en de verkopende vennootschap FrieslandCampina Riedel B.V. is geliquideerd. De betrokken werknemers zijn sindsdien bij Riedel B.V. in dienst. Per 1 november 2019 is roomlikeurproducent FrieslandCampina Creamy Creation B.V. verkocht en de betrokken werknemers zijn sindsdien bij Creamy Creation B.V. in dienst. Bij de overgang is aan de betrokken werknemers van zowel Riedel als Creamy Creation B.V. is toegezegd dat de Pensioen-Cao voor de zuivel van kracht blijft, waarbij dit voor de medewerkers van Creamy Creation B.V. onder voorbehoud is van vrijstelling van de verplichte deelname aan het Bedrijfstakpensioenfonds detailhandel, sector drankindustrie. De vrijstellingsprocedure is door Creamy Creation B.V. aangevraagd en loopt nog. Voor Pensioenfonds Campina betekent dit dat de betrokken werknemers van Riedel B.V. en Creamy Creation B.V. blijven aangemerkt als gewezen deelnemer (werkzaam bij de werkgevers) tot het moment dat de werknemers uit dienst zijn gemeld, dan wel tot het moment dat niet langer vrijstelling wordt verleend.

2 Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving. Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling. Het bestuur heeft op 21 april 2021 de jaarrekening opgemaakt en vastgesteld.

3 Algemene grondslagen

Verwerking van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post 'Nog af te wikkelen transacties'. Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Verantwoording van baten en lasten

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 Burgerlijk Wetboek vereist dat het bestuur zich oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

Uit noot 5 bij de toelichting op de jaarrekening blijkt dat een deel van de beleggingen van het pensioenfonds de waardering gebaseerd is op afgeleide marktnoteringen. Het maken van de schattingen van de marktwaarde van deze beleggingen vergt in meer of mindere mate oordeelsvorming van het bestuur, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en modellen. De mate van schattingsonzekerheid die hiermee samenhangt is nader toegelicht onder noot 5.

Wijzigingen in schattingen in de voorziening voor pensioenverplichtingen worden toegelicht onder de betreffende waarderingsgrondslag. Het financieel effect wordt gekwantificeerd vermeld in de toelichting op de jaarrekening.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. Alle valutakoersverschillen zijn verwerkt in de staat van baten en lasten.

Foutherstel

Indien een materiële fout na de vaststelling van de jaarrekening wordt geconstateerd, wordt deze door middel van een retrospectieve verwerking hersteld. Dit houdt in dat het eigen vermogen aan het einde van het voorafgaande boekjaar wordt herrekend alsof de fout niet heeft plaatsgevonden. Het verschil tussen het eigen vermogen aan het eind van het voorafgaande boekjaar voor en na herrekening, wordt vervolgens verwerkt als een rechtstreekse mutatie van het eigen vermogen aan het begin van het huidige boekjaar. De bate of last als gevolg van een eventueel herstel van een niet-materiële fout wordt verwerkt in de winst-en-verliesrekening van het huidige boekjaar. Het pensioenfonds heeft in de jaarrekening van het huidige boekjaar geen foutherstel toegepast.

4 Specifieke grondslagen

Beleggingen

Algemeen

De beleggingen worden gewaardeerd op actuele waarde. Slechts indien de actuele waarde van een belegging niet betrouwbaar kan worden vastgesteld vindt waardering plaats op basis van geamortiseerde kostprijs. Participaties in beleggingsinstellingen die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen voor dat soort beleggingen. Lopende interestposities uit hoofde van beleggingen worden separaat gepresenteerd onder de overige vorderingen.

Vastgoed en infrastructuur

Beursgenoteerde beleggingen in (indirect) vastgoed en infrastructuur worden gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers.

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd op reële waarde. Derivaten die worden verhandeld op een actieve markt, worden gewaardeerd op basis van de relevante marktnoteringen. Wanneer derivaten niet op een actieve markt worden verhandeld, worden deze gewaardeerd op basis van afgeleide marktnoteringen. Als deze afgeleide marktnoteringen niet beschikbaar zijn, wordt de waarde bepaald met behulp van marktconforme waarderingsmodellen.

Overige beleggingen / liquide middelen / hedgefondsen

De overige beleggingen betreffen geldmiddelen bij vermogensbeheerders en worden gewaardeerd op actuele waarde. Onder de liquide middelen zijn de kas- en banktegoeden opgenomen die onmiddellijk opeisbaar zijn dan wel een looptijd korter dan twaalf maanden hebben. Liquide middelen worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder overige beleggingen. Ook hedgefondsen worden gerubriceerd onder overige beleggingen. Participaties in hedgefondsen zijn gewaardeerd op basis van afgeleide marktnoteringen.

Bruikleen van beleggingen

Bij het in bruikleen geven van beleggingen (security lending-transacties) behoudt het pensioenfonds het economisch eigendom. Als zekerheid (onderpand) ontvangen geldmiddelen in het kader van bovengenoemde transacties worden opgenomen onder beleggingen. Indien als onderpand ontvangen geldmiddelen zijn herbelegd, worden deze beleggingen opgenomen onder de desbetreffende beleggingencategorie. De schuld uit hoofde van de ontvangen zekerheden is opgenomen onder de overige schulden.

Indien als zekerheid beleggingen in plaats van liquiditeiten zijn ontvangen, worden deze beleggingen en de daarmee samenhangende verplichtingen niet in de balans van het pensioenfonds opgenomen. Alle hieruit voortvloeiende baten en lasten worden volgens het toerekenbeginsel over de looptijd van de desbetreffende transacties verantwoord in de rentebaten of -lasten in de staat van baten en lasten.

Herverzekeringen

Herverzekeringscontracten worden opgenomen voor de actuarieel bepaalde contante waarde van de herverzekerde aanspraken, berekend volgens de grondslagen van de technische voorziening.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. De niet ter beurze genoteerde achtergestelde obligatieleningen uitgegeven door Zuivelcoöperatie FrieslandCampina U.A.

zijn geclassificeerd als een vordering op een gelieerde groepsmaatschappij en worden gewaardeerd op nominale waarde.

Stichtingskapitaal

Het eigen vermogen van het pensioenfonds bestaat uit het stichtingskapitaal en algemene reserve. Het stichtingskapitaal en de algemene reserve worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle activa en verplichtingen, inclusief technische voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen zijn verwerkt in de balans. Op basis van de Pensioenwet moet een eigen vermogen van tenminste 4% van de voorziening pensioenverplichtingen aangehouden worden.

Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen

De voorziening voor pensioenverplichtingen wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (toezeggingen tot) toeslagen. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de door De Nederlandsche Bank gepubliceerde rentetermijnstructuur.

Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of toeslagen op de opgebouwde pensioenaanspraken worden verleend. Alle per balansdatum bestaande besluiten tot toeslagverlening (ook voor besluiten na balansdatum voor zover sprake is van ex-ante- condities) zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen. Bij de berekening van de voorziening wordt tevens rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de contante waarde van premies waarvoor vrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van voor de toezichthouder acceptabele grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen. De berekeningen zijn uitgevoerd op basis van de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen:

- Sterftekansen: voor de overlevingskansen is uitgegaan van de Prognosetafel AG2020 van het Actuariel Genootschap. Tevens is uitgegaan van ervaringssterfte op basis van fondsspecifieke correctiefactoren. Deze ervaringssterfte is gebaseerd op onderzoek naar de feitelijke opgetreden sterfte in de periode 2001 t/m 2017, welk onderzoek in 2018 is verricht;
- Onbepaald partnersysteem;
- Voor partnerpensioen is aangenomen dat de vrouwelijke partner 3 jaar jonger is dan de verzekerde man en de mannelijke partner 3 jaar ouder dan de verzekerde vrouw;
- Het nabestaandenpensioen is op risicobasis verzekerd. Er vindt geen opbouw plaats;
- In verband met toekomstige uitvoeringskosten is een voorziening opgenomen op basis van de kosten die naar verwachting gemaakt moeten worden bij de uitvoering van de regeling;
- De voorziening voor arbeidsongeschikte deelnemers is bepaald als de contante waarde van de per balansdatum opgebouwde pensioenaanspraken vermeerderd met de contante waarde van de nog op te bouwen pensioenaanspraken tot de pensioendatum, waarbij de kans op revalidatie buiten beschouwing is gelaten.

Schattingswijziging AG-prognosetafels

In 2020 heeft het bestuur nieuwe actuariële grondslagen vastgesteld. Hierbij is besloten de meest recente prognose van de toekomstige sterfteontwikkeling toe te passen per 31 oktober 2020, zoals opgenomen in de AG-Prognosetafels 2020 die in september 2020 zijn gepubliceerd. In 2019 werden de AG-prognosetafels 2018 toegepast. Het verwerken van de geactualiseerde prognosetafels heeft geleid tot een daling van de technische voorziening van EUR 27,5 miljoen. De impact op de dekkingsgraad bedraagt 2,2%. Een verdere toelichting is opgenomen in de toelichting op de post voorziening pensioenverplichtingen.

Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

Dekkingsgraad

De (nominale) dekkingsgraad van het fonds wordt berekend door op balansdatum het balanstotaal minus de kortlopende schulden te delen op de technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans. Bij het berekenen van de reële dekkingsgraad van het fonds wordt ten behoeve van deze berekening de voorziening pensioenverplichtingen herrekend, rekening houdend met de verwachte prijsinflatie. De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds is de gemiddelde dekkingsgraad van de 12 maanden voorafgaand aan het moment van vaststelling.

Premiebijdragen

Premiebijdragen van werkgevers zijn aan de periode toegerekend waarop zij betrekking hebben. De daarin begrepen dekking voor incassokosten wordt bij het actuariële resultaat op kosten verantwoord.

Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

Beleggingsresultaten zijn aan de periode toegerekend waarop ze betrekking hebben. Directe en indirecte resultaten en aan de verslagperiode toe te rekenen (gefactureerde of nog te factureren) kosten van beleggingen, worden afzonderlijk gepresenteerd. Onder de directe resultaten worden opbrengsten uit rente, dividend en dergelijke gepresenteerd. Dividend wordt op het moment van betaalbaarstelling verantwoord. Waardeveranderingen zijn indirecte beleggingsresultaten en worden aan de periode toegerekend waarin zij optreden.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen worden in de staat van baten en lasten opgenomen in de periode waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten worden in de staat van baten en lasten opgenomen in de periode waarop zij betrekking hebben.

Wijziging voorziening pensioenverplichtingen voor rekening pensioenfonds

Pensioenopbouw, risicokoopsommen en grondslagwijziging arbeidsongeschiktheid

De pensioenopbouw met betrekking tot ouderdomspensioen wordt toegerekend aan de periode waarin de opbouw van pensioenrechten plaatsvindt. De verplichtingen met betrekking tot nabestaandenpensioen en arbeidsongeschiktheidspensioen worden opgenomen in de periode waarin zij ontstaan. De (gedeeltelijk) premievrije opbouw arbeidsongeschikten wordt ten laste van het resultaat gebracht in de periode waarin de ziekte is ontstaan.

Toeslagverlening

De verhoging van de technische voorzieningen uit hoofde van indexering, wordt in de staat van baten en lasten opgenomen op het moment waarop de toezegging wordt gedaan.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de nominale marktrente op basis van de door De Nederlandsche Bank gepubliceerde rentetermijnstructuur. Aan de technische voorziening wordt een rente toegevoegd op basis van de eenjaarsrente op de interbancaire swapmarkt primo verslaggevingsperiode. De rentetoevoeging wordt berekend over het gemiddelde van de stand van de voorziening primo periode en de stand van de voorziening ultimo periode, de laatste exclusief het effect van de indexering.

Onttrekking pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

De vrijval wordt ten gunste van de staat van baten en lasten gebracht in de periode waarin de lasten bij de berekening van de voorziening waren voorzien.

Wijziging marktrente

De wijziging marktrente op balansdatum als gevolg van wijzigingen in de door De Nederlandsche Bank gepubliceerde rente-termijnstructuur, wordt in de staat van baten en lasten opgenomen.

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

Het saldo van de actuariële inkomende en uitgaande waardeoverdrachten wordt toegerekend aan de periode waarop het betrekking heeft.

Aanpassing overlevingskansen

De mutatie van de voorziening als gevolg van de aanpassing van actuariële grondslagen in het verslagjaar wordt in de staat van baten en lasten opgenomen.

Wijzigingen veronderstellingen kostenvoorziening

De mutatie van de voorziening als gevolg van de aanpassing van een veronderstelling die ten grondslag ligt aan de bepaling van de kostenvoorziening.

Overige wijzigingen

De overige mutaties worden toegekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Saldo herverzekering

De mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen heeft betrekking op rentetoevoeging, wijziging marktrente, onttrekking voor pensioenuitkeringen en overige mutaties.

Saldo overdracht van rechten

Waardeoverdrachten worden in de staat van baten en lasten opgenomen op het moment van overdracht van de pensioenverplichtingen.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is volgens de directe methode opgesteld. Alle ontvangsten en uitgaven worden hierbij als zodanig gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en beleggingsactiviteiten. De post 'overige kasstromen uit hoofde van beleggingsactiviteiten' zijn gerelateerd aan beleggingen in geldmarktfondsen ten behoeve van het onderpandbeheer ('collateral management') voor valuta- en derivatentransacties.

5 Beleggingen voor risico fonds

	2020					
	Vastgoed en infrastructuur	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige	Totaal
	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
Stand per 1 januari	117.267	533.919	529.839	45.530	352.788	1.579.343
Aankopen	50.218	136.493	301.511	-	31.442	519.664
Verkopen	-50.377	-190.469	-442.265	-	-	-683.111
Overige mutaties	-	-	-	-30.011	158.610	128.599
Herwaardering	-13.664	28.795	34.930	53.830	-6.430	97.461
Stand per 31 december	103.444	508.738	424.015	69.349	536.410	1.641.956
Schuldpositie derivaten (credit)				646		646
Stand per 31 december (na herrubricering schuldpositie derivaten naar overige schulden)						1.642.602

	2019					
	Vastgoed en infrastructuur	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige	Totaal
	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
Stand per 1 januari	102.017	445.601	492.292	10.894	311.972	1.362.776
Aankopen	43.331	75.690	105.913	-	-	224.934
Verkopen	-53.929	-99.596	-141.449	-	-	-294.974
Overige mutaties	-	-	-	20.351	40.975	61.326
Herwaardering	25.848	112.224	73.083	14.051	-159	225.047
Stand per 31 december	117.267	533.919	529.839	45.296	352.788	1.579.109
Schuldpositie derivaten (credit)				234		234
Stand per 31 december (na herrubricering schuldpositie derivaten naar overige schulden)						1.579.343

Hedgefondsen zijn niet langer opgenomen als onderdeel van de beleggingscategorie aandelen, maar gerubriceerd onder overige mutaties. De vergelijkende cijfers over 2019 zijn hierop aangepast.

Voor de meerderheid van de beleggingen is sprake van objectief vast te stellen frequente marktnoteringen. Bij bepaalde beleggingen zijn deze niet beschikbaar en vindt waardering plaats op basis van waarderingsmodellen en -technieken, inclusief verwijzing naar de huidige reële waarde van vergelijkbare instrumenten en het gebruik van schattingen. Onder 'overige' zijn begrepen de mutatie liquide middelen inclusief geldmarktfondsen.

Schattingen van de actuele waarde zijn een momentopname, gebaseerd op de marktomstandigheden en de beschikbare informatie over het financiële instrument. Deze schattingen zijn van nature subjectief en bevatten onzekerheden en een significante oordeelsvorming (bijvoorbeeld rentestand, volatiliteit, schatting van kasstromen, etc.) en kunnen daarom niet met precisie worden vastgesteld.

Op basis van deze verscheidenheid en gradaties in waarderingmethoden dienen de beleggingen te worden ingedeeld naar drie verschillende waarderingsniveaus:

- Niveau 1: De waarde van de belegging is gebaseerd op direct waarneembare marktnoteringen van identieke beleggingen in een actieve markt.
- Niveau 2: De actuele waarde wordt vastgesteld aan de hand van waarderingsmodellen waarin gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata.
- Niveau 3: De waarde wordt vastgesteld met waarderingsmodellen waarin geen gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata.

Op basis van deze indeling kan de beleggingsportefeuille als volgt worden samengevat:

	2020			
Type contract	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Totaal
	EUR	EUR	EUR	EUR
Vastgoed en infrastructuur	103.444	-	-	103.444
Aandelen				
Directe beleggingen	366.881	-	-	366.881
Indirecte beleggingen (via fondsen)	37.414	104.443	-	141.857
Hedgefondsen	-	52.652	-	52.652
Vastrentende waarden				
Staatsobligaties	144.208	-	-	144.208
Bedrijfsobligaties	2.211	-	-	2.211
Indirecte beleggingen (via fondsen)	-	277.596	-	277.596
Derivaten	-	69.349	-	69.349
Liquiditeiten en overige beleggingen	483.758	-	-	483.758
Stand per 31 december	1.137.916	504.040	-	1.641.956
Schuldpositie derivaten (credit)		646		646
Stand per 31 december (na herrubricering schuldpositie derivaten naar overige schulden)				1.642.602

	2019			
Type contract	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Totaal
	EUR	EUR	EUR	EUR
Vastgoed en infrastructuur	117.267	-	-	117.267
Aandelen				
Directe beleggingen	354.140	-	-	354.140
Indirecte beleggingen (via fondsen)	51.106	128.673	-	179.779
Hedgefondsen		27.640		27.640
Vastrentende waarden				
Staatsobligaties	288.671	-	-	288.671
Bedrijfsobligaties	5.088	-	3	5.091
Indirecte beleggingen (via fondsen)	-	236.077	-	236.077
Derivaten	-	45.296	-	45.296
Liquiditeiten en overige beleggingen	325.148	-	-	325.148
Stand per 31 december	1.141.420	437.686	3	1.579.109
Schuldpositie derivaten (credit)		234		234
Stand per 31 december (na herrubricering schuldpositie derivaten naar overige schulden)				1.579.343

De liquiditeit van de beleggingsportefeuille is hoog waarbij mandaten direct opzegbaar zijn en beleggingen op korte termijn kunnen worden geliquideerd. Voor enkele beleggingsfondsen geldt een opzegtermijn van 1 maand.

Vastgoed en infrastructuur

De beleggingen in vastgoed en infrastructuur zijn beursgenoteerde aandelen. Het onderliggend vastgoed heeft een gemengd karakter, in die zin dat er sprake is van diverse soorten wereldwijd onroerend goed, zoals

kantoorpanden, winkelpanden, e.d. Beleggingen in infrastructuur zijn wereldwijde beursgenoteerde aandelen in infrastructurele voorzieningen.

Aandelen

	2020	2019
	EUR	EUR
Aandelen	366.881	354.140
Participaties in beleggingsfondsen	141.857	179.778
Totaal	508.738	533.918

De aandelen zijn voor 85,0% belegd in ontwikkelde markten (2019: 83,5%) en 15,0% in emerging markets (2019: 16,5%). De niet-beursgenoteerde aandelen betreffen belangen in beleggingsfondsen die op hun beurt beleggen in beursgenoteerde aandelen of derivaten.

Vastrentende waarden

De samenstelling van staatsobligaties per land en obligaties van supranationale instellingen is als volgt:

	2020	2019
	EUR	EUR
Staatsobligaties Nederland	9.795	17.039
Staatsobligaties Duitsland	19.041	49.129
Staatsobligaties Frankrijk	50.943	98.476
Staatsobligaties Finland	1.973	10.275
Staatsobligaties België	15.129	19.330
Staatsobligaties Ierland	3.242	6.076
Staatsobligaties Oostenrijk	9.463	13.669
Staatsobligaties Italië	1.799	3.860
Staatsobligaties Spanje	24.445	59.573
Staatsobligaties Slovenië	1.337	1.730
Staatsobligaties Slowakije	703	-
Staatsobligaties Zweden	811	-
Staatsobligaties Australië	912	-
Staatsobligaties Nieuw-Zeeland	1.394	941
Staatsobligaties Japan	1.392	2.827
Staatsobligaties Verenigde Staten	202	2.974
Staatsobligaties Luxemburg	-	1.736
Staatsobligaties Canada	301	-
Staatsobligaties Letland	442	-
Staatsobligaties Litouwen	579	-
Obligaties Supranationale instellingen	305	1.036
Subtotaal	144.208	288.671
Bedrijfsobligaties	2.211	5.091
Participaties in obligatiefondsen	277.596	236.077
Totaal	424.015	529.839

Bedrijfsobligaties zijn vanaf 2020 apart gepresenteerd in bovenstaande tabel. Vergelijkende cijfers zijn aangepast.

Samengevat is de samenstelling van de vastrentende waarden als volgt:

	2020	2019
	EUR	EUR
Staatsobligaties en supranationale instellingen / agencies	146.419	293.762
Participaties in obligatiefondsen	277.596	236.077
Totaal	424.015	529.839

Derivaten

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid maakt het pensioenfonds gebruik van financiële derivaten voor zover dit passend is. Het pensioenfonds gebruikt derivaten hoofdzakelijk om marktrisico's af te dekken. Eén van de belangrijkste risico's voortvloeiend uit het gebruik van derivaten is het kredietrisico. Dit is het risico dat tegenpartijen niet aan hun betalingsverplichtingen kunnen voldoen. Dit risico wordt beperkt door alleen transacties aan te gaan met te goeder naam en faam bekendstaande partijen. Ook worden contracten zo veel mogelijk afgesloten op basis van standaardvoorwaarden (bijvoorbeeld conform de ISDA), zodat posities van het fonds adequaat worden afgedekt door verkregen onderpanden en zekerheden. Hieronder staan de derivatenposities per 31 december samengevat weergegeven:

	2020			
Type contract	Contractomvang	Saldo waarde	Positieve waarde	Negatieve waarde
	EUR	EUR	EUR	EUR
Valutatermijncontracten	446.010	3.891	4.537	646
Renteswaps	721.079	65.458	65.458	-
Futures	3.624	-	-	-
Totaal	1.170.713	69.349	69.995	646

	2019			
Type contract	Contractomvang	Saldo waarde	Positieve waarde	Negatieve waarde
	EUR	EUR	EUR	EUR
Valutatermijncontracten	483.470	3.174	3.360	186
Renteswaps	451.526	42.122	42.170	48
Futures	20.957	-	-	-
Totaal	955.953	45.296	45.530	234

Overige beleggingen

Deze post is als volgt samengesteld:

	2020	2019
	EUR	EUR
Liquide middelen, deposito's en geldmarktfondsen	487.748	322.971
Liquide middelen in beleggingsmandaten	-4.834	1.950
Margin account	844	227
Hedgefondsen	52.652	27.640
Totaal	536.410	352.788

Onder liquide middelen is begrepen een bedrag van EUR 459 miljoen (2019: EUR 271 miljoen) dat beschikbaar wordt gehouden voor negatieve veranderingen in rentederivaten, futures en valutatermijncontracten. Deze liquide middelen worden aangehouden in de vorm van geldmarktfondsen.

Bruikleen van beleggingen (securities lending)

Het pensioenfonds stelt een deel van de aandelen- en obligatiebeleggingen beschikbaar voor het in bruikleen geven van effecten (securities lending). Het pensioenfonds behoudt het economisch eigendom. Per balansdatum is een bedrag van EUR 71.062 (2019: EUR 62.725) aan aandelen en EUR 63.172 (2019: EUR 91.863) aan obligaties uitgeleend.

Ter beperking van het risico van niet-teruglevering zijn zekerheden in stukken en geld ontvangen, dat in onderstaande tabel staat gespecificeerd:

	2020	2019
	EUR	EUR
Aandelenbeleggingen:		
In stukken	71.880	60.398
In geld	2.606	5.581
Obligatiebeleggingen:		
In stukken	66.264	88.040
In geld	0	8.589
Totaal ontvangen zekerheden	140.750	162.608

De ontvangen zekerheden in geld zijn belegd in geldmarktfondsen met een liquide karakter. Per 31 december 2020 is de waarde van de totaal ontvangen zekerheden hoger dan de terugbetalingsverplichting, zijnde 104,9% (2019: 105,2%). Namens het pensioenfonds monitort de custodian dagelijks de hoogte van te ontvangen zekerheden. Indien hiertoe aanleiding bestaat worden van de tegenpartij aanvullende zekerheden gevraagd.

6 Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Voor een beperkt aantal deelnemers is vanuit het verleden een gedeelte van het pensioen herverzekerd bij een herverzekeraar en maakt onderdeel uit van het pensioen bij het pensioenfonds. Dit betreft een aflopende portefeuille zonder nieuwe instroom. In 2020 bedragen de pensioenuitkeringen van de betreffende herverzekeraars aan het pensioenfonds EUR 21 (2019: EUR 55). Bij de bepaling van de waarde van het herverzekerde gedeelte van de technische voorziening zijn de voor de pensioenvoorziening geldende uitgangspunten gehanteerd. Het verloop van het herverzekeringsdeel technische voorzieningen is als volgt:

	2020	2019
	EUR	EUR
Stand per 1 januari	145	180
Benodigde interest	-0	-0
Uitkeringen herverzekering	-21	-55
Aanpassing AG prognosetafel	-3	-
Overige mutaties technische voorzieningen	17	13
Wijziging rentetermijnstructuur	6	7
Stand per 31 december	144	145

7 Vorderingen en overlopende activa

	2020	2019
	EUR	EUR
Vordering op een gelieerde groepsmaatschappij	15.396	15.396
Beleggingsdebiteuren	23.113	9.385
Lopende interest	1.291	3.125
Overige vorderingen	450	888
Stand per 31 december	40.250	28.794

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van maximaal één jaar, met uitzondering van de achtergestelde obligatieleningen uitgegeven door Zuivelcoöperatie FrieslandCampina U.A., die zijn geclassificeerd als een vordering op een gelieerde groepsmaatschappij. Deze obligaties zijn gewaardeerd op basis van de nominale aflossingswaarde en geven een variabele rente die is gebaseerd op het per 1 mei van ieder jaar geldende rendement op 5-jaars Nederlandse staatsobligaties met een opslag van 1%. Deze rente wordt jaarlijks vastgesteld. De obligaties zijn aflosbaar in 2022.

Beleggingsdebiteuren

	2020	2019
	EUR	EUR
Nog af te wikkelen transacties	464	3.909
Vorderingen uit collateral management	21.456	3.997
Te vorderen dividend	680	918
Te vorderen dividendbelasting	513	561
Stand per 31 december	23.113	9.385

8 Overige activa**Liquide middelen**

Onder de liquide middelen worden opgenomen die tegoeden op bankrekeningen, welke onmiddellijk dan wel op korte termijn opeisbaar zijn.

9 Stichtingskapitaal en reserves

	2020		
	Stichtingskapitaal	Algemene reserve	Totaal
	EUR	EUR	EUR
Stand per 1 januari	0	215.360	215.360
Uit bestemming saldo van baten en lasten	-	29.941	29.941
Stand per 31 december	0	245.301	245.301

	2019		
	Stichtingskapitaal	Algemene reserve	Totaal
	EUR	EUR	EUR
Stand per 1 januari	0	116.860	116.860
Uit bestemming saldo van baten en lasten	-	98.500	98.500
Stand per 31 december	0	215.360	215.360

Het stichtingskapitaal bedraagt EUR 45,38 (2019: EUR 45,38).

Dekkingsgraad, vermogenspositie en herstelplan

De dekkingsgraad ultimo jaar is als volgt:

	2020	2019
	%	%
Nominale dekkingsgraad	117,9	116,1
Beleidsdekkingsgraad	109,2	112,7
Benodigde beleidsdekkingsgraad voor toekomstbestendige toeslagverlening	122,7	124,4
Reële dekkingsgraad	89,0	90,6

Voor het bepalen van het vereist eigen vermogen (de solvabiliteitstoets) maakt het pensioenfonds gebruik van het standaardmodel. Het bestuur acht het gebruik van het standaardmodel passend voor de risico's van het pensioenfonds. De uitkomsten van de solvabiliteitstoets zijn opgenomen onder toelichting 12 Risicobeheer. Op basis hiervan bedraagt het (minimum) eigen vermogen op 31 december:

	2020	2019
	EUR	EUR
Aanwezig eigen vermogen	245.301	215.360
Minimaal vereist eigen vermogen	54.860	53.724
Vereist eigen vermogen (strategische beleggingsmix)	254.704	255.901

De vermogenspositie van het pensioenfonds kan als gevolg hiervan worden gekarakteriseerd als niet voldoende.

Herstelplan

Vanwege het reservetekort geldt voor het pensioenfonds een herstelplan. Het pensioenfonds heeft op 1 mei 2015 een herstelplan ingediend, dat door De Nederlandsche Bank op 21 augustus 2015 ongewijzigd is goedgekeurd. De belangrijkste maatregel uit het herstelplan is dat een beperkte toeslagverlening tot het vereiste eigen vermogen is bereikt. Een nadere toelichting op het herstelplan is opgenomen in het bestuursverslag.

10 Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen

Het mutatieoverzicht voor de voorziening voor pensioenverplichtingen is als volgt:

	2020	2019
	EUR	EUR
Stand per 1 januari	1.340.047	1.249.786
Pensioenopbouw	79	101
Risicokoopsommen	38	40
Grondslagwijziging AO	-259	377
Toeslagverlening	3.019	5.619
Rentetoevoeging	-4.226	-2.868
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	-55.278	-55.609
Wijziging marktrente	118.009	137.468
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	-286	-289
Aanpassing overlevingskansen	-27.501	-
Wijziging veronderstellingen kostenvoorziening	-	4.603
Overige wijzigingen	-5.182	819
Stand per 31 december	1.368.460	1.340.047

In het mutatieoverzicht wordt rekening gehouden met het herverzekerde gedeelte van de technische voorziening, zoals vermeld bij toelichting 6 'Contracten herverzekeringen'. Ultimo boekjaar bedraagt de interne rentevoet 0,015% (2019: 0,547%). Voor een toelichting wordt verwezen naar de toelichting op de verschillende posten uit de staat van baten en lasten.

De voorziening voor netto pensioenverplichtingen is naar categorieën als volgt samengesteld:

	2020	2019
	EUR	EUR
Actieven en arbeidsongeschikten	25.143	27.815
Gewezen deelnemers	545.684	526.103
Pensioengerechtigden	760.339	749.297
Vrijwillige pensioenaanspraken	203	226
Toekomstige uitvoeringskosten	36.947	36.461
Totaal technische voorziening voor risico fonds	1.368.316	1.339.902
Technische voorziening afgedekt door garantiecontract	144	145
Stand per 31 december	1.368.460	1.340.047

De methode voor de berekening van de pensioenverplichtingen is zodanig toegepast dat er geen sprake is van een financieringsachterstand. Naar hun aard hebben de technische voorzieningen in het algemeen een langlopend karakter.

Korte beschrijving van de pensioenregeling

De pensioenregeling kan worden gekenmerkt als een voorwaardelijk geïndexeerde middelloonregeling met een pensioenrichtleeftijd van 67 jaar. Met ingang van 1 januari 2015 wordt nog voor een beperkte groep deelnemers jaarlijks een aanspraak op ouderdomspensioen opgebouwd van 2,1% van de in dat jaar geldende pensioengrondslag. De pensioengrondslag is gelijk aan het –gemaximeerde– jaarsalaris, onder aftrek van een franchise. De hoogte van zowel het (gemaximeerde) jaarsalaris als de franchise is per 1 januari 2015 bevroren.

Tevens bestaat er recht op partner- en wezenpensioen. Overeenkomstig artikel 10 van de Pensioenwet kwalificeert de pensioenregeling als een uitkeringsovereenkomst. In de pensioenparagraaf van dit jaarverslag wordt nader ingegaan op de pensioenregeling.

Pensioenopbouw, risicokoopsommen en grondslagwijziging arbeidsongeschiktheid

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuarieel berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen.

De grondslagwijziging arbeidsongeschiktheid heeft betrekking op een beperkte groep arbeidsongeschikte deelnemers uit de destijds van toepassing zijnde eindloonregeling. Door aanpassing van de pensioengrondslag door indexatie van het pensioengevend salaris en franchise, hebben deze deelnemers recht op hogere pensioenaanspraken.

Toeslagverlening

Gewezen deelnemers ('slapers') en pensioengerechtigden

De toeslagen op pensioenrechten en -aanspraken voor gewezen deelnemers ('slapers') en pensioengerechtigden worden jaarlijks vastgesteld door het bestuur van het pensioenfonds. Er bestaat een ambitie om jaarlijks de pensioenrechten en -aanspraken aan te passen. De daadwerkelijke toeslag in een jaar is voorwaardelijk en afhankelijk van de hoogte van de beschikbare middelen. De toeslag bedraagt maximaal de stijging van de CBS-consumumentenprijsindex, afgeleid, zoals vastgesteld door het CBS.

Er is geen recht op toekomstige toeslagen. Het is niet zeker of en in hoeverre in de toekomst wordt geïndexeerd. Het pensioenfonds heeft geen geld gereserveerd voor toekomstige toeslagen. Toeslagen zijn afhankelijk van de middelen van het pensioenfonds, en daarvoor zijn beleggingsresultaten een belangrijk element. Onder het nFTK worden strengere eisen gesteld aan de toeslagverlening door pensioenfonds. Voor een toelichting hierop wordt verwezen naar de pensioenparagraaf in het bestuursverslag.

Het bestuur heeft op 8 januari 2020 besloten een gedeeltelijke toeslagverlening van 0,3% toe te kennen op de pensioenaanspraken per 1 januari 2020. Bij de bepaling van de voorziening voor pensioenverplichtingen is met dit besluit rekening gehouden.

Onder bepaalde omstandigheden kunnen inhaaltoeslagen worden toegekend. Inhaaltoeslagen zijn toeslagen die worden toegezegd, voor zover in het verleden niet voor 100% is geïndexeerd. Om inhaaltoeslagen te kunnen toekennen is een hoge dekkinggraad vereist en deze zijn daarom op korte termijn niet te verwachten. Er geldt een maximumtermijn van 10 jaar waarbinnen teruggekeken wordt naar de gemiste toeslagen en gegeven kortingen. Hierbij zal herstel van eventueel toegepaste kortingen als eerste worden doorgevoerd. Het volledige beleid met betrekking tot inhaaltoeslagen staat beschreven in de ABTN van het pensioenfonds.

Voor de gewezen deelnemers ('slapers') en de gepensioneerden is in de volgende tabel het verschil tussen de volledige en de werkelijk toegekende toeslagen opgenomen:

	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Ambitie (prijsinflatie)	1,7	1,7	1,3	0,4	0,4	0,7	0,9	2,0	2,3	1,4
Toegekend (per 1 januari)	0,3	0,6	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vershil	1,4	1,1	1,2	0,4	0,4	0,7	0,9	2,0	2,3	1,4

Actieven, arbeidsongeschikten en gewezen deelnemers ('werkzaam bij de werkgevers')

De onvoorwaardelijke toeslagverlening voor actieven, arbeidsongeschikten en gewezen deelnemers ('werkzaam zijn bij de werkgevers') is vanaf 1 januari 2015 buiten het pensioenfonds ondergebracht.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen zijn opgerent met -0,324% (2019: -0,235%) op basis van de éénjaarsrente op de interbancaire swapmarkt aan het begin van het verslagjaar.

Onttrekking pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuariael berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De afname van de voorziening ad EUR 55.257 (2019: EUR 55.554) betreft een bedrag van EUR 53.323 (2019: EUR 53.744) dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte pensioenuitkeringen in de verslagperiode. Daarnaast is er EUR 21 (2019: EUR 55) dat vrijkomt ten behoeve van herverzekeringen. Toekomstige pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden vooraf actuariael berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De jaarlijkse onttrekking van de voorziening betreft EUR 1.934 (2019: EUR 1.810) dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte uitvoeringskosten in de verslagperiode.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. De effecten worden verantwoord onder het hoofd 'Wijziging marktrente'. De ontwikkeling van de marktrente van de afgelopen drie jaar is als volgt:

	Modified duration	Rentetermijnstructuur (RTS)
	Jaar	%
Per 31 december 2018	13,6	1,133
Per 31 december 2019	14,1	0,404
Per 31 december 2020	14,3	-0,125

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

Het positieve resultaat op waardeoverdrachten wordt veroorzaakt doordat de uitgaande waardeoverdrachten zijn bepaald op basis van andere grondslagen dan gehanteerd voor de vaststelling van de voorziening.

Aanpassing overlevingskansen

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien van sterfte, lang leven, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen, zowel voor de gehele bevolking als voor de populatie van het pensioenfonds.

De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het bestuur van het pensioenfonds. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien. Voor boekjaar 2020 wordt gebruik gemaakt van de Prognosetafel AG2020 (2019: Prognosetafel AG2018). De fondsspecifieke correctiefactoren voor ervaringssterfte blijven ongewijzigd ten opzichte van voorgaand jaar.

Wijziging veronderstellingen kostenvoorziening

In 2019 heeft het pensioenfonds onderzoek verricht naar de uitgangspunten voor het vaststellen van de voorziening voor toekomstige uitvoeringskosten. Ter bepaling van de voorziening voor toekomstige uitvoeringskosten maakt het pensioenfonds gebruik van een liquidatiescenario. In 2019 heeft het pensioenfonds na onderzoek en gegeven de marktomstandigheden besloten de opslag op de technische voorziening na het moment van liquidatie te verhogen van 2,0% naar 2,5%.

Overige wijzigingen

	2020	2019
	EUR	EUR
Resultaat op kanssystemen:		
▪ Sterfte	4.802	-209
▪ Arbeidsongeschiktheid	-	-44
Overige mutaties technische voorzieningen	-9.984	1.072
Totaal	-5.182	819

Resultaat op arbeidsongeschiktheid

	2020	2019
	EUR	EUR
Onttrekking wegens arbeidsongeschiktheidsgevallen	-	44
Totaal	-	44

11 Overige schulden en overlopende passiva

	2020	2019
	EUR	EUR
Niet opgevraagde pensioenuitkeringen	1.617	1.525
Beleggingscrediteuren	64.234	48.071
Belastingen en premies sociale verzekeringen	1.169	1.171
Overige schulden	2.056	2.633
Derivaten	646	234
Stand per 31 december	69.722	53.634

Alle schulden hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar. Onder de post derivaten zijn valutatermijncontracten EUR 646 (2019: EUR 186) en rentetermijncontracten EUR 0 (2019: 48) begrepen.

Beleggingscrediteuren

	2020	2019
	EUR	EUR
Schulden uit collateral management	63.260	41.648
Nog af te wikkelen transacties	974	6.423
Stand per 31 december	64.234	48.071

12 Risicobeheer

Het pensioenfonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het fonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Het solvabiliteitsrisico is daarmee het belangrijkste risico. In 2020 heeft het bestuur een risicoanalyse uitgevoerd en de uitkomsten hiervan vormen mede de basis voor het beleid van het pensioenfonds en de toelichting hierna. Dit beleid is verwoord in de ABTN. Het bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van de financiële risico's. Deze beleidsinstrumenten betreffen:

- Beleggingsbeleid;
- Toeslagbeleid;
- Kortingsbeleid.

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vindt plaats na analyses ten aanzien van te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. Daarbij wordt onder meer gebruik gemaakt van de ALM-studie die in 2018 werd uitgevoerd. Ook het financieel crisisplan dat door het bestuur in december 2020 opnieuw is vastgesteld, is verwerkt in onderstaande toelichting op de risico's, het risicobeleid en de ingezette beheersmaatregelen/ afdekkingsinstrumenten.

De uitkomsten van deze analyses vinden hun weerslag in jaarlijks door het bestuur vast te stellen beleggingsrichtlijnen als basis voor het uit te voeren beleggingsbeleid. De beleggingsrichtlijnen geven normen en limieten aan waarbinnen de uitvoering van het beleggingsbeleid door de vermogensbeheerders moet plaatsvinden. Deze uitgangspunten zijn vastgelegd in mandaatovereenkomsten met de vermogensbeheerders.

Solvabiliteitsrisico

Het belangrijkste risico voor het pensioenfonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het fonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen.

De solvabiliteit wordt gemeten op basis van zowel algemeen geldende normen als specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd. Indien de solvabiliteit van het pensioenfonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een eventuele toeslagverlening op opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het pensioenfonds verworven pensioenaanspraken en -rechten vermindert.

Om het solvabiliteitsrisico te beheersen dient het pensioenfonds buffers in het vermogen aan te houden. De omvang van deze buffers (buffers plus de pensioenverplichtingen heten samen het vereist vermogen) wordt vastgesteld met de door De Nederlandsche Bank voorgeschreven solvabiliteitstoets (S-toets). Deze toets bevat een kwantificering van de bestuursvisie op de fondsspecifieke restrisico's (na afdekking).

De buffers zijn berekend op basis van de standaardmethode waarbij voor de samenstelling van de beleggingen wordt uitgegaan van de strategische beleggingsmix in de evenwichtssituatie. Voor de berekening van de buffers wordt het belang in het Absolute return beleggingsfonds gelijkgesteld aan beleggingen in hedgefondsen.

De berekening van het vereist eigen vermogen (strategische beleggingsmix in evenwichtssituatie) en het hieruit voortvloeiende tekort aan het einde van het boekjaar is als volgt:

	2020	2019
	EUR	EUR
S ₁ Renterisico	3.461	5.200
S ₂ Zakelijke waardenrisico	211.148	204.400
S ₃ Valutarisico	45.857	49.639
S ₄ Grondstoffenrisico	-	-
S ₅ Kredietrisico	62.630	69.882
S ₆ Verzekeringstechnisch risico	29.524	28.787
S ₇ Liquiditeitsrisico	N.v.t.	N.v.t.
S ₈ Concentratierisico	N.v.t.	N.v.t.
S ₉ Operationeel risico	N.v.t.	N.v.t.
S ₁₀ Actief beheer risico	12.550	8.804
Wortelformule: $\sqrt{(S_1^2 + S_2^2 + 2 * 0,4 * S_1 * S_2 + S_3^2 + S_4^2 + S_5^2 + 2 * 0,4 * S_1 * S_5 + 2 * 0,5 * S_2 * S_5 + S_6^2 + S_{10}^2)}$		
Totaal vereist eigen vermogen o.b.v. wortelformule	254.704	255.901
Totale voorziening pensioenverplichtingen [A]	1.368.460	1.340.047
Totaal Vereist vermogen [B]	1.623.164	1.595.947
Totaal aanwezig vermogen (Totaal activa – schulden) [C]	1.613.761	1.555.407
Surplus/tekort [C-B]	-9.403	-40.540
Vereiste dekkingsgraad (strategische beleggingsmix) [B/A]	118,6%	119,1%
Aanwezige dekkingsgraad (strategische beleggingsmix) [C/A]	117,9%	116,1%

De vereiste dekkingsgraad op basis van de feitelijke beleggingsmix in de evenwichtssituatie is 118,0% ultimo 2020 (2019: 119,6%).

Marktrisico (S1-S4)

Het marktrisico omvat het renterisico, het koersrisico op zakelijke waarden en het valutarisico. De strategie met betrekking tot het beleggingsrisico wordt bepaald door de beleggingsdoelstellingen. Het marktrisico wordt op dagelijkse basis beheerd door de fiduciair manager in overeenstemming met de aanwezige beleidskaders en richtlijnen. De fiduciair manager overlegt hierover op zeer regelmatige basis met het pensioenbureau en de beleggingscommissie. De overall marktposities worden maandelijks gerapporteerd aan het bestuur.

Renterisico (S1)

Het renterisico is het risico dat de marktwaarde van de portefeuille vastrentende waarden en de pensioenverplichtingen verandert als gevolg van ontwikkelingen in de marktrente. De rentegevoeligheid kan worden gemeten door middel van de duration. De duration meet de rentegevoeligheid van de contante waarde van de kasstromen, rekening houdend met de gewogen gemiddelde resterende looptijd in jaren.

Het strategisch beleid van het pensioenfonds is erop gericht om het renterisico voor 70% af te dekken. De afdekking van het renterisico wordt gerealiseerd via een liability matching portefeuille, waarbij de duration van de vastrentende waarden zijn afgestemd op de contante waarde van de kasstromen van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruikt gemaakt van langlopende obligaties in combinatie met renteswaps en futures. Bij een renteswap wordt een vaste lange rente geruild tegen een variabele korte rente. Het pensioenfonds ontvangt in dit geval een lange rente, vergelijkbaar met de kasstroom van een langlopende obligatie en betaalt daarvoor een variabele korte rente. Bij het afsluiten van een renteswap wordt de 'duration-mismatch' verkleind, maar ontstaan nieuwe risico's zoals tegenpartij-, liquiditeits- en juridische risico's. Deze risico's worden door het bestuur acceptabel geacht. Het pensioenfonds heeft interne beheersingsmaatregelen geïmplementeerd die een continue monitoring op deze risico's waarborgen. De renteafdekking is ondergebracht bij een gespecialiseerde vermogensbeheerder die de liability matching portefeuille beheert.

De duration en het effect van de renteaftdekking kunnen als volgt worden samengevat:

	2020		2019	
	Balanswaarde	Duration	Balanswaarde	Duration
	EUR	Jaar	EUR	Jaar
Vastrentende waarden (vóór derivaten)	424.015	5,0	529.839	8,2
Vastrentende waarden (na derivaten)	489.473	15,0	571.962	14,0
Nominale pensioenverplichtingen	1.368.460	14,3	1.340.047	14,1

Uit bovenstaand overzicht blijkt dat de duration van de vastrentende waarden circa 5,0 jaar bedraagt, zonder het effect van rentederivaten. Het pensioenfonds is rentederivaten aangegaan, waarmee de totale duration van de vastrentende waarden is verlengd tot 15,0 jaar. De duration van de nominale pensioenverplichtingen bedraagt 14,3 jaar, wat de rentegevoeligheid veroorzaakt. Overigens kan de duration van de vastrentende waarden niet een-op-een worden vergeleken met de duration van de verplichtingen, omdat ook rekening gehouden moet worden met de absolute omvang van de beleggingen en de pensioenverplichtingen.

Zakelijke waardenrisico (S2)

Het zakelijke waardenrisico is het risico van waarde wijzigingen door de ontwikkeling van marktprijzen. Het wordt veroorzaakt door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren. Het prijsrisico wordt gemitigeerd door diversificatie die onder meer is vastgelegd in de strategische beleggingsmix van het pensioenfonds.

De segmentatie van aandelen naar regio is als volgt:

	2020		2019	
	EUR	%	EUR	%
Nederland	5.816	1,1	6.283	1,1
Andere EU-landen	47.470	9,3	85.148	15,2
Overig Europa	36.197	7,1	14.599	2,6
Noord-Amerika	284.787	56,0	290.825	51,8
Japan	38.445	7,6	46.589	8,3
Overige	96.023	18,9	118.115	21,0
Totaal	508.738	100,0	561.559	100,0

De segmentatie van vastgoed en public infrastructuur aandelen naar regio is als volgt:

	2020		2019	
	EUR	%	EUR	%
Nederland	87	0,1	1.372	1,2
Andere EU-landen	15.511	15,0	24.665	21,0
Overig Europa	6.695	6,5	709	0,6
Noord-Amerika	63.477	61,4	74.395	63,4
Japan	4.872	4,7	6.178	5,3
Overige	12.802	12,3	9.948	8,5
Totaal	103.444	100,0	117.267	100,0

De segmentatie van de portefeuille zakelijke waarden naar sectoren is als volgt:

	2020		2019	
	EUR	%	EUR	%
Financiële instellingen	68.302	10,3	103.375	15,2
Industrie	81.823	12,3	103.592	15,3
Consumentengoederen	102.167	15,4	103.529	15,2
Informatie technologie en telecom	146.432	22,0	119.894	17,7
Gezondheidszorg	63.388	9,5	55.146	8,1
Energie en nutsbedrijven	29.361	4,4	48.383	7,1
Vastgoed en infrastructuur	120.709	18,2	117.267	17,3
Totaal aandelen	612.182	92,1	651.186	95,9
Belangen in hedgefondsen	52.652	7,9	27.640	4,1
Totaal zakelijke waarden	664.834	100,0	678.826	100,0

In de solvabiliteitstoets voor vaststelling van de buffers voor het risico op zakelijke waarden is rekening gehouden met deze samenstelling. Voor beleggingen in GTAA en hedgefondsen is in de toets rekening gehouden met een additionele buffer vanwege het hogere risicoprofiel dat met deze beleggingen samenhangt. Het pensioenfonds belegt in hedgefondsen met als doel het verkrijgen van een absoluut rendement dat niet is gerelateerd aan marktomstandigheden.

Valutarisico (S3)

Het totaalbedrag dat niet in euro's is belegd bedraagt ultimo jaar circa 42,3% (2019: 44,9%) van de beleggingsportefeuille exclusief de valutaderivaten. De belangrijkste valuta daarin is de USD. Het strategische beleid van het fonds is om alle valutaposities met betrekking tot aandelen, indirect vastgoed en public infrastructuur aandelen voor 70% af te dekken, met uitzondering van aandelen in opkomende markten. Voor beleggingen in bedrijfsobligaties, high yield obligaties, senior bank loans en obligaties van opkomende markten geldt dat de valutarisico's volledig worden afgedekt. Obligaties van opkomende markten in lokale valuta worden niet afgedekt. De overige beleggingen luiden in euro's of worden geheel afgedekt, waarbij een tijdelijke tactische beleidsruimte aanwezig is. Per einde boekjaar is de vordering wegens de uitstaande valutatermijncontracten EUR 3.891 (2019: EUR 3.174).

De beleggingen in vreemde valuta inclusief bijbehorende vorderingen en schulden kunnen per categorie als volgt worden gespecificeerd:

	2020					
	EUR (€)	GBP (£)	JPY (¥)	USD (\$)	Overige	Totaal
	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
Vastgoed en Infrastructuur	13.706	5.878	4.901	57.594	21.744	103.823
Aandelen	35.378	15.272	27.754	377.461	53.162	509.027
Vastrentende waarden	343.897	301	1.393	74.903	4.771	425.265
Overige	529.391	115	74	29.533	962	560.075
Totaal	922.372	21.566	34.122	539.491	80.639	1.598.190
Valuta derivaten	430.962	-15.327	-28.071	-350.585	-33.088	3.891
Netto positie	1.353.334	6.239	6.051	188.906	47.551	1.602.081

	2019					
	EUR (€)	GBP (£)	JPY (¥)	USD (\$)	Overige	Totaal
	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
Vastgoed en Infrastructuur	15.641	8.412	6.213	64.775	22.698	117.739
Aandelen	36.149	20.262	30.985	385.535	61.434	534.365
Vastrentende waarden	443.484	491	2.828	81.434	4.682	532.919
Overige	352.699	647	246	286	1.429	355.307
Totaal	847.973	29.812	40.272	532.030	90.243	1.540.330
Valuta derivaten	467.469	-25.701	-38.775	-354.954	-44.865	3.174
Netto positie	1.315.442	4.111	1.497	177.076	45.378	1.543.504

Wijzigingen in de valutakoersen zijn van invloed op de ontwikkeling van de dekkingsgraad voor zover niet afgedekt. Een restrisico betreft de categorie overige valuta; het betreft valuta in opkomende markten en/of valuta die een sterke correlatie hebben met de USD en EUR ('proxy hedge'). Het bestuur heeft besloten om deze risico's niet af te dekken. In de solvabiliteitstoets is in de buffers voor het valutarisico rekening gehouden met bovenstaande valutaposities en afdekkingen.

Grondstoffenrisico (S4)

Pensioenfonds die beleggen in grondstoffen lopen het risico dat de waarde van deze beleggingen daalt. In het standaardmodel is een berekening van de gevoeligheid van het eigen vermogen voor grondstoffen voorgeschreven. Het pensioenfonds belegt echter niet in grondstoffen.

Kredietrisico (S5)

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het pensioenfonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het pensioenfonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, marktpartijen waarmee Over The Counter (OTC)-derivatenposities worden aangegaan en herverzekeraars. Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het fonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten, waardoor het fonds financiële verliezen lijdt.

Beheersing vindt plaats door het stellen van limieten aan tegenpartijen op totaalniveau, dat wil zeggen met inachtneming van alle posities die een tegenpartij heeft jegens het pensioenfonds, het vragen van extra zekerheden zoals onderpand bij het uitlenen van effecten, het hanteren van prudente verstrekingsnormen bij hypothecaire geldleningen. Ter afdekking van het settlementrisico wordt door het pensioenfonds enkel belegd in markten waar een voldoende betrouwbaar clearing- en settlementstelsel functioneert. Met betrekking tot niet-beursgenoteerde beleggingen, met name OTC-derivaten, wordt door het pensioenfonds enkel gewerkt met tegenpartijen waarmee ISDA/CSA-overeenkomsten zijn afgesloten, zodat posities van het fonds worden afgedekt door onderpand. De samenstelling van vastrentende waarden naar regio kan als volgt worden samengevat:

	2020	2019
	EUR	EUR
Nederland	12.265	18.933
Andere EU-landen	165.380	287.192
Overig Europa	18.143	3.700
Noord-Amerika	128.401	96.575
Andere	99.826	123.439
Totaal	424.015	529.839

De kredietwaardigheid van veel marktpartijen wordt ook door rating agencies beoordeeld. De samenvatting van de vastrentende waarden op basis van de ratings zoals eind 2020 gepubliceerd door Standard & Poors is als volgt:

	2020	2019
Rating:	%	%
AAA	8,7	12,1
AA	24,3	33,0
A	13,6	16,1
BBB	11,7	9,1
Lager dan BBB	40,6	29,3
Geen rating	1,1	0,4
Totaal	100,0	100,0

De debiteuren met een rating lager dan BBB en geen rating zijn opkomende landen, high yield obligaties, senior bank loans en liquiditeiten die via beleggingsfondsen worden aangehouden. Ter dekking van derivatenposities (collateral management) worden liquiditeiten aangehouden in geldmarktfondsen. Inzake concentratie van risico's kan worden gemeld dat ultimo 2020 geen sprake is van beleggingen in een individuele tegenpartij, anders dan staatsobligaties of geldmarktfondsen, groter dan 0,8% (2019: 0,5%) van het totaal aan obligatiebeleggingen.

In de volgende tabel wordt de verdeling van vastrentende waarden naar sector weergegeven:

	2020	2019
	EUR	EUR
Overheidsinstellingen	228.587	384.599
Financiële instellingen	21.693	15.571
Reële economie	173.735	129.669
Totaal	424.015	529.839

In de solvabiliteitstoets is eind 2020 met het kredietrisico zoals blijkt uit bovenstaande gegevens rekening gehouden.

Verzekeringstechnische risico's (S6)

De belangrijkste verzekeringstechnische of actuariële risico's zijn het langlevensrisico, het kortlevensrisico en het toeslagrisico.

Het **langlevensrisico** is het belangrijkste verzekeringstechnische risico. Langlevensrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen. Als gevolg hiervan volstaat de opbouw van het pensioenvermogen niet voor de uitkering van de pensioenverplichting. Door toepassing van actuele prognosetafels met adequate correcties voor ervaringssterfte is het langlevensrisico nagenoeg geheel verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen. Het **kortlevensrisico (overlijdensrisico)** betekent dat het pensioenfonds in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen waarvoor door het pensioenfonds geen voorzieningen zijn getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen. Het pensioenfonds heeft de herverzekeringen voor het nabestaanden- en wezenpensioen op risicobasis met ingang van 1 januari 2015 beëindigd. Het **toeslagrisico** omvat het risico dat de ambitie van het bestuur om toeslagen op pensioen toe te kennen in relatie tot de algemene prijsontwikkeling niet kan worden gerealiseerd. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in de rente, beleggingsrendementen, looninflatie en demografie (beleggings- en actuariële resultaten). Uiteindelijk is de hoogte van de beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds leidend. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de toeslagverlening voorwaardelijk is.

De reële dekkingsgraad geeft inzicht in de mate waarin toeslagen kunnen worden toegekend (ook wel aangeduid als de toeslagruimte). Voor het bepalen van de reële dekkingsgraad worden onvoorwaardelijke nominale pensioenverplichtingen verdisconteerd tegen een reële, in plaats van nominale, rentetermijnstructuur. Omdat er op dit moment geen markt voor financiële instrumenten aanwezig is waaruit de reële rentetermijnstructuur kan worden afgeleid, wordt gebruikgemaakt van een benaderingswijze. De nominale rente kan worden verminderd met een bepaald (vast) percentage dat de toeslagambitie op lange termijn weergeeft. Ook kan gebruik worden gemaakt van de verwachte loon- of prijsinflatie. Ultimo 2020 bedraagt de reële dekkingsgraad 89,0% (2019: 90,6%).

Het pensioenfonds heeft deze bovengenoemde drie risico's beoordeeld en verwerkt in de buffer voor het verzekeringstechnisch risico ultimo 2020.

Liquiditeitsrisico (S7)

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het pensioenfonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Het liquiditeitsrisico wordt door het pensioenfonds beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Voor de korte termijn maakt het pensioenfonds gebruik van een liquiditeitsprognose waarbij rekening wordt gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies. Op basis van de ultimo 2020 verwachte kasstromen ziet de liquiditeitsplanning van het pensioenfonds er op lange termijn op hoofdlijnen als volgt uit:

	2020						
	Balans- waarde	Totaal nominale kasstromen	< 1 jaar	1-5 jaar	5-10 jaar	10-20 jaar	>20 jaar
	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
Vastrentende waarden	913.128	1.010.634	552.210	171.693	91.319	54.733	140.678
Rentederivaten	65.713	54.511	-704.706	155.969	200.056	274.478	128.713
Verplichtingen	-1.368.460	-1.333.192	-53.551	-216.218	-261.645	-423.494	-378.284
Saldo	-389.619	-268.047	-206.047	111.444	29.729	-94.282	-108.893

	2019						
	Balans- waarde	Totaal nominale kasstromen	< 1 jaar	1-5 jaar	5-10 jaar	10-20 jaar	>20 jaar
	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
Vastrentende waarden	863.153	1.000.309	390.629	154.857	107.670	93.054	254.098
Rentederivaten	42.123	63.785	-422.205	110.407	102.247	180.443	92.892
Verplichtingen	-1.340.047	-1.417.425	-53.679	-217.847	-266.929	-446.360	-432.610
Saldo	-434.771	-353.331	-85.254	47.417	-57.011	-172.863	-85.620

De liquiditeitsbehoefte ('margin requirements') die voortvloeit uit onderpand op derivaten is berekend volgens de richtlijnen van de Central Counterparty (CCP) en bedraagt onder normale omstandigheden circa EUR 90 miljoen en in een stress scenario EUR 115 miljoen. Voor de liquiditeitsbehoefte onder normale omstandigheden wordt gerekend met een 'initial margin' van EUR 40 miljoen en een buffer voor de dagelijkse 'variation margin' EUR 50 miljoen. Onder het stress scenario wordt een 'variation margin' verondersteld van EUR 75 miljoen. De genoemde bedragen zijn per peildatum 31 december 2020.

Door opzegging van de uitvoeringsovereenkomsten per 1 januari 2015 zijn de uitkeringen niet meer gedekt door premie-inkomsten, maar moeten volledig worden gefinancierd uit beleggingsopbrengsten.

In het geval de liquiditeitsbehoefte onder normale omstandigheden, dan wel een stressscenario hoger is dan de stand van de liquide middelen, kan het noodzakelijk zijn om (liquide) beleggingen te liquideren om aan de onderpandverplichtingen te voldoen. Eind 2020 zijn er voldoende beleggingen aanwezig die onmiddellijk en zonder waardeverlies te gelde kunnen worden gemaakt om een onvoorziene uitstroom van geldmiddelen te financieren. Hieruit blijkt dat op dit moment geen liquiditeitsrisico's voor het pensioenfonds bestaan. In de solvabiliteitstoets van het pensioenfonds worden hier dan ook geen buffers voor aangehouden.

Concentratierisico (S8)

Concentraties kunnen ertoe leiden dat het pensioenfonds bij grote veranderingen in bijvoorbeeld de waardering (marktrisico) of de financiële positie van een tegenpartij (kredietrisico) grote (veelal financiële) gevolgen hiervan ondervindt. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie in de portefeuille in producten, regio's of landen, economische sectoren of tegenpartijen. Naast concentraties in de beleggingsportefeuille kan ook sprake zijn van concentraties in de verplichtingen en de uitvoering.

Om concentratierisico's in de beleggingsportefeuille te beheersen maakt het bestuur gebruik van diversificatie en limieten voor beleggen in landen, regio's, sectoren en tegenpartijen. De beperkingen zijn vastgelegd in de contractuele afspraken met de vermogensbeheerders en het bestuur monitort op kwartaalbasis de naleving hiervan.

De spreiding in de beleggingsportefeuille is weergegeven in de tabel die is opgenomen bij de toelichting op het kredietrisico. Ultimo 2020 zijn in de beleggingsportefeuille geen posten met een omvang groter dan 2% van het balanstotaal aanwezig met uitzondering van staatsobligaties en geldmarktfondsen in Euro's.

De belangrijkste vorm van concentratierisico in de verplichtingen van het pensioenfonds is de demografische opbouw van de deelnemers. Gegeven de aard is dit risico niet te beïnvloeden. Ultimo 2020 is de verhouding tussen mannen en vrouwen in het pensioenfonds 67,7% : 32,3% (2019: 68,3% : 31,7%). De gemiddelde leeftijd bedraagt 68,7 jaar (2019: 68,1 jaar).

Op grond hiervan heeft het bestuur geconcludeerd dat er geen sprake is van concentratie in de activa of verplichtingen en dat er daarom geen buffer voor concentratierisico wordt aangehouden.

Operationeel risico (S9)

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Deze risico's worden door het pensioenfonds beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering zijn betrokken.

De beleggingsportefeuille is ondergebracht bij fiduciair manager Goldman Sachs Asset Management International. Met deze partij zijn een beleggingsovereenkomst en service level agreement gesloten. De afhankelijkheid van de fiduciair manager wordt beheerst doordat de bewaring van de stukken uit de portefeuille is ondergebracht bij Northern Trust Company.

Het pensioenfonds beoordeelt jaarlijks de kwaliteit van de uitvoering van de fiduciair manager en de custodian door middel van performancerapportages, SLA-rapportages en onafhankelijk interne beheersingsrapportages (SOC1 rapportages). Ook voor de individuele vermogensbeheerders worden SOC1 rapportages opgevraagd.

Aangezien hiermee sprake is van adequate beheersing van de operationele risico's worden door het pensioenfonds hiervoor geen buffers aangehouden in de solvabiliteitstoets.

Actief beheerrisico (S10)

Het actief beheer risico als onderdeel van het vereist eigen vermogen heeft betrekking op de ruimte om bij de uitvoering van het beleggingsbeleid af te wijken van de strategisch nagestreefde portefeuille. De mate van actief beheer wordt bepaald aan de hand van de tracking error ten opzichte van de voor de (deel) portefeuille vastgelegde benchmark.

Systeemrisico

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert, waardoor beleggingen van het pensioenfonds niet langer verhandelbaar zijn en

zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het pensioenfonds niet beheersbaar.

Gevolgen Covid-19 voor de bepaling van het vereist eigen vermogen

In het voorjaar van 2020 heeft het bestuur de gevolgen onderzocht van Covid-19 voor de continuïteit van bestuursprocessen, de continuïteit van operationele processen rondom het vermogensbeheer en de pensioenadministratie, de continuïteit van IT-systemen en de impact op de financiële risico's. In het bijzonder is aandacht geweest voor het liquiditeitsrisico en het operationeel risico.

Inzake het liquiditeitsrisico is er verhoogde aandacht geweest voor het risico van afnemende liquiditeit van de beleggingen, mede in combinatie met mogelijke onderpandverplichtingen uit hoofde van de derivatencontracten. Ondanks dat de volatiliteit op de financiële markten is toegenomen, met name in de periode maart-april 2020, heeft dit niet geleid tot verhoogde risico's omdat nagenoeg de gehele beleggingsportefeuille bestaat uit goed verhandelbare beleggingen.

Met betrekking tot het operationeel risico is extra aandacht besteed aan IT-beveiliging, de gezondheid van medewerkers en aan mogelijk opkomende frauderisicofactoren. Om de business continuïteit van de pensioenadministratie zoveel als mogelijk te waarborgen zijn diverse interne maatregelen toegepast, zodat de verschillende processen gewoon blijven doorlopen. Daarnaast hebben de uitbestedingspartijen maatregelen genomen, zodat ook daar de continuïteit is geborgd. De monitoring op de uitbestede processen, waaronder het vermogensbeheer, is vanaf maart 2020 geïntensiveerd. Over 2020 hebben zich geen incidenten naar aanleiding van deze nieuwe omstandigheden voorgedaan. Het bestuur heeft vastgesteld dat er daarom geen aanleiding is om het vereist eigen vermogen uit hoofde van dit risico te verhogen.

13 Niet in de balans opgenomen vorderingen en verplichtingen

Voorwaardelijke vorderingen

Met betrekking tot de door het Gerechtshof toegewezen vordering op FrieslandCampina, zoals nader toegelicht onder noot 23 (Gebeurtenissen na balansdatum), is de hoogte van deze vordering nog niet betrouwbaar in te schatten en is derhalve niet in de balans opgenomen als een vordering. Het pensioenfonds heeft geen overige voorwaardelijke vorderingen.

Ontvangen zekerheden en garanties

Het pensioenfonds heeft geen zekerheden en garanties ontvangen.

Langlopende contractuele verplichtingen

Het pensioenfonds heeft geen langlopende contracten.

Voorwaardelijke verplichtingen

Het pensioenfonds heeft geen voorwaardelijke verplichtingen.

Niet opgenomen pensioenverplichtingen

Alle pensioenverplichtingen zijn verantwoord.

Niet toegekende toeslagen; inhaalambitie

Het pensioenfonds heeft vanaf 1 januari 2009 tot 1 januari 2017 geen indexatie verleend aan gewezen deelnemers ('slapers') en gepensioneerden. Het pensioenfonds heeft sinds 2018 weer beperkte indexaties toegekend (per 1 januari 2018: 0,1%, per 1 januari 2019: 0,6% en per 1 januari 2020: 0,3%).

Vanwege een ontoereikende beleidsdekkingsgraad per 31 oktober 2020 konden de pensioenaanspraken en -rechten van gewezen deelnemers ('slapers') en gepensioneerden per 1 januari 2021 niet worden verhoogd. De voor het pensioenfonds geldende prijsontwikkeling over de periode oktober 2019 tot oktober 2020 was 1,1%. Dit betekent dat per 1 januari 2021 de achterstand in toeslagverlening 12,1% bedraagt. Zodra de financiële positie dit toelaat kan het bestuur eventueel besluiten tot het toekennen van inhaaltoeslagen.

14 Verbonden partijen

Identiteit van verbonden partijen

Tot 31 december 2014 was er sprake van een relatie tussen het pensioenfonds, de werkgever en de aangesloten ondernemingen en bestuurders van het pensioenfonds. Door het opzeggen van de uitvoeringsovereenkomsten is deze relatie per 1 januari 2015 verbroken.

Transacties met (voormalige) bestuurders

Inzake de beloning van bestuurders wordt verwezen naar toelichting 21. Er zijn geen leningen verstrekt aan en er is geen sprake van vorderingen op (voormalige) bestuurders. Eind 2020 nemen zes bestuursleden deel aan de pensioenregeling van het pensioenfonds op basis van de voorwaarden in het pensioenreglement.

Transacties met werkgevers

Tussen pensioenfonds en werkgevers zijn met betrekking tot de financiering van de aanspraken en de uitvoering van de gesloten regeling de volgende afspraken gemaakt:

- De werkgevers zullen tijdig aan het pensioenfonds alle gegevens verschaffen die nodig zijn om jaarlijks de pensioenrechten van en de premies voor arbeidsongeschikten en deelnemers, die reeds op 31 december 2014 uit dienst waren getreden op basis van een individuele vertrekregeling, maar waaraan door de werkgevers de toezegging is gedaan de pensioenopbouw voor te zetten, te kunnen bepalen. De werkgevers vrijwaren het pensioenfonds voor alle financiële nadelen als gevolg van onjuiste, onvolledige of niet-tijdige opgaven;
- De werkgevers hebben zich verplicht de premies te voldoen die berekend zijn volgens het pensioenreglement en de actuariële en bedrijfstechnische nota.

Het pensioenfonds heeft deze afspraken met de werkgevers in een beëindigingsovereenkomst vastgelegd, welke overeenkomst nog niet is geformaliseerd.

Juridische procedure jegens werkgevers

In 2019 heeft het pensioenfonds een appèldagvaarding uitgebracht tegen de voormalig aangesloten werkgevers die per 1 januari 2015 de uitvoeringsovereenkomst hebben opgezegd. Het pensioenfonds is van mening dat gelet op de omstandigheden van het geval de opzegging door de werkgevers van de uitvoeringsovereenkomst zónder aanbod tot betaling van een redelijke vergoeding, onrechtmatig was. In februari 2021 heeft het Gerechtshof Den Haag geoordeeld dat de werkgevers onrechtmatig hebben gehandeld door de uitvoeringsovereenkomst op te zeggen zonder daarbij een redelijke vergoeding aan te bieden. In noot 23 (Gebeurtenissen na balansdatum) wordt hierop verder ingegaan. Bij het vaststellen van de vermogenspositie eind 2020 is geen rekening gehouden met de onzekere omvang van de schadestaatprocedure.

15 Premiebijdragen

De kostendekkende premie en feitelijke premie zijn als volgt:

	2020	2019
	EUR	EUR
Werkgeversbijdrage	49	500
Kostendekkende premie	49	500

	2020	2019
	EUR	EUR
Kostendekkende premie	65	500
Verrekening verschil van voorgaande jaren	-16	-8
Feitelijke premie	49	492

De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate in de staat van baten en lasten verantwoord.

De samenstelling van de kostendeekkende premie is als volgt:

	2020	2019
	EUR	EUR
Actuarieel benodigd voor pensioenopbouw	-	-
Toeslagverlening actieven	46	386
Toeslag voor instandhouding van het vereist eigen vermogen	10	81
Toeslag voor uitvoeringskosten	3	22
Risicopremie voor overlijden en arbeidsongeschiktheid	6	8
Totaal	65	497

16 Beleggingsresultaten risico fonds

	2020			
	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten van vermogens-beheer	Totaal
	EUR	EUR	EUR	EUR
Vastgoed en Infrastructuur	3.162	-13.664	-553	-11.055
Aandelen	7.135	28.796	-1.013	34.918
Vastrentende waarden	5.069	34.930	-1.829	38.170
Derivaten	5.383	53.829	-99	59.113
Overige beleggingen	235	-6.430	-1.451	-7.646
Uitlening effecten	253	-	-51	202
Totaal	21.237	97.461	-4.996	113.702

	2019			
	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten van vermogens-beheer	Totaal
	EUR	EUR	EUR	EUR
Vastgoed en Infrastructuur	4.022	25.848	-686	29.184
Aandelen	8.727	112.223	-1.079	119.871
Vastrentende waarden	5.992	73.082	-2.249	76.825
Derivaten	5.633	14.052	-59	19.626
Overige beleggingen	-134	-158	-1.228	-1.520
Uitlening effecten	297	-	-59	238
Totaal	24.537	225.047	-5.360	244.224

De kosten van vermogensbeheer omvatten de kosten die door de custodian en vermogensbeheerder(s) direct bij het pensioenfonds in rekening zijn gebracht. Deze kosten bestaan voor EUR 4.996 (2019: EUR 5.360) uit vaste vergoedingen. De overige vermogensbeheerkosten omvatten een vergoeding van EUR 1.345 (2019: EUR 1.314) voor fiduciair beheer en EUR 505 (2019: EUR 515) voor transactiekosten en bewaarloon. Het aandeel van het pensioenfonds in de kosten die door vermogensbeheerders ten laste van beleggingsfondsen zijn gebracht is onderdeel van de indirecte beleggingsopbrengsten. Transactiekosten zijn onderdeel van de aan- en verkooptransacties van beleggingen. Deze zijn eveneens onderdeel van de indirecte beleggingsopbrengsten.

17 Saldo herverzekering

	2020	2019
	EUR	EUR
Uitkeringen herverzekering	15	12
Totaal	15	12

De uitkeringen ontvangen van de herverzekeraars hebben betrekking op technische voorzieningen afgedekt door garantiecontracten, ondergebracht bij herverzekeraars Elips Life, ASR en N.V. Levensherverzekering-Maatschappij "De Hoop". Dit betreft een aflopende portefeuille zonder nieuwe instroom.

18 Pensioenuitkeringen en afkopen

	2020	2019
	EUR	EUR
Ouderdomspensioen	40.166	40.581
Nabestaandenpensioen (partnerpensioen)	12.843	12.704
Wezenpensioen	31	45
Invaliditeitspensioen	181	253
Afkopen	308	291
Overige pensioenuitkeringen	-	-
Totaal	53.529	53.874

De indexatie van de uitkeringen per 1 januari 2020 was 0,3%. De post Afkopen betreft de afkoop van ingaande pensioenen die lager zijn dan EUR 497,27 (2019: EUR 484,09) per jaar overeenkomstig artikel 65 van de Pensioenwet.

19 Saldo overdrachten van rechten

	2020	2019
	EUR	EUR
Uitgaande waardeoverdrachten	182	322
Totaal waardeoverdrachten	182	322

Waardeoverdracht betreft de overdracht aan de pensioenuitvoerder van de nieuwe werkgever van de contante waarde van premievrije pensioenaanspraken van deelnemers, die tot de ontslagdatum zijn opgebouwd. In 2020 waren er 3 uitgaande waardeoverdrachten (2019:7).

20 Kosten pensioenuitvoering

	2020	2019
	EUR	EUR
Bestuurskosten	110	96
Personeelskosten	721	697
Accountantskosten	50	52
Certificerend actuaire	20	20
Adviserend actuaire	111	144
Overige advisering	150	243
Contributies en bijdragen	109	106
Automatiserings- en overige kosten	430	413
Totaal	1.701	1.771

Van de totale kosten pensioenuitvoering kan EUR 142 (2019: EUR 190) worden toegeschreven aan incidentele kosten in verband met een juridische procedure. De personeelskosten hebben betrekking op de medewerkers van het pensioenbureau, dat zorgdraagt voor de bestuursondersteuning, de uitvoering van de pensioenregeling, financiële- en beleggingsadministratie en het toezicht op de beleggingen.

Honoraria van de accountant

Onder accountantskosten is het honorarium inclusief omzetbelasting van KPMG Accountants opgenomen, een en ander zoals bedoeld in artikel 2:382a BW. De kosten bestaan volledig uit de wettelijke controle van de jaarrekening en staten en benodigde assurance opdracht ten behoeve van de basisgegevens.

Aantal personeelsleden

Bij het pensioenfonds zijn geen werknemers in dienst. De werkzaamheden worden verricht door werknemers die in dienst zijn van een van de aangesloten werkgevers of die tijdelijk zijn gedetacheerd. Met de werkgever zijn schriftelijke afspraken gemaakt over deze beschikbaarstelling. De aan de beschikbaarstelling verbonden kosten zijn voor rekening van het pensioenfonds.

21 Bezoldiging van bestuurders

De bezoldiging van de leden van het bestuur, bestuurscommissies en overige gremia bedraagt:

Bedragen x EUR 1	2020		2019	
	EUR	EUR	EUR	EUR
	Honoraria	Vacatiegelden	Honoraria	Vacatiegelden
Bestuur	-	23.178	-	17.980
Commissies	-	5.740	-	5.125
Verantwoordingsorgaan	-	8.200	-	7.380
Externe adviseurs beleggingscommissie	33.661	-	31.523	-
Raad van toezicht	40.529	-	36.050	-
Totaal	74.190	37.118	67.573	30.485

Bestuursleden, commissieleden en leden van het verantwoordingsorgaan, die in dienst zijn van de voormalig aangesloten werkgevers, ontvangen geen bezoldiging. Alleen de bestuursleden, commissieleden en leden van het verantwoordingsorgaan, die niet in dienst zijn bij de werkgevers, ontvangen een vergoeding van het pensioenfonds conform de SER standaardvacatieregeling voor de bijgewoonde vergaderingen en bijeenkomsten. Aan betrokkenen zijn geen leningen, voorschotten of garanties verstrekt.

22 Belastingen

De activiteiten van het pensioenfonds zijn vrijgesteld van belastingheffing in het kader van de vennootschapsbelasting. Over door buitenlandse vermogensbeheerders in rekening gebrachte bedragen wegens vermogensbeheer, voor zover geen sprake is van collectieve belegging, en bewaring van effecten dient het pensioenfonds in Nederland omzetbelasting af te dragen. Deze omzetbelasting en de door Nederlandse dienstverrichters in rekening gebrachte bedragen aan omzetbelasting kunnen voor een gedeelte met de af te dragen omzetbelasting worden verrekend.

23 Gebeurtenissen na balansdatum

Aangepaste UFR-methode

De technische voorzieningen zijn vastgesteld op basis van de rentetermijnstructuur van De Nederlandsche Bank per 31 december 2020 en de factoren zoals genoemd in de grondslagen bij de jaarrekening. De Nederlandsche Bank heeft toegelicht dat de rentetermijnstructuur de komende jaren in vier stappen wordt gewijzigd. Een wijziging die volgt uit het advies van de Commissie Parameters. Tezamen met het effect van de verwachte daling van het tienjaars voortschrijdende gemiddelde van de rente zal een verhogend effect op de technische voorzieningen ontstaan wat een drukkend effect op de dekkingsgraad heeft. Op basis van de invoering van de eerste stap per januari 2021 is de impact ingeschat op de verandering van de technische voorziening. De technische voorziening stijgt met circa EUR 5,8 miljoen (0,4%) en de impact is daarmee relatief beperkt.

Juridische procedure

Op 9 februari 2021 heeft het Gerechtshof Den Haag uitspraak gedaan in de juridische procedure tussen Pensioenfonds Campina en werkgever FrieslandCampina. Het gerechtshof heeft geoordeeld dat FrieslandCampina onrechtmatig heeft gehandeld door de uitvoeringsovereenkomst per 2015 op te zeggen zonder daarbij een redelijke vergoeding aan te bieden. Daarmee is het eerdere vonnis van de kantonrechter vernietigd. Het hof veroordeelt FrieslandCampina tot vergoeding aan Pensioenfonds Campina van de schade die het gevolg is van opzegging van de uitvoeringsovereenkomst zonder daarbij een redelijke vergoeding aan te bieden. De omvang van de vergoeding zal worden opgemaakt in een afzonderlijke schadestaatprocedure, die in 2021 wordt opgestart.

Woerden, 21 april 2021
Stichting Pensioenfonds Campina

Het bestuur
F. Verveld - voorzitter
J.L.M. Adriaans - secretaris
A.W.M. Fakkert
S.W. de Haes
M.M.G.M. van den Hoven
E.H. Janssen
S.A. Molenaar
R.J. Rothkrantz

12. Overige gegevens

12.1 Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds Campina te Woerden is aan Triple A – Risk Finance Certification B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2020.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Campina, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie. Dit geldt tevens voor andere actuarissen en deskundigen die werkzaam zijn bij Triple A – Risk Finance Certification B.V.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 6.500.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 500.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-personregel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel bezien, toereikend vastgesteld. Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar hoger dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet met uitzondering van artikel 132.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen, doch hoger dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Campina is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

Amsterdam, 21 april 2021

drs. J.J.M. Tol AAG RBA

verbonden aan Triple A – Risk Finance Certification B.V.

12.2 Accountant verklaring

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het Bestuur van Stichting Pensioenfonds Campina

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2020

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds Campina per 31 december 2020 en van het saldo van baten en lasten over 2020, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Wat we gecontroleerd hebben

Wij hebben de jaarrekening 2020 van Stichting Pensioenfonds Campina ('de Stichting' of 'het fonds') te Woerden gecontroleerd.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2020;
2. de staat van baten en lasten over 2020;
3. het kasstroomoverzicht over 2020; en
4. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van de Stichting zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Controleaanpak

Samenvatting

Materialiteit

- Materialiteit van EUR 10 miljoen
- 0,6% van het pensioenvermogen

Kernpunten

- Waardering van beleggingen voor risico fonds
- Waardering van technische voorzieningen

Oordeel

Goedkeurend

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op EUR 10 miljoen (2019: EUR 10 miljoen). Voor de bepaling van de materialiteit wordt uitgegaan van het pensioenvermogen per 31 december 2020 (0,6%). Wij beschouwen het pensioenvermogen als de meest geschikte benchmark, omdat het pensioenvermogen een bepalende factor is in de berekening van de (beleids)dekkingsgraad die de financiële positie van de Stichting weergeeft. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij hebben met het bestuur en de raad van toezicht afgesproken dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven EUR 500 duizend rapporteren aan het bestuur en de raad van toezicht alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Reikwijdte van de controle

Uitbesteding van bedrijfsprocessen aan dienstverleners

De Stichting heeft het beheer van de beleggingen uitbesteed aan de externe dienstverleners zoals dit is toegelicht in de paragraaf 'organisatie van het pensioenfonds' in het jaarverslag.

De jaarrekening wordt opgesteld op basis van informatie over de beleggingen en beleggingsopbrengsten die is verstrekt door de dienstverleners.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor het verwerven van inzicht in de aard en de significantie van de door de dienstverleners verleende diensten en in het effect ervan op de voor de controle relevante interne beheersing van de Stichting. Op basis hiervan identificeren wij de risico's op een afwijking van materieel belang en zetten wij controlewerkzaamheden op en voeren wij deze uit om op deze risico's in te spelen.

Bij de uitvoering van onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden en bevindingen van andere onafhankelijke accountants inzake de voor de Stichting relevante

interne beheersingsmaatregelen van de dienstverleners, zoals weergegeven in de specifiek daarvoor opgestelde (Standaard 3402 type II- of SOC1-) rapportages.

Onze controlewerkzaamheden bestaan uit het bepalen van de minimaal verwachte interne beheersingsmaatregelen. Op basis daarvan evalueren wij de in de Standaard 3402-rapportage beschreven interne beheersingsmaatregelen, de verrichte werkzaamheden ter toetsing van de effectieve werking gedurende 2020 en de uitkomsten daarvan. Ook beoordelen wij de evaluatie door het bestuur van de kwaliteit van de uitbesteding aan de dienstverleners.

Wij hebben eigen gegevensgerichte analyses ten aanzien van directe beleggingsopbrengsten uitgevoerd waarbij wij de uitkomsten hebben getoetst op basis van verwachtingen die wij zelf hiervoor hebben ontwikkeld.

Door bovengenoemde werkzaamheden op de uitbestede bedrijfsprocessen en aanvullende eigen werkzaamheden hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de beleggingen, beleggingsstromen en -opbrengsten verkregen.

Onze focus op het risico van fraude en het niet-naleven van wet- en regelgeving

Onze doelstellingen

De doelstellingen van onze controle op het gebied van fraude en het niet-naleven van wet- en regelgeving zijn:

Met betrekking tot fraude:

- het identificeren en inschatten van risico's op een afwijking van materieel belang in de financiële overzichten die het gevolg is van fraude;
- het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden ter verkrijging van voldoende en geschikte controle-informatie; en
- het op passende wijze inspelen op fraude of vermoede fraude die tijdens de controle wordt geïdentificeerd.

Met betrekking tot het niet-naleven van wet- en regelgeving:

- het identificeren en inschatten van risico's op een afwijking van materieel belang in de financiële overzichten als gevolg van het niet-naleven van wet- en regelgeving; en
- het verkrijgen van een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid dat de jaarrekening als geheel geen afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten, rekening houdend met het toepasselijke wet- en regelgevingskader.

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en detecteren van fraude en het niet-naleven van wet- en regelgeving berust bij het bestuur, onder toezicht van de raad van toezicht.

Onze risicobeoordeling

Als onderdeel van onze risico-inschattingswerkzaamheden hebben wij frauderisicofactoren met betrekking tot frauduleuze financiële verslaglegging, het oneigenlijk toe-eigenen van activa en het risico op omkoping en corruptie in acht genomen. Wij hebben de frauderisicofactoren geëvalueerd om na te gaan of deze factoren duiden op een risico op een afwijking van materieel belang als gevolg van fraude.

Daarnaast hebben we werkzaamheden uitgevoerd om inzicht te verkrijgen in de wet- en regelgeving die op de Stichting van toepassing is, hebben we het bestuur en de raad van toezicht verzocht om inlichtingen te verstrekken omtrent de naleving van dergelijke wet- en regelgeving en hebben we correspondentie met externe toezichthouders geïnspecteerd.

De potentiële impact van de geïdentificeerde wet- en regelgeving op de jaarrekening varieert aanzienlijk.

Ten eerste is de Stichting onderworpen aan wet- en regelgeving die direct van invloed is op de jaarrekening, inclusief de Pensioenwet en financiële verslaglegging. Wij hebben de mate waarin aan deze wet- en regelgeving wordt voldaan vastgesteld als onderdeel van onze controlewerkzaamheden voor de relevante elementen in de jaarrekening en derhalve zijn er geen aanvullende controlewerkzaamheden nodig.

Ten tweede is de Stichting onderhevig aan diverse wet- en regelgeving waarbij niet-voldoen aan deze wet- en regelgeving indirect van invloed kan zijn op de jaarrekening ten aanzien van elementen verantwoord of toegelicht in de jaarrekening, of beide, bijvoorbeeld als gevolg van het ontvangen van boetes of claims. Wij hebben de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) en het Besluit financieel toetsingskader pensioenfonds (Bftp) geïdentificeerd als wetgeving die indirect, redelijkerwijs een materiële impact op de jaarrekening zou kunnen hebben.

In overeenstemming met de controlestandaarden hebben wij het frauderisico met betrekking tot doorbreking van interne beheersingsmaatregelen door het bestuur (verondersteld risico) als enige frauderisico geïdentificeerd en geëvalueerd. We hebben het veronderstelde frauderisico met betrekking tot de opbrengstverantwoording weerlegd, omdat de mogelijkheden tot het materieel beïnvloeden van de opbrengstverantwoording beperkt zijn.

Het geïdentificeerde risico op het gebied van fraude is besproken binnen het controleteam en wij bleven alert op aanwijzingen voor fraude en/of het niet-voldoen aan wet- en of regelgeving gedurende de controle.

Bij al onze controles hebben we aandacht besteed aan het risico dat het bestuur de interne beheersingsmaatregelen doorbreekt, inclusief een onderzoek naar aanwijzingen van mogelijke oneigenlijke beïnvloeding door het bestuur, wat een risico op een afwijking van materieel belang als gevolg van fraude kan betekenen. We verwijzen naar het kernpunt inzake de waardering van de technische voorzieningen, met hierin onze aanpak met betrekking tot gebieden met een hoger risico vanwege schattingen waarbij het bestuur zich baseert op significante oordeelsvorming.

We hebben onze risico-inschatting en controleaanpak gecommuniceerd aan het bestuur en de raad van toezicht. Onze controlewerkzaamheden verschillen van een specifiek forensisch fraudeonderzoek, dat vaak een meer diepgaand karakter heeft.

Onze controlewerkzaamheden

We hebben de volgende controlewerkzaamheden (niet uitputtend) uitgevoerd om in te spelen op de ingeschatte risico's:

- We hebben de opzet en het bestaan en, waar passend geacht, de werking getoetst van de interne beheersingsmaatregelen die het frauderisico dienen te mitigeren.

In het geval van tekortkomingen in de fraudemitigerende interne beheersingsmaatregelen, hebben we aanvullende gegevensgerichte werkzaamheden verricht welke zijn ingericht aan de hand van onze risico-inschatting.

- We hebben mogelijke oneigenlijke beïnvloeding door het bestuur geëvalueerd en (administratieve) journaalposten met een hoger frauderisico geïdentificeerd. Indien wij journaalposten met een verhoogd frauderisico hebben geïdentificeerd, hebben wij deze door middel van validatie van brondocumentatie gecontroleerd.
- We hebben eventuele zaken beoordeeld die zijn gerapporteerd via het incidentenregister en de klokkenluidersregeling van de Stichting.
- We hebben een zekere mate van elementen van onvoorspelbaarheid in onze controleaanpak opgenomen, zoals meer diepgaande controles op toelichtingen inzake de beleggingen.
- We hebben de uitkomst van andere controlewerkzaamheden in overweging genomen en geëvalueerd of bevindingen dan wel afwijkingen indicatief waren voor fraude of niet-naleving van wet- en regelgeving. Indien dit het geval was, hebben wij onze beoordeling van de relevante risico's en de daaruit voortvloeiende gevolgen voor onze controlewerkzaamheden opnieuw geëvalueerd.
- We hebben controle-informatie verkregen met betrekking tot de naleving van die bepalingen van de wet- en regelgeving waarvan algemeen wordt aangenomen dat ze een direct effect hebben op de bepaling van materiële bedragen en toelichtingen in de jaarrekening.
- We hebben rekening gehouden met het effect van feitelijke, vermoede of geïdentificeerde risico's van niet-naleving van wet- en regelgeving als onderdeel van onze procedures voor de daarmee samenhangende posten in de jaarrekening.

Onze procedures om in te spelen op het geïdentificeerde risico op het gebied van fraude hebben niet geleid tot een 'kernpunt van de controle'.

Verder merken we op dat onze controle niet primair is opgezet om fraude en het niet-naleven van wet- en regelgeving te detecteren en dat het bestuur verantwoordelijk is voor de opzet van een zodanige interne beheersing als het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude, waaronder het voldoen aan wet- en regelgeving.

Hoe minder direct de gevolgen voor de financiële overzichten van het niet-voldoen aan indirecte wet- en regelgeving (onregelmatigheden) van invloed zijn op gebeurtenissen en transacties die in de jaarrekening tot uitdrukking komen, hoe minder waarschijnlijk het ook is dat de inherent beperkte controlewerkzaamheden, zoals vereist door de controlestandaarden, dit zouden identificeren. Bovendien bestaat er, zoals bij elke controle, een hoger risico op het niet-detecteren van onregelmatigheden indien deze het gevolg zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, opzettelijke onjuistheden, verkeerde representaties of de doorbreking van interne beheersmaatregelen.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het belangrijkste waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij aan het bestuur en de raad van toezicht gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken. In onze controle en bij de bepaling en evaluatie van onze kernpunten hebben wij rekening gehouden met de potentiële effecten van COVID-19 op de Stichting en de jaarrekening. Dit heeft niet geleid tot een aanpassing of uitbreiding van onze kernpunten.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Waardering van beleggingen voor risico fonds

Omschrijving

De beleggingen voor risico fonds (hierna: 'de beleggingen') vormen een significante post op de balans van de Stichting. De beleggingen van de Stichting bedragen circa 98% van het balanstotaal. Alle beleggingen dienen conform de Pensioenwet te worden gewaardeerd op reële waarde (marktwaarde). Uit noot 5 bij de toelichting op de jaarrekening blijkt dat voor EUR 1.138 miljoen (69%) van de beleggingen van de Stichting de waardering gebaseerd is op marktnoteringen en dat voor EUR 504 miljoen (31%) van de beleggingen van de Stichting de waardering gebaseerd is op afgeleide marktnoteringen. Het bepalen van de marktwaarde voor deze laatste beleggingscategorie is complex(er) en bevat subjectieve schattingselementen.

Het maken van de schattingen vergt een hoge mate van oordeelsvorming van het bestuur, waarbij gebruik wordt gemaakt van modellen. Gezien de invloed hiervan op de waardering van de beleggingen, het saldo van baten en lasten, het eigen vermogen en de (beleids)dekkingsgraad vormde de waardering van de beleggingen een kernpunt van onze controle.

In de toelichting op de jaarrekening in noot 3 en 4 geeft de Stichting de gehanteerde waarderingsgrondslagen weer. In de toelichting op de jaarrekening in noot 5 zijn de gehanteerde waarderingsmethoden en belangrijke veronderstellingen voor de waardering van deze beleggingscategorie uiteengezet.

Het evalueren van de waarderingsgrondslagen en het vaststellen van de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen vormden onderdeel van onze werkzaamheden.

Onze aanpak

Wij maken gebruik van de beheersmaatregelen die zijn ingericht bij de vermogensbeheerders en die onderdeel zijn van de Standaard 3402 type II-rapportage (waarbij een goedkeurend assurance-rapport van de accountant is afgegeven). Deze relevante beheersmaatregelen zijn gericht op de aanstelling van betrouwbare fondsmanagers enerzijds en de betrouwbare aanlevering en toereikende evaluatie van periodieke performanciecijfers anderzijds. Daarnaast hebben wij de aansluiting vastgesteld tussen de financiële administratie en actuele financiële rapportages van fondsmanagers, indien nodig gecorrigeerd voor kasstromen tot aan balansdatum. Vervolgens hebben wij de waardering van beleggingen gebaseerd op afgeleide marktnoteringen onderzocht.

De waardering van beleggingen gebaseerd op afgeleide marktnoteringen hebben wij getoetst aan de hand van recente, door een andere onafhankelijke accountant gecontroleerde jaarrekeningen. Wij hebben hierbij onder meer aandacht besteed aan consistentie met de waarderingsgrondslagen van de Stichting ten opzichte van die van het beleggingsfonds alsmede de strekking van de verklaring van de andere onafhankelijke accountant. Bovendien hebben wij ook de monitoring van de Stichting op recente financiële informatie van de beleggingen na balansdatum in onze werkzaamheden betrokken.

Tot aan de datum van onze controleverklaring hebben wij voor EUR 53 miljoen (11%) van de niet-beursgenoteerde beleggingscategorieën de waardering niet kunnen toetsen aan door een accountant gecontroleerde jaarrekeningen voorzien van een goedkeurende controleverklaring. Wij hebben de betrouwbaarheid van de marktwaardering zoals door de fondsmanager afgegeven, waar mogelijk vastgesteld door de inschatting van deze fondsmanagers uit voorgaande jaren te toetsen aan de hand van de later in het jaar beschikbaar gekomen gecontroleerde jaarrekeningen.

De waardering van beleggingen gebaseerd op afgeleide marktnoteringen hebben wij onderzocht met gebruikmaking van een eigen waarderingsspecialist. Onze waarderingsspecialist heeft de gehanteerde waarderingsmethodieken voor de beleggingen in overeenstemming zijn met de geldende verslaggevingsregels en geschikt zijn om te kunnen komen tot een marktwaarde van deze beleggingen.

Onze observatie

Wij hebben geconstateerd dat de gehanteerde waarderingsgrondslagen en gehanteerde waarderingsmethodieken voor de beleggingen in overeenstemming zijn met de geldende verslaggevingsregels en geschikt zijn om te kunnen komen tot een marktwaarde van deze beleggingen.

Wij vinden dat de waardering van de beleggingen in de jaarrekening op aanvaardbare wijze is bepaald. De toelichting op de samenstelling en het verloop van de beleggingen is toereikend.

Waardering van technische voorzieningen

Omschrijving

De technische voorzieningen vormen een significante post op de balans van de Stichting die wordt gewaardeerd op reële waarde (marktwaaarde). De waardering van de technische voorzieningen komt tot stand door middel van een berekening waarin aanspraakgegevens van deelnemers met behulp van belangrijke schattingen over levensverwachtingen, kostenniveaus en arbeidsongeschiktheid worden vertaald naar verwachte toekomstige kasstromen (uitkeringen). De kasstromen worden contant gemaakt met gebruikmaking van de rentetermijnstructuur ultimo boekjaar zoals gepubliceerd door De Nederlandsche Bank.

Het maken van de schattingen vergt een hoge mate van oordeelsvorming door het bestuur, waarbij gebruik wordt gemaakt van actuariële modellen en het bestuur zich laat adviseren door actuaariele deskundigen. Gezien de complexiteit en de invloed hiervan op de hoogte van de technische voorzieningen, het saldo van baten en lasten, het eigen vermogen en de beleidsdekkingsgraad vormt de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen een kernpunt van onze controle.

Het bestuur heeft in de toelichting op de jaarrekening in noot 4 de waarderingsgrondslagen en veronderstellingen voor de voorziening pensioenverplichtingen opgenomen. Uit deze toelichting blijkt dat een schattingswijziging heeft plaatsgevonden. In noot 12 (risicobeheer) is de gevoeligheid van de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen voor schattingen uiteengezet.

Onze aanpak

Bij onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden van de certificerend actuaaris die door de Stichting is aangesteld. Wij hebben bij aanvang van de controle en bij afronding ervan afstemming gehad met de certificerend actuaaris over de te volgen aanpak, de attentiepunten en de uitkomsten.

Wij hebben de door het bestuur gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen geëvalueerd. Hierbij hebben wij de consistentie, prudentie en actualiteit van de schattingsmethode en veronderstellingen betrokken. Wij hebben de onderbouwing van de veronderstellingen door het bestuur geëvalueerd aan de hand van een toetsing van de historische betrouwbaarheid daarvan en algemeen geactualiseerde uitgangspunten zoals overlevingskansen. De gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen hebben wij besproken met de certificerend actuaaris. Wij hebben de actuariële verklaring zoals opgenomen in de overige gegevens en de werkzaamheden van de certificerend actuaaris geëvalueerd.

Onze werkzaamheden omvatten verder het evalueren van de uitkomst van de actuariële analyse van het saldo van baten en lasten in relatie tot eerder gemaakte schattingen en kasstroomprojecties. Tevens hebben wij de waarderingsgrondslagen en de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen in de jaarrekening geëvalueerd.

Onze observatie

Wij vinden dat de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen in de jaarrekening op aanvaardbare wijze is bepaald. De toelichting op de schattingswijziging, de samenstelling en het verloop van de voorziening pensioenverplichtingen is toereikend.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben een mindere diepgang dan onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder de informatie die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de Stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van de genoemde verslaggevingsstelsels moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de Stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de Stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de Stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze doelstelling is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;

- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de Stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een entiteit haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur en de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het bestuur en de raad van toezicht hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Utrecht, 21 april 2021

KPMG Accountants N.V.

A.J.H. Reijns RA

12.3 Statutaire regeling omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten

Ten aanzien van de bestemming van het saldo van baten en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van het pensioenfonds. De bestemming is nader uitgewerkt in de ABTN. Het voorstel voor de bestemming van het saldo van baten en lasten over 2020 is opgenomen onder de staat van baten en lasten.

12.4 Verslag van raad van toezicht

De raad van toezicht (RvT) is per 1 januari 2019 door het bestuur benoemd op voordracht van het verantwoordingsorgaan. Er hebben zich gedurende het verslagjaar geen wijzigingen voorgedaan binnen de RvT. De RvT bestaat uit:

- J.D. Breen (voorzitter)
- J. Matelski
- A.C. Tromp

Algemene opdracht en aanpak

De RvT heeft tot taak toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken binnen het fonds. Daarnaast ziet de RvT toe op een adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. Hiermee draagt de RvT bij aan het effectief functioneren van Pensioenfonds Campina en aan een beheerste en integere bedrijfsvoering.

De RvT dient zich een oordeel te vormen over het functioneren van het bestuur en daarmee over het functioneren van het pensioenfonds. Hierbij maakt de RvT gebruik van de volgende richtlijnen: de VITP-toezichtcode, de Code Pensioenfonds en de Pensioenwet.

De RvT heeft een goedkeuringsrecht bij onder meer het voorgenomen besluit van het bestuur inzake het vaststellen van het bestuursverslag, het beloningsbeleid, collectieve waardeoverdracht en liquidatie.

De RvT legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan, de werkgever en in het jaarverslag.

Werkwijze

De RvT-leden hebben regelmatig onderling overleg gehad en gesprekken gevoerd met (de voorzitter van) het bestuur, het verantwoordingsorgaan en met de directeur van het pensioenbureau. Van het pensioenbureau heeft de RvT regelmatig informatie ontvangen.

Sinds het laatste kwartaal van 2020 ontvangt de RvT secretariële ondersteuning via het bureau Emma Handson. De RvT maakt gebruik van een RvT-portal voor het delen en archiveren van documenten. De RvT is content met de secretariële ondersteuning.

Inleiding

Begin 2020 is de gehele wereld door het Covid-19-virus getroffen. De gevolgen waren groot voor de financiële markten en financiële instellingen, waaronder Pensioenfonds Campina. Het crisisplan werd geactiveerd en er werd een – ad hoc – crisiscommissie geïnstalleerd, bestaande uit de voorzitters van het bestuur, de beleggingscommissie, de risicomanagementcommissie en de directeur. Besloten werd de beleggingsportefeuille, de verplichtingen en de cashflows zeer nauwgezet te blijven volgen en het beleid vooralsnog niet aan te passen. Inmiddels zijn de financiële markten redelijk hersteld, net als de financiële situatie en de actuele dekkingsgraad van Pensioenfonds Campina.

Algemeen beleid, functioneren bestuur en werking governance

Geschiktheid bestuur en toekomst van het fonds

De RvT constateert dat de geschiktheid van het bestuur van Pensioenfonds Campina in algemene zin op orde is. Het pensioenfonds is sinds 1 januari 2015 een gesloten fonds.

In 2017 heeft het bestuur onderzoek verricht naar de toekomstmogelijkheden voor het pensioenfonds en vastgesteld dat het fonds op de middellange termijn voldoende is geëquipeerd om de continuïteit te waarborgen. Tegelijkertijd heeft het bestuur destijds afgesproken dit toekomstplan in 2020 te actualiseren. In dit kader heeft de RvT in 2020 geadviseerd die actualisatie te integreren in de Eigenrisicobeoordeling (ERB). De RvT is geïnformeerd dat het toekomstplan in maart 2021 in het bestuur wordt behandeld. Tevens heeft het bestuur aangegeven dat de ERB in het najaar van 2021 wordt opgesteld, waarbij de bevindingen uit het toekomstplan in de ERB zullen worden geïntegreerd.

Governance

Het bestuur is paritair samengesteld, met een evenwichtige vertegenwoordiging van de verschillende belanghebbenden: werkgever, werknemers en pensioengerechtigden. Het bestuur werkt met drie commissies: een beleggingscommissie, een risicomanagementcommissie en een communicatiecommissie. Er heerst een goed werkende governancestructuur. De commissies krijgen tijdens iedere bestuursvergadering de gelegenheid om de activiteiten binnen de commissies toe te lichten.

In 2020 heeft de RvT meerdere keren aangegeven dat het inrichten van een bestuurdersportaal voor de bestuursnotulen en bestuursbesluiten, de verslagen van commissies en andere fondsdocumenten de professionaliteit van het pensioenfonds ten goede zou komen. De RvT beveelt aan het bestuurdersportaal in 2021 daadwerkelijk te realiseren.

Naleving Code Pensioenfonds

De RvT constateert dat het bestuur in 2020 voldoende aandacht heeft besteed aan de naleving van de Code Pensioenfonds, waaronder het borgen van diversiteit binnen het fonds. Met de recente benoemingen van een nieuw bestuurslid, alsmede van een nieuw lid van het verantwoordingsorgaan, is de diversiteit binnen beide geledingen verder toegenomen.

Werking pensioenbureau

De uitvoering van de taken van Pensioenfonds Campina zijn uitbesteed aan het pensioenbureau van het fonds. De RvT constateert dat de inzet van het pensioenbureau de werkdruk van de bestuursleden sterk vermindert. De RvT heeft zijn zorg uitgesproken over het key person risk met betrekking tot de functie van directeur van het pensioenbureau. Het bestuur heeft de nodige aandacht aan dit risico besteed. Dit heeft ertoe geleid dat een key persons overzicht is opgesteld van alle uitbestedingspartijen waarmee het pensioenbureau contacten onderhoudt. De RvT is echter van mening dat uit dit overzicht onvoldoende blijkt dat het key person risk voldoende wordt gemitigeerd. De RvT constateert dat bijna alle lijnen samenkomen bij de directeur van het pensioenbureau en adviseert het bestuur aandacht te blijven besteden aan deze situatie.

Relatie bestuur – intern toezicht

De RvT is inmiddels ruim twee jaar in functie en constateert dat het bestuur, het verantwoordingsorgaan en het pensioenbureau hun bereidwilligheid tonen, opdat de RvT zijn rol op een juiste en adequate wijze kan vervullen. Vanwege de Covid-19-pandemie heeft de geplande themadag om aandacht aan de samenwerking te besteden, niet kunnen plaatsvinden; deze themadag is doorgeschoven naar 2021. Naast de reguliere bijeenkomsten is in 2020 geregeld contact geweest tussen de voorzitters van het bestuur, het verantwoordingsorgaan en de RvT, hetgeen de samenwerking bevordert.

Het bestuur heeft de RvT periodiek op de hoogte gehouden over de voortgang van de lopende juridische procedure tussen het pensioenfonds en FrieslandCampina.

Vermogensbeheer

Covid-19-pandemie

Het bestuur heeft in 2020 veel tijd besteed aan de gevolgen van de Covid-19-pandemie. De RvT is van mening dat het bestuur samen met de beleggingscommissie adequaat en proactief heeft geacteerd op deze situatie, onder meer door het inrichten van een crisisteam. Dit team kwam op regelmatige basis bijeen om de meest relevante ontwikkelingen en risico's te bespreken, mede op het gebied van vermogensbeheer. Het bestuur heeft zich niet laten leiden door de 'waan van de dag'. De actuele dekkingsgraad heeft zich na een kortstondige stevige daling in de loop van 2020 volledig hersteld.

Bezetting beleggingscommissie

In 2020 diende het voorzitterschap van de beleggingscommissie anders te worden ingevuld in verband met de benoeming van de heer F. Verveld als bestuursvoorzitter. Deze wijziging is adequaat ingevuld met het voorzitterschap van de heer J.Th.A.M. Jeurissen.

Uitvoerings- en vermogensbeheerkosten

Pensioenfonds Campina heeft in 2020 met een benchmarkingonderzoek naar de uitvoeringskosten invulling gegeven aan een eerdere aanbeveling van de accountant. De RvT constateert dat vergelijkingen met andere fondsen lastig te maken zijn, omdat Pensioenfonds Campina een gesloten pensioenfonds is. Bovendien zijn de

uitvoerings- en vermogensbeheerkosten in grote mate afhankelijk van de complexiteit van de inrichting. Hierdoor wordt het maken van een zuivere vergelijking bemoeilijkt.

Beleggingsportefeuille

De beleggingsvoorstellen van de fiduciair worden uitgebreid besproken in de vergaderingen van de beleggingscommissie. De RvT blijft aandacht vragen voor de complexiteit en het actieve karakter van de portefeuillesamenstelling. Het werken met investment cases kan helpen duidelijke kaders te stellen per beleggingscategorie. Aan de hand van deze kaders kunnen vervolgens nieuwe voorstellen worden getoetst en bestaande beleggingen worden geëvalueerd.

Maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB)

Aan het einde van 2020 is het bestuur gestart met het verder vormgeven van het MVB-beleid. Tijdens een studiedag is dit onderwerp behandeld met het bestuur, de externe leden van de beleggingscommissie, een extern adviseur en de fiduciair manager. Er zijn zinvolle discussies gevoerd over de ambities van het pensioenfonds, waarbij de uitkomsten van een deelnemersonderzoek zijn meegewogen. Ook is geconstateerd dat de inspanningen die op het gebied van MVB al worden verricht, uitvoeriger kunnen worden gedocumenteerd. De RvT heeft begrip voor de vele zaken die het bestuur in 2020 op de agenda heeft gehad en is verheugd met de stappen die eind 2020 zijn gezet op het gebied van MVB. De RvT adviseert om dit onderwerp voortvarend verder op te pakken en hierover periodiek te rapporteren.

Risicomanagement

De RvT constateert dat er in 2020 belangrijke stappen zijn gezet op het gebied van risicomanagement. In april 2020 is het document 'inrichting sleutelfuncties IORP II' opgesteld. De sleutelfunctie actuarieel is belegd bij de certificerende actuaire, de heer J.J.M. Tol van Triple A. Hij houdt de RvT via kwartaalrapportages op de hoogte.

Eind 2020 is mevrouw E.H. Janssen toegetreden tot het bestuur van het pensioenfonds en benoemd tot sleutelfunctiehouder risicobeheer. Het bestuurslid de heer S.A. Molenaar is in december 2020 benoemd tot sleutelfunctiehouder interne audit. De RvT acht het van belang de inbedding van het three-lines-of-defence model verder te ontwikkelen en vindt in dat kader een goede samenwerking tussen de sleutelfunctiehouders risicobeheer en interne audit belangrijk. De RvT kijkt met belangstelling uit naar hoe het bestuur in 2021 de derde lijn concreet gaat invullen. De RvT gaat graag met het bestuur in overleg over de periodiciteit van de rapportages van de sleutelfunctiehouders en de wijze waarop deze zullen worden gedeeld met de RvT.

De RvT constateert dat de risicomanagementcommissie aandacht heeft besteed aan key person risksituaties. Graag verneemt de RvT van het bestuur of deze van mening is dat de risico's op dit gebied voldoende zijn gemitigeerd.

De risicomanagementcommissie is in 2020 regelmatig bijeengekomen. Een van de zaken die is opgepakt, is het advies van de RvT om een niet-financieel crisisplan op te stellen naast het bestaande financiële crisisplan. Het doet de RvT genoegen dat er is besloten de systematische integriteitsrisicoanalyse (SIRA) jaarlijks te herijken. Zolang de RvT geen toegang heeft tot een bestuurdersportaal, beveelt de RvT aan om alle rapportages proactief aan de RvT toe te zenden.

Risicomanagement is een standaard agendapunt op de bestuursvergaderingen, hetgeen het risicomanagementbewustzijn in het bestuur ten goede komt. In de bestuursnotulen wordt aandacht besteed aan een risicobeoordeling ten aanzien van te nemen bestuursbesluiten. De RvT zou graag zien dat een bestuursbesluit vooraf wordt voorzien van een risico-opinie van de sleutelfunctiehouder risicobeheer. Hiermee wordt een goede basis gelegd voor een interne risicobeheersing binnen de governance. Verder ziet de RvT graag dat klimaatrisico's expliciet in het risicobeheer worden meegenomen.

Communicatie

Het pensioenfonds heeft een overzichtelijke website, die gedifferentieerd is ingericht voor de verschillende groepen (gewezen) deelnemers. De informatie op deze website is helder en up-to-date en bevat wettelijke vereisten voor communicatie, zoals het Pensioen 1-2-3.

In 2020 zijn de resultaten gecommuniceerd van het eind 2019 uitgevoerde deelnemersonderzoek, dat was gecombineerd met een risicobereidheidsuitvraag. De respons op het deelnemersonderzoek was goed.

De notulen van de vergaderingen van de communicatiecommissie komen de transparantie en inzichtelijkheid van de uitvoering van het communicatiebeleid ten goede.

Algemeen oordeel

De RvT is van mening dat Pensioenfonds Campina een goed functionerend bestuur heeft, dat de belangen van de deelnemers en een beheerste en gedegen bedrijfsvoering voorop stelt.

De RvT bedankt het bestuur, het verantwoordingsorgaan en het pensioenbureau voor hun inzet en de samenwerking in 2020. De RvT spreekt ook zijn dank uit naar het afgetreden bestuurslid, de heer C. de Ridder en het afgetreden lid van het verantwoordingsorgaan, de heer C.J. de Wit.

Verder wenst de RvT de in 2020 benoemde bestuursleden mevrouw Janssen en de heren M.M.G.M van den Hoven en R.J. Rothkrantz succes bij hun bestuurstaken voor Pensioenfonds Campina. Daarnaast wenst de RvT mevrouw C.F.E. Buddingh' en de heer M.F.O.W. van Berkel veel succes als nieuwe leden van het verantwoordingsorgaan en de C.L.P. Verstijnen veel succes met zijn voorzittersrol van het verantwoordingsorgaan.

Via dit rapport doet de RvT verslag van de belangrijkste aandachtspunten en bevindingen in 2020 en van de wijze waarop de RvT zijn toezichtstaak in 2020 heeft uitgevoerd. Met zijn toezichthoudende taak beoogt de RvT een bijdrage te leveren aan het realiseren van de doelstellingen van het pensioenfonds, de kwaliteit van de besturing en een integere en beheerste bedrijfsvoering. De RvT sluit dit rapport af met de algemene constatering dat het bestuur in 2020 veel en goed werk heeft verricht, de zaken op orde heeft, in de regel proactief te werk gaat en waar mogelijk naar verbetering streeft.

Inzake de vaststelling van het jaarverslag en de jaarrekening over 2020, heeft de RvT overleg gevoerd met het bestuur, het verantwoordingsorgaan en de directeur van het pensioenbureau. De RvT heeft kennisgenomen van de certificeringsrapporten van de actuaris en de accountant. Voorts heeft de RvT van de compliance-officer de bevestiging gekregen dat de gedragscode is nageleefd. Mede op grond van de gesprekken en aangeleverde documenten, acht de RvT het bestuur in staat om voor Pensioenfonds Campina en zijn belanghebbenden correcte en afgewogen besluiten te nemen en het pensioenfonds adequaat te leiden.

De RvT heeft op 21 april 2021 het besluit goedgekeurd om het jaarverslag en de jaarrekening 2020 vast te stellen.

J.D. Breen (voorzitter)
J. Matelski
A.C. Tromp

Bestuursreactie op het verslag van de raad van toezicht

Ook dit jaar heeft het bestuur op plezierige wijze samengewerkt met de raad van toezicht. Het bestuur is verheugd dat de raad constateert dat we onze zaken op orde hebben en steeds open staan voor verdere verbeteringen. Het bestuur zal wederom goede nota nemen van de opmerkingen en aanbevelingen. We hopen natuurlijk dat de gezamenlijke themadag dit jaar wel doorgang zal kunnen vinden en we zien uit naar verdere goede samenwerking.

12.5 Verslag van het verantwoordingsorgaan

Algemeen

Het verantwoordingsorgaan vervult een belangrijke rol in het intern toezicht bij het pensioenfonds en ziet toe op het functioneren van het bestuur, de besluitvorming en de evenwichtige belangenbehartiging. Het verantwoordingsorgaan geeft jaarlijks een oordeel over het handelen van het bestuur, het gevoerde beleid en de beleidskeuzes voor de toekomst. Daarnaast heeft het verantwoordingsorgaan het statutaire recht om advies uit te brengen over verschillende onderwerpen. Het verantwoordingsorgaan voert haar taken uit volgens het 'Reglement Verantwoordingsorgaan'.

Het verantwoordingsorgaan heeft in het kader van haar taakuitoefening kennisgenomen van formele verantwoordingsdocumenten: het jaarverslag, het rapport van de adviserend actuaaris, de bevindingen van de externe accountant en de waarmede actuaaris, het verslag van de raad van toezicht, de rapportage over naleving van de gedragscode van de compliance officer en alle verslagen en besluitenlijsten van de in 2020 gehouden vergaderingen van het bestuur en de bestuurscommissies. Maandelijks werd het verantwoordingsorgaan door middel van rapportages op de hoogte gehouden van de financiële positie en de rendementen van het pensioenfonds. Verder is het verantwoordingsorgaan voorzien van andere relevante informatie en is in staat gesteld vragen te stellen aan het bestuur, de raad van toezicht, de externe accountant en actuaaris.

Verslag en oordeel betreffende het verslagjaar 2020

Samenstelling verantwoordingsorgaan

In het verantwoordingsorgaan zitten vertegenwoordigers van pensioengerechtigden, werknemers en werkgevers. In het verslagjaar is de samenstelling van het verantwoordingsorgaan gewijzigd. Op 30 juni 2020 eindigde de derde en laatste zittingstermijn van de heer C.J. de Wit. In oktober is de heer M.M.G.M. van den Hoven benoemd tot lid van het bestuur en heeft zijn functie bij het verantwoordingsorgaan neergelegd. Namens de gepensioneerden zijn mevrouw C.F.E. Buddingh' en de heer M.F.O.W. van Berkel voorgedragen als lid van het verantwoordingsorgaan, welke voordrachten door het bestuur zijn goedgekeurd. De heer C.L.P. Verstijnen heeft de voorzittersrol overgenomen van de heer De Wit. Het verantwoordingsorgaan bedankt de heren De Wit en Van den Hoven voor hun grote inzet en betrokkenheid bij het verantwoordingsorgaan van het pensioenfonds.

Thema's

Het verantwoordingsorgaan is in 2020 vijf keer bijeen geweest, waarvan twee keer gezamenlijk met (een delegatie van) het bestuur. Alle vergaderingen hebben digitaal plaatsgevonden vanwege de coronapandemie. Door het bestuur is toelichting gegeven op het gevoerde beleid en het verantwoordingsorgaan is in de gelegenheid gesteld om het bestuur hierover te bevragen. Ook met de raad van toezicht is twee maal overleg gevoerd, waarvan een keer in het kader van de rapportage over het door het bestuur gevoerde beleid. Zelfevaluatie van het verantwoordingsorgaan is door de beperkende coronamaatregelen noodgedwongen uitgesteld naar 2021..

In de vergaderingen van het verantwoordingsorgaan kwamen naast de reguliere onderwerpen onder andere de volgende thema's aan de orde:

- Benoemingen in het bestuur en de invulling van de sleutelfuncties;
- Borging van de bestuurlijke en operationele continuïteit van het pensioenfonds onder de coronamaatregelen;
- Ontwikkeling van de beleggingen en de financiële positie van het pensioenfonds;
- Aanpassing van de nieuwe overlevingstafels;
- De voortgang van de juridische procedure tussen pensioenfonds en werkgevers;
- Aanbevelingen van actuaaris, accountant en raad van toezicht

Hieronder worden de belangrijke thema's besproken, gevolgd door het algemeen oordeel over 2020.

Nieuwe benoemingen in het bestuur

In het bestuur zijn drie nieuwe bestuurders benoemd. De heer C. de Ridder is na 12 jaar afgetreden als lid van het bestuur. Namens de pensioengerechtigden is de heer Van den Hoven als bestuurslid benoemd. Het verantwoordingsorgaan is verheugd dat de vacante werkgeverspositie in het bestuur is ingevuld met de

benoeming van mevrouw E.H. Janssen, die als extern bestuurslid veel ervaring meebrengt. Tenslotte is de heer R.J. Rothkrantz namens de werknemersgeleding benoemd. De heren Van den Hoven en Rothkrantz liepen al enige tijd mee als aspirant bestuurder. Door de benoemingen is de beoogde continuïteit in het bestuur tot stand gebracht en wordt beter voldaan aan de diversiteit genoemd in de Code Pensioenfonds. De voorgenomen benoeming van de drie sleutelfunctiehouders is door De Nederlandsche Bank goedgekeurd. De bemensing van commissies en sleutelfuncties is daarmee ook voor de komende jaren verzekerd.

Het verantwoordingsorgaan bedankt de heer De Ridder voor zijn jarenlange inzet als voorzitter en lid van het bestuur ten behoeve van de deelnemers van het pensioenfonds.

Functioneren van het bestuur, commissies en pensioenbureau

In maart 2020 is de hele wereld getroffen door de uitbraak van corona, dat een zware wissel trok op de wereldeconomie. Het sluiten van winkels en bedrijven leidde wereldwijd tot een grote economische terugval, dat door snel ingrijpen van overheden en centrale banken enigszins binnen de perken is gebleven. Het verantwoordingsorgaan stelt vast dat het bestuur adequate maatregelen heeft getroffen om de voortgang van de pensioenuitvoering te borgen. Ook de bestuurlijke continuïteit is niet geraakt. Het bestuur heeft conform het protocol van het pensioenfonds direct een crisiscommissie in het leven geroepen die het bestuur heeft geadviseerd over het te voeren beleggingsbeleid. Alle vergaderingen van bestuur, commissies en interne toezichtsorganen zijn online doorgegaan en de besluitvorming is niet in gevaar gekomen. Zelfevaluatie van het bestuur is door de beperkende coronamaatregelen noodgedwongen uitgesteld naar medio 2021. De verschillende commissies konden hun werkzaamheden in hoofdlijnen onveranderd voortzetten. Ook het pensioenbureau heeft naar het oordeel van het verantwoordingsorgaan adequaat gefunctioneerd. Het pensioenbureau heeft het verantwoordingsorgaan tijdig voorzien van de benodigde informatie. Zo is het eveneens belangrijk dat er geen klachten zijn binnengekomen van de deelnemers.

Juridische procedure

Het verantwoordingsorgaan is door het bestuur op de hoogte gehouden over het verloop van de juridische procedure tegen de werkgever FrieslandCampina. Het verantwoordingsorgaan spreekt haar waardering uit over de wijze en deskundigheid waarop het bestuur dit heeft behandeld.

Actualisatie fondsdocumenten

Het bestuur heeft verschillende fondsdocumenten geactualiseerd, waaronder het communicatiebeleidsplan, de gedragscode, klachten- en geschillenregeling en de klokkenluidersregeling. In de nieuwe documenten is de compliance officer als de nieuwe vertrouwenspersoon aangewezen.

Communicatie

In het boekjaar is het communicatiebeleidsplan geactualiseerd en voor de berichtgeving naar de deelnemers neemt de website een meer centrale plaats in. Er zijn in 2020 drie nieuwsbrieven uitgebracht. Een van de onderwerpen in de nieuwsbrief was de terugkoppeling van de uitkomsten van het eind 2019 gehouden deelnemersonderzoek, waaronder de bevestiging van de gehanteerde risicohouding bij beleggingen en de keuzes bij maatschappelijk verantwoord beleggen.

Nieuwe overlevingstafels

In september 2020 is door het Actuarieel Genootschap een nieuwe prognosetafel geïntroduceerd. Het bestuur heeft besloten de nieuwe prognosetafel per eind oktober 2020 te gaan hanteren en het verantwoordingsorgaan constateert dat de technische voorzieningen op prudente grondslagen wordt vastgesteld.

Rapportage sleutelfunctiehouders

Het verantwoordingsorgaan heeft kennis genomen van de vier rapportages van de sleutelfunctiehouder actuariael en heeft daarbij geen bemerkingen. De sleutelfunctiehouder risicobeheer en interne audit zijn pas in december 2020 benoemd en gezien de korte tijd dat zij in functie zijn hebben deze sleutelfunctiehouders nog geen rapportages uitgebracht. In de toekomst zullen ook deze sleutelfunctiehouders periodiek rapporteren aan de diverse fondsorganen.

Aanbevelingen actuaris, accountant en raad van toezicht

De rapportage over 2019 van de raad van toezicht is aan het verantwoordingsorgaan gepresenteerd en het verantwoordingsorgaan kan zich in belangrijke mate vinden in de conclusies, het oordeel en de aanbevelingen. Het rapport is vervolgens besproken met het bestuur en in de loop van het jaar is opvolging gegeven aan de aanbevelingen. Ook de aanbevelingen van de certificerend actuaris en accountant uit het jaarwerk 2019 zijn door het bestuur goed opgevolgd.

Adviesaanvragen

Er zijn in 2020 drie adviesaanvragen geweest:

- het geactualiseerde beleid inzake beloningen en vergoedingen;
- de geactualiseerde klachten- en geschillenregeling;
- het communicatiebeleidsplan 2020-2023.

Het verantwoordingsorgaan heeft over alle drie adviesaanvragen een positief advies uitgebracht.

Samenwerking met het bestuur en de raad van toezicht

In 2020 was sprake van een constructieve samenwerking met het bestuur en de raad van toezicht. Ook was er een adequate informatie-uitwisseling en een goede dialoog.

Aanbevelingen

Het verantwoordingsorgaan vraagt aandacht van het bestuur voor het duidelijk krijgen van de gevolgen van het nieuwe pensioenstelsel voor Pensioenfonds Campina en de te volgen strategie. Onderdeel van deze strategie dient, naar de visie van het verantwoordingsorgaan, te zijn de positie van het pensioenfonds op het moment dat besloten wordt om niet meer als pensioenfonds zelfstandig door te gaan. Tevens acht het verantwoordingsorgaan helder communiceren over dit onderwerp naar de deelnemers essentieel om draagvlak te creëren.

Tenslotte vraagt het verantwoordingsorgaan aandacht van het bestuur voor het nader invullen van een evenwichtig en verantwoorde vorm van maatschappelijk beleggen waarin de resultaten van het deelnemersonderzoek worden meegewogen.

Algemeen oordeel

Op basis van de inhoud van de verstrekte documenten, de in de vergaderingen gegeven toelichting en de antwoorden op aanvullende vragen, is het verantwoordingsorgaan van oordeel dat het bestuur de aan haar toebedeelde taken adequaat heeft uitgevoerd en daarbij een evenwichtig beleid heeft gevoerd. Bij de genomen relevante besluiten wordt, voor zover van toepassing, voldoende evenwichtig omgegaan met de belangen van alle verschillende betrokkenen. Het bestuur geeft adequate invulling aan de normen van goed pensioenfondsbestuur zoals beschreven in de Code Pensioenfonds. Het verantwoordingsorgaan geeft dan ook een positief oordeel over het beleid en uitvoering door het bestuur over het verslagjaar 2020.

Woerden, 21 april 2021

Het verantwoordingsorgaan

C.L.P. Verstijnen - voorzitter

M.F.O.W. van Berkel

R.P. ter Borg

C.F.E. Buddingh'

H.C.E.M. van Ruremonde

Bijlage A Personalia

Bestuur:	Opmerkingen:	Vertegenwoordiging:
De heer F. Verveld	Voorzitter	Pensioengerechtigden
De heer J.L.M. Adriaans	Secretaris	Werknemers
De heer A.W.M. Fakkert		Werkgevers
De heer S.W. de Haes		Werknemers
De heer M.M.G.M. van den Hoven	Vanaf oktober 2020	Pensioengerechtigden
Mevrouw E.H. Janssen	Vanaf december 2020	Werkgevers
De heer S.A. Molenaar		Werknemers
De heer R.J. Rothkrantz	Vanaf november 2020	Werknemers
<i>Afgetreden:</i>		
De heer C. de Ridder	Tot oktober 2020	Pensioengerechtigden
Verantwoordingsorgaan:		
De heer C.L.P. Verstijnen	Voorzitter, vanaf juli 2020	Pensioengerechtigden
De heer M.F.O.W. van Berkel	Vanaf oktober 2020	Pensioengerechtigden
Mevrouw C.F.E. Buddingh'	Vanaf juli 2020	Pensioengerechtigden
De heer R.P. ter Borg		Werkgevers
De heer H.C.E.M. van Ruremonde	Secretaris	Werknemers
<i>Afgetreden:</i>		
De heer C.J. de Wit	Voorzitter, tot juli 2020	Pensioengerechtigden
De heer M.M.G.M. van den Hoven	Tot oktober 2020	Pensioengerechtigden
Beleggingscommissie:		
De heer J.Th.A.M. Jeurissen	Extern adviseur en voorzitter	
De heer A.W.M. Fakkert		
De heer S.A. Molenaar		
De heer C. Spaans		
De heer A.M. van Nunen	Extern adviseur	
De heer F. Verveld		
Communicatiecommissie:		
De heer C. Spaans	Voorzitter	
De heer J.L.M. Adriaans		
De heer R.J. Rothkrantz	Vanaf november 2020	
De heer A.A. Smits		
Mevrouw H. de Waardt		
De heer R. van der Weerd		
Risicomanagementcommissie:		
Mevrouw E.H. Janssen	Voorzitter, vanaf december 2020	
De heer J.L.M. Adriaans		
De heer S.W. de Haes	Interim voorzitter, tot december 2020	
De heer F.A. Bakker	Onafhankelijk risicomanager namens het pensioenbureau	
Raad van toezicht:		
De heer J.D. Breen	Voorzitter	
Mevrouw J. Matelski		
De heer A.C. Tromp		

Overig:	
Directeur:	De heer C. Spaans
Functionaris gegevensbescherming::	De heer A.A. Smits
Administrateur:	Pensioenbureau (uitvoering pensioenregeling)
Fiduciair manager:	Goldman Sachs Asset Management International
Custodian en beleggingsadministratie:	Northern Trust Company
ALM-adviseur:	Ortec Finance B.V.
Adviserend actuaris:	Ernst & Young Actuarissen B.V.
Certificerend actuaris:	Triple A - Risk Finance Certification B.V.
Accountant:	KPMG Accountants N.V.

Bijlage B Code pensioenfonds

In de Code Pensioenfonds staan een aantal normen waarover het pensioenfonds standaard in het jaarverslag moet rapporteren. Dit betreffen de normen 5, 31, 33, 47, 58, 62, 64 en 65:

Norm 5

Het bestuur legt verantwoording af over het beleid dat het voert, de gerealiseerde uitkomsten van dit beleid en de beleidskeuzes die het eventueel voor de toekomst maakt. Het bestuur weegt daarbij de verschillende belangen af van de groepen die bij het pensioenfonds betrokken zijn. Ook geeft het bestuur inzicht in de risico's van de belanghebbenden op korte en lange termijn, gerelateerd aan het overeengekomen ambitieniveau.

Het bestuur legt verantwoording af over de beleidsafwegingen, voorgenomen besluiten, uitkomsten van dit beleid en - voor zover van toepassing - de evenwichtige belangenafweging aan het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht. Door middel van het bestuursverslag wordt dit toegelicht aan de belanghebbenden. Het bestuur en het pensioenbureau onderhouden contact met de belangenvereniging VGC. In de actuariële paragraaf van het bestuursverslag wordt het verwacht pensioenresultaat én het pensioenresultaat in 'slecht-weer' scenario verantwoord aan de hand van de haalbaarheidstoets.

Norm 31

De samenstelling van fondsorganen is wat betreft geschiktheid, complementariteit, diversiteit, afspiegeling van belanghebbenden en continuïteit, vastgelegd in beleid. Zowel bij de aanvang van een termijn, als ook tussentijds bij de zelfevaluatie vindt een check plaats.

In het diversiteitsbeleid is vastgelegd dat het pensioenfonds streeft naar diversiteit in de samenstelling van fondsorganen voor zover er kandidaten beschikbaar zijn. Het bestuur vindt het belangrijk dat alle belanghebbenden van het pensioenfonds op een zo evenwichtig mogelijke wijze vertegenwoordigd zijn. Bestuur, verantwoordingsorgaan en raad van toezicht zijn complementair samengesteld, zodat competenties en invalshoeken worden ingebracht die elkaar aanvullen. Dit vanuit de gedachte dat het de horizon van het bestuur en het verantwoordingsorgaan verbreedt.

Norm 33

In zowel het bestuur als in het VO of het BO is er tenminste één vrouw en één man. Er zitten zowel mensen van boven als van onder de 40 jaar in. Het bestuur stelt een stappenplan op om diversiteit in het bestuur te bevorderen.

Het pensioenfonds vindt het belangrijk dat alle belanghebbenden van het pensioenfonds op een zo evenwichtig mogelijke wijze vertegenwoordigd zijn. Het bestuur heeft in 2018 een diversiteitsbeleid vastgesteld. Het pensioenfonds streeft daarbij naar diversiteit in de samenstelling van alle fondsorganen voor zover er kandidaten beschikbaar zijn. Sinds 2020 is zowel in het bestuur als in het verantwoordingsorgaan een vrouw vertegenwoordigd. In beide organen is echter geen lid jonger dan veertig jaar. Er is sprake van een gesloten pensioenfonds met een vergrijsd deelnemersbestand, waardoor er voor beide organen nagenoeg geen geschikte leden jonger dan 40 jaar beschikbaar zijn.

Norm 47

Het intern toezicht betreft deze Code bij de uitoefening van zijn taak.

Artikel 5 lid 2 van het reglement raad van toezicht: 'De raad van toezicht vervult zijn toezichttaak zodanig dat het bijdraagt aan het effectief en slagvaardig functioneren van de stichting en aan een beheerste en integere bedrijfsvoering van de Stichting. De raad van toezicht betreft bij zijn taak de naleving van de Code Pensioenfonds.'

Norm 58

Het bestuur geeft publiekelijk inzicht in missie, visie en strategie.

De missie, visie, kernwaarden en strategie zijn geformuleerd en vastgelegd in het jaarverslag en de ABTN.

Norm 62

Het bestuur legt zijn overwegingen omtrent verantwoord beleggen vast en zorgt ervoor dat deze beschikbaar zijn voor belanghebbenden.

Het bestuur hanteert het volgende beleid voor verantwoord beleggen:

- Het uitsluitingsbeleid is gebaseerd op bestaande internationale juridische kaders, te weten Global Compact Principles van de Verenigde Naties. Deze principes zijn (a) schendingen van mensenrechten, fundamentele vrijheden van de mens (zoals dwangarbeid en vrijheid van vakbeweging) of vormen van kinderarbeid, (b) ernstige vormen van fraude of corruptie, (c) milieuvervuiling en/of (d) controversiële wapens.
- Het pensioenfonds maakt zoveel mogelijk gebruik van het stemrecht op de gehouden aandelen. Het stembeleid van het pensioenfonds is afgestemd op de door het bestuur aanvaarde corporate governance-principes en de uitvoering hiervan is gedelegeerd aan een specialist op het gebied van corporate governance.

De uitgangspunten voor verantwoord beleggen zijn vastgelegd in de ABTN. In het jaarverslag en de website wordt jaarlijks rekenschap afgelegd over verantwoord beleggen. Op de website is de actuele lijst met uitgesloten ondernemingen opgenomen.

Norm 64

Het bestuur rapporteert in het jaarverslag over de naleving van de interne gedragscode (zoals bedoeld in de normen 15 en 16) en deze Code, net als over de evaluatie van het functioneren van het bestuur.

Gedragscode: Jaarlijks rapporteert het bestuur in het Bestuursverslag de naleving van de gedragscode. Hierbij wordt aangegeven of alle verbonden personen, waaronder bestuurs- en commissieleden, en leden van de raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan de gedragscode hebben getekend. Begin 2020 zijn door alle verbonden personen opnieuw verklaringen afgegeven over de naleving van de gedragscode in 2019. De compliance officer heeft in april 2020 aan het bestuur zijn bevindingen gerapporteerd. In deze rapportage komt naar voren dat er geen overtredingen van de gedragscode zijn geconstateerd. De verbonden personen hebben melding gemaakt van hun relevante nevenfuncties, deze zijn beoordeeld en leiden niet tot bemerkingen.

Zelfevaluatie: Jaarlijks rapporteert het bestuur in het Bestuursverslag over de zelfevaluatie.

Norm 65

Het bestuur zorgt voor een adequate klachten- en geschillenprocedure die voor belanghebbenden eenvoudig toegankelijk is. In het jaarverslag rapporteert het bestuur over de afhandeling van klachten en de veranderingen in regelingen of processen die daaruit voortvloeien.

Er is een Klachten- en geschillenregeling, die in 2020 is geactualiseerd. Deze regeling is beschikbaar op de website van het pensioenfonds. Iedere actieve deelnemer, gewezen deelnemer of pensioengerechtigde kan schriftelijk een klacht indienen of een geschil voorleggen. Geschillen betreffen een dispuut tussen het pensioenfonds en de belanghebbenden over de toepassing van het pensioenreglement en/of de statuten. Een klacht gaat over een incorrecte uitvoering van de pensioenregeling, een incorrecte behandeling, dienstverlening of omgangsvormen van de medewerkers van het pensioenbureau. De klacht of het geschil wordt afgehandeld door de directeur en in tweede instantie door het bestuur. Indien de betrokkene en het pensioenfonds er niet samen uitkomen, kan de betrokkene de klacht of het geschil voorleggen aan een externe instantie, zoals de Ombudsman Pensioenen. Jaarlijks verantwoordt het bestuur in het jaarverslag de afhandeling van klachten. Sinds juli 2015 zijn er geen klachten of geschillen ontvangen.

Bijlage C Overzicht mutaties in deelnemers over het jaar 2020

	31 december 2019	Toekenning pensioen	Afkoop / waardeoverdracht	Overlijden	Uitdiensttreding	Overig	31 december 2020
Actieven en arbeidsongeschikten	127	-12	0	0	0	-11	104
Gewezen deelnemers (in dienst)	1.070	-22	0	-4	-58	0	986
Gewezen deelnemers (uit dienst)	3.643	-234	-4	-39	58	18	3.442
Ingegaan ouderdompensioen	4.789	268	-88	-226	0	-3	4.740
Ingegaan partnerpensioen	2.154	180	-37	-157	0	4	2.144
Ingegaan wezenpensioen	34	21	-7	0	0	-15	33
Totaal:	11.817	201	-136	-426	0	-7	11.449

P E N S I O E N F O N D S
C A M P I N A